

România literară

Apare săptăminal sub egida
Uniunii Scriitorilor

Editor:
Fundația România literară
Director general
Nicolae Manolescu

8 - 14 martie 2000
(Anul XXXIII)

9

EDITORIAL

de Nicolae
Manolescu

Gabriela Melinescu:

JURNAL SUEDEZ

(pag. 14-15)

**ORFANII
LUI
SARTRE**
de Monica
Lovinescu

(pag. 7)

**Interviurile
„României literare“**

Ioana
Postelnicu
la 90 de ani

(pag. 12-13)

Părerii inconfortabile

(pag. 3)

Ioan Petru Culianu
în Italia

(pag. 22)

Altfel de Românie

(pag. 21)

**FOLDOASELE
SCHIZOFRENIEI**

(pag. 2)

**Silvia
Purcărete
la Praga**

(pag. 16)

Lege și scop în istorie

A APĂRUT, ceva mai de mult, pentru prima oară, în românește *Mizeria istoricismului* a lui Karl R. Popper (Editura All, 1996, 1998). Tradusă binișor de Dan Suci, și Adela Zamfir (totuși *părtinire și partinitate* nu sînt același lucru!), dar cu multe greșeli de tipar, prefată de Mihail Radu-Solcan, cartea datează din 1944-1945 (în volum, în italiană, abia în 1954), cînd a fost publicată într-o formă prescurtată în trei numere succesive din revista *Economica*. Titlul aduce aminte de *Mizeria filosofiei* a lui Karl Marx. „Istoricismul” este un concept creat de Popper și explicat de el însuși drept cea „abordare din științele sociale care consideră predicția istorică drept telul ei principal și care consideră că la acest tel se poate ajunge descoperind «ritmul» sau «tiparul», «legile» sau «tendințele» care stau la baza evoluției istorice” (p. XXV). Cu alte cuvinte, o metodă care îmbracă în straie moderne mai vechile doctrine teleologice, în care istoria avea un tel ascuns și se desfășura conform unui scenariu divin. Istoricismul este varianta secularizată a istoriei sacre. Popper observă că istoricismul modern, născut de fapt în secolul al XIX-lea și dominant în secolul al XX-lea, s-a dotat cu tehnici necunoscute, firește, perspectivei religioase de odinioară, combinînd, de exemplu, doctrina pronaturalistă cu cea antinaturalistă din științele sociale. Una susține că se pot aplica în domeniul social legile fizicii, alta că nu. În definitiv, Popper consideră istoricismul vinovat de utopiile totalitare care au înșingurat lumea ultimei sute de ani.

Nu o recenzie a unei cărți riguroase și dificile îmi propun să fac. Vreau doar să semnaliez că problema ridicată de Popper acum cincizeci și cinci de ani redevine actuală în științele sociale, după o lungă perioadă de triumf al metodei istoriciste. Marxismul n-a fost decît vîrf - dar cît de bine vizibil! - al unui iceberg. Popper și-a scris considerațiile antiistoriciste începînd din anii 20, cînd marxismul și celelalte variante de istoricism stăpîneau gîndirea sociologică. Filosoful liberal n-a fost ascultat cum se cuvine. Ca și Hayek, acela care i-a deschis paginile revistei *Economica* în 1944-1945, ca și Aron și alții, Popper a predicat o bună bucată de vreme în deșertul ideologic marxizant. Prăbușirea comunismului, pe care Popper a apucat-o, nongenar fiind, a readus pe tapet antiistoricismul său. Experiența istorică a validat, paradoxal, singura mare teorie a secolului care s-a opus predicției în materie de dezvoltare socială. Popper s-a dovedit profet în pofida faptului că n-a crezut în profetia istorică.

Așa cum n-a crezut în existența unor scopuri tainice ale unei istorii bazate pe legi. Generația mea a fost îndoctrinată masiv tocmai de o doctrină pentru care legile evoluției sociale aveau caracter științific și permiteau identificarea unui tel al evoluției și anume orînduirea comunistă. Noi am fost învățați să credem că scenariul (de la comuna primitivă la comunism) este ineluctabil, că roata istoriei nu poate fi întoarsă. Mult înainte ca neadevărul acestei costisitoare (în vieți omești) teze istoriciste să fie probat, Popper îl ataca în cartea lui cu argumente logice și pline de bun-simt.

CONTRAFORTde *Mircea Mihaies*

FOLOASELE SCHIZOFRENIEI

SMECHERIA unsuroasă și gureșenia peltică, populismul arțagos și nerușinarea zâmbăreată a liderilor P.D. nu mai țin la populație, dar, iată, merg din plin în relația cu P.N.Ț.C.D.-ul! Partidul resuscitat de Corneliu Coposu se mai reazămă, de altfel, el însuși, doar în scâmbăielile televizate ale d-lui Oprea ori în bălbăielile strategice ale lui Ion Diaconescu. Românii s-au cam lămurit că majoritatea demagogilor din jurul lui Petre Roman nu sunt altceva decât o bandă organizată întru jaf și învârteală. Ei au schimbat tradiționalele cuvinte magice "Banii sau viața!" cu mai moderna îndeletnicire de "ordonator de credite". Uluiți de această metamorfoză, țărâniștii nu prididesc să le satisfacă cele mai aberante dorințe!

Pentru oameni care ar trebui să stea demult (și multă vreme de aici înainte!) la închisoare, singura formă de captivitate e cușca televizorului, unde debitează cu o viteză de accelerat, cele mai mari neobișniri pe care le-am auzit vreodată. Înșuși *el lider maximo*, după ce a dormitat vreo trei ani lângă microfonul Senatului, s-a trezit din așteptare și a început să se împăuneze cu munca d-lui Andrei Pleșu și (trebuie s-o recunosc, n-am ce face!) a lui Emil Constantinescu. Cu astfel de obiceiuri, dobândite pe vremea lui Iliescu și consolidate după 1996, P.D.-ul s-a dovedit un permanent factor dizolvant și o sursă neconținută de conflicte, harțe penibile și minciuni ventilate cu aplomb.

În aceste condiții, e surprinzător că dl. Constantinescu nu i-a inclus pe lista învingătorilor săi și pe oamenii lui Roman. Nu știu și n-am cum să aflu în ce măsură P.D.-ul corespunde portretului-robot al celor invocați de președinte. Nu știu, cu alte cuvinte, dacă ei sunt securiști sau comuniști. Tot ce știu e că se comportă parcă ar aparține categoriilor aduse în discuție! Rapacitatea împinsă dincolo de orice limită, duritatea și bătăria agresivă cu care își apără privilegiile, funcțiile și fotoliile sunt de pură extracție comunistă. Ele n-au de-a face cu democrația exact cum discursul pigmentat cu pilde marinărești al d-lui Băsescu n-are de-a face cu cultura!

Zarva iscată de declarațiile incendiare ale lui Emil Constantinescu mi se pare nu doar exagerată, ci și penibilă. De ce se recunoaște învins dl. Constantinescu de securiști și activiști comuniști, când vreme de trei ani n-a făcut decât să-i cocolească, să le ignore abuzurile, tăcând vinovat, complice, la toate semnalările presei? Nu acum, în februarie-martie 2000, a pierdut bătălia dl. Constantinescu, ci începând cu noiembrie 1996. Șmecher nevoie-mare, președintele a tras de timp, sperând că lucrurile se vor rezolva de la sine și că el va trage foloasele prin mușamalizarea marilor ticăloșii ale comunist-securiștilor.

Ce nu și-a dat seama dl. Constantinescu, și nu-și dă nici acum, e că votul pro-Convenție a fost, în toamna lui 1996, un mandat revoluționar. Sătul de corupție, minciună, ticăloșie, asasinat, poporul a vrut să se înfăptuiască, în sfârșit, dreptatea mult așteptată. Asemănarea (amuzantă, altfel) cu legendarul reformator Cuza a îndus populației iluzia că vom trăi un moment al începutului. În fapt, n-a fost vorba decât de o penibilă continuitate, de o jalnică scamatorie în care noul vodă preia, în întregime, acareturile și metehnele înaintașului.

Dl. Constantinescu se lamentează că

l-au învins securiștii. Așa o fi. Dar de ce s-a complăcut să fie înconjurat, de la cei care-l serveau la masă, sepești odioși dresați de Ceaușescu și Iliescu, la cei care-l păzeau, precum Truțulescu — șeful găzii prezidențiale, orișicătuiși —, de prea mulți oameni ne-curați? De ce, chiar și acum, în ceasul al doisprezecelea, îi oferă azil unui ofițer, generalul Degeratu, care nu și-a limpezit rolul în reprimarea de la Cluj? Sau, mai știi, și-o fi înșușit dl. Constantinescu teoria (diversionistă până-n pânzele albe!) a securității "bune, naționale"! De ce se miră președintele că e victima securiștilor și a comuniștilor când, șapte luni de la preluarea puterii, l-a păstrat în funcție pe Virgil Măgureanu? Și când într-un punct-cheie pentru poziția României, ambasada de la Washington, l-a menținut până în clipa de față, pe Mircea Gioană, unul dintre apropiații lui Ion Iliescu?

Nu contest că presa noastră "națională" și câțiva comentatori cunoscuți fac, adeseori, jocuri dubioase, chiar iresponsabile. Numai că aceeași presă i-a atras de suficiente ori atenția asupra unor cazuri de corupție, de incompetență și de abuzuri cât se poate de reale. Rezultatul? O și mai ermetică închidere a tuturor căilor de acces spre urechea prezidențială! Personaj mediocru, dl. Constantinescu a ratat, după cum bine spune, pentru mulți ani de aici înainte, șansa de a face din România o țară a curățeniei și a cinstei.

Dosarele marilor criminali și ale marilor corupți existau, pregătite după toate regulile artei, încă de pe vremea lui Iliescu. Judecătorii și procurorii formați în buna schizofrenie comunistă lucrau la lumina zilei la cazurile comandate de sus, iar pe întuneric încondeiau temeinic și potlogăriile șefilor. Doar niște înapoiați mental n-ar putea rezolva enigma acestor dosare cât se poate de limpezi. Dar a lipsit exact ceea ce pretindea electoratul, în 1996, de la aleșii săi: voința politică.

Potrivit unei teorii care la Cotroceni era considerată o găselniță genială, nu s-a dat curs dosarelor pentru că, prin eliminarea vinovaților, P.D.S.R.-ul ar fi devenit un partid curat și credibil, care la alegerile următoare ar fi pus probleme coaliției algoritmice. Dublă nemernicie. O dată pentru că, în felul acesta, Cotroceniul s-a dovedit a fi complicele naiv al șacalilor pedeseriști, a doua oară pentru că, încă din zorii lui 1997, oamenii d-lui Constantinescu au arătat că îi interesează puterea, și nu curățirea țării!

Nu putem decât să fim, acum, alături de dl. Constantinescu. Evident, domnia sa recompensat cu vilă somptuoasă, șofer și salar frumuseț, noi tot prin apartamentele de blocuri de la periferii și cu așa-numitele "retribuții lunare" — în fapt, niște bacșișuri penibile — oferite de-un stat falimentar. Nu vom ști, probabil, care-au fost realele intenții ale d-lui Constantinescu la venirea la putere. Vedem, însă, din plin rezultatele. O țară derutată, de sute de ori mai coruptă decât atunci când a preluat-o, pusă pe toate listele negre posibile, prezentată în culori exclusiv mohorâte în presa internațională. O țară în care minciuna și disprețul față de cei mai slabi sau mai săraci decât tine au devenit reguli ascultate cu sfîntenie de toți ticăloșii cățarați în funcții. O țară nevrotică, în care dezinteresul, murdăria, abuzurile, violențele (inclusiv ale polițiștilor) au atins cote coșmarești.

Mulțumim din suflet, Conducător iubit!

POST-RESTANTde *Constanța Buzea*

CHIAR dacă nu va fi ceea ce v-ați fi dorit, un răspuns ideal nici nu cred că se poate formula când este vorba de poezie și poezi, ceea ce așezați ca într-un sumar de carte, cele 77 de poeme numerotate și numai din loc în loc intitulat, sunt rodul predispoziției dvs. naturale spre meditație, cugetare, gândire de-atâtea ori sensibilă și plină de miez, despre Cuvânt, Dor, Tânguire. Și numai pentru că sunteți în stare de momente de autentică grație, vă spun că am parcurs destul de anevoie textul masiv lipsit, din vina calculatorului, veți zice, de semnele diacritice specifice românei. Ochiul citește fatalmente ceea ce vede, *catarati, suierand, valtoare și vanatoare, pamant și cuvânt* s.a.m.d., în mii de locuri, și nu exagerez, trebuindu-i cititorului un efort suplimentar de răbdare, dacă nu chiar de stăpânirea cuviincioasă a unui val de răs nervos pe situațiile tragi-comice care se creează (« Sufletele *inca* neadormite/ *inca* varfurile degetelor *inaltate* in lumina ochilor/ *imi* par fluturi negri/ muribunzi. » sau « *Si ploua/ si ninge/ si soarele-i mut/ descant rana pamantului/ plange / ranile mele se-ascut./ cuvantul mi-e bolnav in tampa/ asmut/ caii albi ce dureros mi se-ntampla » !)*

Vă voi felicita însă pentru poemele 24, 26, 27 (Oglinda), 30, fragmentar 35, 36, 38, 43 în întregime, și pentru alte câteva din restul sumarului. Dacă ar fi ale mele poemele acestea, le-aș supune unei filtrări drastice, le-aș goli de sentimentalism, aș păstra aforismul, meditația pură, chiar cu riscul de a rămâne cu mâinile aproape goale de file. În poemul 6 există, iată, o stângăcie care m-a uimit. Aveați la început de vers o silabă în plus, și nu v-ați priceput să scăpați de ea elegant. Eu aș înlocui *umărul* cu *umbra* și *mi miroase umărul a pământ* cu *mi miroase umbra-mi a pământ*, evitând acea mimifonie și aerisind puțin încălcitul dvs. vers. (Ștefania Hănescu-Țugui, Iași) ☒ Îmi pare teribil de rău că trebuie să vă stăvilesc bunele speranțe de a colabora cu versuri la noi. De altfel, cred că pentru exact aceleași texte am răspuns și anul trecut, într-un număr pe care probabil nu l-ați prins. Nu încerc deci decât să repet pentru liniștea dvs. că *Poema Română*, cea în trei părți: *Nașterea României, Istoria României și Prezentul României* nu este decât un lung exercițiu școlăresc de versificație. Rândul trecut îmi susținea afirmația citând câteva versuri din partea a treia a poemei. Acum mostra aparține părții a doua, aceea care se referă la istoria noastră: "Poate-așa ne fu menirea, să luptăm pe ce-i al nostru./ Orice-ar fi, în a lumii noduri, totul își găsește rostul./ Mulți ca a câmpiei iarbă și a norului putere/ Am avut dușmani în lume ce-au fost risipiți de vreme/ După ce într-o furtună, jalnică în neputință./ Încercat-au să zdrobească a românilor ființă". (Tudor Catargiu, București ☒ Dacă nu v-am spus-o până acum, o fac, iată, aici, impresionată și înduioșată de soarta săracă a celor mai mulți dintre cei care prin versurile pe care le scriu de-o viață, încearcă de fapt să comunice cu aproapele, să-l îmbuneze și să se mângâie de o cât de mică înțelegere din partea lui. Și o fac cu sentimentul vinovației parcă, cerându-și iertare, așteptând până în ultima clipă un semn. Flacăra e mică, *mititică*, așa spune și Eminescu undeva, dar ce bunătată se poate întrezări de pildă în acest Motto al dvs.: «M-așez în poezie/ ca-ntr-un mormânt/ în fața căruia/ sper să-mi iertați/ totul». (P.T. Leac, Iași) ☒ Nu vă voi contrazice, este validabilă și profundă și numai în aparență paradoxală starea pe care o subliniați, aceea că scrieți tocmă pentru că nu aveți nimic de spus. Eu nu v-aș citi mărturisirea în cheie eminesciană «E ușor a scrie versuri/ Când nimic nu ai a spune», ci în cheia unei derute sfâșietoare, a celui care se abține să nu înnebunească într-o lume în care nimeni nu stă să asculte pe nimeni. Înțelepciunea de a tăcea, de a te retrage în sine, de a trăi un timp la flacăra mică este atât de rară azi. Sunteți perspicace în banuiala că la primul mesaj se răspunde cu toată grija și cu tot respectul pentru necunoscutul care a îndrăznit să păsească sfios, precum melcul, pe hârtie. Îmi pun nađeđdea în simplul bun care vă conduce : „Scâncetul căinilor la porțile cerului./ De parcă ar mai fi ceva de spus./ De parcă tăcerea ar fi transformarea cuvântului./ În această dimineață oamenii rād /... / De ce nu m-a recunoscut tatăl legându-mi/ Cu mâinile tremurânde șireturile de la pantofi?/ Nu știi? Scrie pe fruntea mea/ Nu am timp să recunosc./ Taiăți vițelul cel gras, dați-i inelul cel scump./ Tatăl risipitor e acasă. E beat". Am încercat, pentru că mi-a plăcut fragmentul, să distribuie altfel barele și să schimb câteva cuvinte, câteva versuri le-am eliminat. Poemul *Cer deschis* poate rămâne în avantaj vizibil dacă îl acceptați în această formă scurtată. Întrezăriți în jocul meu defrișator acel ajutor, fără alte comentarii, pe care-l așteptați de la mine? *Versurile* dvs., cele adevărate, merită toată atenția numai dacă le ajutați să se observe din hățiș. Și hățișul este al dvs., deci acționați ca un grădinar priceput, fără logoree, având în vedere impresia, falsă după părerea mea, că totuși scrieți fără să prea aveți mare lucru de spus. (Emilian Pal, Roman)

România literară

Editată de:

- Fundația "România literară", cu sprijinul Uniunii Scriitorilor, al Fundației pentru o Societate Deschisă România și al Ministerului Culturii

Director: Nicolae Manolescu

Redacția: Gabriel Dimisianu - director adjunct, Alex. Ștefănescu - redactor șef, Mihai Pascu - secretar general de redacție, Constanța Buzea (poezie, proză), Adriana Bittel (externe), Marina Constantinescu (teatru), Ioana Părvulescu, Andreea Deciu (critică), Cristian Teodorescu (publicistică), Eugenia Vodă (cinema), Nina Pruteanu, Ecaterina Ionescu, Simona Galațchi (corectură).

Correspondenți din străinătate: Gabriela Melinescu (Stockholm), Dumitru Radu Popa (New York), Rodica Binder (Köln).

Tehnoredactare computerizată: Fundația "România literară" - Anca Fireșcu (secretar de redacție), Mihaela Ivan, Ionela Stanciu. Introducere texte: Geta Gheorghiu.

Administratia: Fundația "România literară", Calea Victoriei 133, sector 1, cod 71102, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod 71341. Cont în lei: B.R.D., filiala Pipera, 251100996100089. Cont în valută: B.R.D., filiala Pipera, 251100296100089. Mihai Pascu (director executiv), Mirona Laudă (economist principal), Corneliu Ionescu (difuzare, tel. 650.33.69.), Andriana Fianu (correspondență și difuzare în străinătate), Mihai Minculescu.

e-mail: romlit@romlit.ro

http://www.romlit.ro;

http://www.sfos.ro/news/romlit

PĂRERI INCONFORTABILE

EMBLEMATIC răspuns al unui român care, trăind dintr-un venit de 80 de dolari, cu nevastă șomeră, într-o garsonieră de bloc, câștigă la un post de televiziune un milion, tot de dolari. Întrebat cum are de gând să-i folosească, declară: „N-am să mai muncesc nici o zi în viața mea”. Cât timp așa gândim, și cam așa gândim, noi suntem „socialiști”. Iar socialismul asta are rădăcini vechi. În principate, dar și în Ardeal, lucrând majoritatea ca iobagi pe moșii cu agricultură risipnică, românii s-au obișnuit să supraviețuiască. Pentru ei, cultul muncii ar fi fost inutil. Inutil a rămas și când Partidul i-a făcut „proprietari”, nu pe părți, ci numai pe întreg.

Din rațiuni politice (de raport de forțe), problema scaderii nivelului de trai este tratată, fals, în relație exclusivă cu venitul aparent. În realitate, există în toate categoriile sociale mulți oameni care au un venit aparent derizoriu și care trăiesc bine, când nu sunt chiar bogați. În schimb, adevărații săraci, mai puțini decât se crede, sunt într-o situație disperată. Problema sărăciei e mai restrânsă și mai gravă decât reiese din discursul public. O bună parte a populației este măcar la fel de responsabilă de starea proastă a lucrurilor ca și guvernării ei. Ne învârtim într-un cerc vicios. Oul sau găina. Guvernarea proastă îi silește și îi ajută pe mulți români să recurgă la mijloace ilegale, mijloacele ilegale la care recurg mulți români îi silesc pe oamenii puterii (oricare ar fi ea) să guverneze prost și îi ajută s-o facă în propriul lor folos.

E umilitor s-o spunem, dar trebuie să avem acest curaj: n-am dovedit până acum că am fi în stare să ne schimbăm în bine fără un *domn străin*. Ne-a mers bine pe vremea lui Carol I, și am progresat mult, pentru că el reunea *autoritate și bună intenție*. Cu forțe exclusiv interne, autoritatea alunecă spre dictatură, iar bună intenție cade în laxism, dezordine, corupție. În asemenea condiții, democrația produce efecte perverse: conținutul legii poate fi diferit de numele ei, legea poate fi bună dar să nu se aplice, ori poate să dea rezultate opuse celor intenționate de legislator. Inamovibilitatea judecătorilor, atât de democratică, le protejează unora necinstea, autonomia școlilor generează dezmaț. Profesori, și nu puțini, își țin orele (cursurile) când și dacă vor, alții (sau aceiași) dau meditații plătite propriilor lor elevi, cer bani pentru note... În facultăți, la examene, la fel. Sunt numai exemple, bineînțeles.

Cel mai pervers efect al unei democrații de acest tip poate să fie, și va fi – din exasperare – dacă nu se modifică ceva, iluzia că nu ne-ar putea salva decât mâna forte; prin urmare, din nou, un dictator.

Deci, trebuie să renunțăm la orgoliul fără acoperire și să acceptăm – e vorba de Uniunea Europeană – un *domn străin* democratic și ferm. Cauza profundă a nereușitei noastre este aceea că suntem imaturi. Dacă exceptăm o scurtă perioadă de responsabilitate, măcar din secolul al XVI-lea încoace am fost tot timpul tutelați, tratați ca niște copii, iar perioada Ceaușescu a reprezentat în privința asta un apogeu. Am fost tutelați *cu rea intenție*. Nu putem trece direct la responsabilitate. Este nevoie de o tranziție: tutela de bună intenție a Uniunii Europene pe post de Carol I.

Mă refer la Europa și nu la Statele Unite. Europeanii n-au cum să nu fie bine intenționați. O dată ce ne-au cuprins în programul de integrare, ei ne sunt favorabili măcar din interes: n-au bani de aruncat. Americanii sunt în primul rând strategii. Nu putem ști ce socoteli își fac despre echilibrul zonei și echilibrul mondial. La nevoie, ei își pot permite să ne arunce praf în ochi

Nu-mi place să polemizez. Prefer să caut partea de dreptate a adversarului. Mă gândesc la replica dată lui H.-R. Patapievi în problema „separatismului” bănățenesc-ardelenesc. Numai exagerarea m-a provocat. Altfel, s-ar putea să existe la noi o sensibilitate (sper că nu și tendință) „slovenă”, ori „croată”, adică sentimentul că avem de pierdut – în planul nivelului de trai – prin conviețuire în ansamblul național. Dacă-i așa, trebuie reacționat. Dar nici suspiciunea și nici eventualele măsuri coercitive n-ar folosi. Să observăm cum ceea ce pare a fi un argument al tezei este, în fond, și un răspuns, ca și o schiță de proiect. În '92 și '96, s-a votat geografic. Vestul țării a fost pentru schimbare. A apărut un clivaj. Da, dar la fel s-a votat și la București. Nu poate fi vorba de un separatism bucureștean. E vorba de aspirații conștientizate. Ele arată direcția bună. Ce am dorit noi, ca și bucureștenii, a fost ca reforma să reușească. Deocamdată, n-a prea reușit. S-ar putea ca la viitoarele alegeri să asistăm la o omogenizare teritorială împotriva ei.

Discuție televizată sespre incidentul detestabil de la Alba-Iulia. Intelectualism de marcă. Intelectualism. Nu se referă nici unul la fundal. Puși la cale sau nu, manifestanții ostili au făcut ecou câtorva milioane de nemulțumiți care, după ce acceptaseră că reforma este necesară, acum, tot mai săraci fiindcă ea nu înaintează (fiindcă înaintează, cred ei), se întorc, treptat, la mentalitatea din primăvara lui nouăzeci. Dacă le zicem *mărlani*, ne întoarcem și noi tot acolo, la totala lipsă de comunicare cu ei de atunci.

Performanța pe care par s-o realizeze regimurile succesive de după decembrie este de a ne întoarce de unde am pornit. Azi dimineață, pe timp rece, patruzeci de persoane cumiți, incolonate, așteptau să vină laptele, nu se știa când. M-am simțit mai tânăr cu zece ani. Dacă, așa cum se întâmplă în multe localități, n-am avea căldură, apă caldă, ba uneori nici rece, ce ne-ar mai lipsi?

Încurajați de sondaje, muncitorii ies în stradă convinși că Iliescu, revenit la post, le va da salarii mari pentru produse nevândute de uzine neclintite. Cum n-o să aibă de unde, nu va rămâne decât soluția „Lukasenko”. Atunci va fi ajuns la capăt drumul nostru îndărăt.

Ne place să ne fixăm prostia în trecut. Vorbim despre naivitățile noastre din 1990. Nu este sigur că le-am depășit. De exemplu, am scris că Iliescu și-a ratat visul socialist. Așa să fie? Cu optzeci la sută proprietate de stat, cu salarii mari pentru șefi, nu pentru oamenii de inițiativă, cu aceeași ierarhie a domeniilor (sănătate, învățământ, cultură la sfârșit), aceeași poftă de nemuncă și de a fi întreținuți de Stat, același refuz de a ne vedea cum suntem (și cum am fost). Ce rămâne? Libertatea de expresie? Opium pentru intelectuali!

Avocatul, apărător al Statului de drept, e îngrijorat. Nu atât pentru faptul că patronul lui ar putea să piardă ruina de la Săvârșin. Nu, în calitate de participant la un act de justiție de tip nou, european, el se teme de o eroare judiciară: dacă Mihai de Hohenzollern și Mihai de România nu sunt una și aceeași persoană, iar castelul ar încăpea pe mâna unui neavenit? Bineînțeles, judecătorii, cu mentalitatea lor inamovibilă, au fost tulburați de acest argument și l-au admis.

Aflăm de la unul dintre actanți că nu trebuie vorbit de un *proces* al lui Ceaușescu. Ce făceau acei oameni, avocat, procuror, judecător nu era decât să exprime sentimentele întregului popor. Întrebarea ar fi cum de s-au potrivit lucrurile în așa fel încât sentimentele poporului au fost puse în scenă și exprimate de

câteva dintre cele mai mari lichele pe care le-a produs.

Dacă pui la un loc declarația lui Sergiu Nicolaescu potrivit căreia în 22 decembrie s-a tras atunci când (numai după fuga lui Ceaușescu și, de aceea, la Timișoara deloc) a început să se strige „Jos comunismul!”, cu refuzul repetat al lui Gușe de a-i chema pe ruși, cum îi cerea Iliescu, și cu declarația unui comandant de la Târgoviște că procesul nu s-a desfășurat sub presiune, dar ulterior s-a înscenat presiunea, prin focuri de armă în zidurile cazarmii, înțelegi că ce s-a întâmplat a fost trecerea de la revolta populară la o lovitură de stat gorbaciovistă. Și totuși, e trist s-o spunem, Iliescu a fost legitim pentru că în '90 poporul român, în majoritatea lui, n-a vrut – și poate nu va vrea nici în 2000 – decât „gorbaciovism”.

Cel mai frapant – și iarăși trist – în dialogul dintre Ion Solacolu și Daniel Vighi este că în decembrie '97 ei încă mai scriau, ca noi toți, despre decesul politic al lui Ion Iliescu. Iar acum același Ion Iliescu este plebiscitat. Și ce a făcut el între timp? A început prin a spune că noua putere va fi un dezastru, și toată lumea a râs de el; când a început să spună că puterea actuală a fost un dezastru, lumea l-a luat în serios. Prin urmare, până la un punct, Ion Iliescu este măsura actuală a puterii. Cel mai miraculos fapt pe care ea l-a realizat: l-a înviat din morți.

Spun *până la un punct* din două motive: a. a vorbi de dezastru e exagerat; b. în lipsa resurselor apusene, orice altă putere s-ar fi comportat aproximativ la fel. Resursele venind, se mai poate spera.

Există intelectuali care au trecut, sincer, de la credința în marxism la credința în valorile occidentale, singura constantă rămânând certitudinea că au dreptate. Încă o dată au dreptate, ca să zic așa.

Ascult o interesantă discuție cu Silviu Brucan și Stelian Tănase. Se spun multe păreri de reținut. Deodată, cade una a lui Brucan (necontrazis de Tănase) care mă lasă perplex: Putin, om de dialog, apreciat de apuseni din acest motiv. Ce semn îl vor fi condus spre această concluzie? Putin a apărut tocmai ca un avertisment dat Occidentului. (Noul plan strategic o confirmă din plin.) Revin la părere. Vorba lui Louis Jouvot: „Bizarre! Bizarre!”

Un argument al lui Ion Solacolu, în pomenita discuție: dacă în vest se dă mai multă importanță nazismului decât comunismului este pentru că acolo cu nazismul au avut de-a face. Nazismul îi obligă să se întrebe: cum a fost posibil?

Germanii se și întreabă, nimic de zis. Pentru francezi, întrebările ar fi: cum a fost posibil să fim atât de nepregătiți, de slabi, cum s-a putut să ne bată măr în câteva săptămâni? Iar după aceea, cum de ne-am supus? N-am prea auzit. Preferă să ne întrebe pe noi: cum de ați putut?

Revenind la noi... Cearta noastră nu este cu dreapta occidentală care, din cinism, ori realism politic, a făcut afaceri cu statele comuniste și puțin le-a păsat de victimele lor. N-are rost să culpabilizezi pe cine îți râde în nas. Cearta noastră e cu cea parte a intelectualității de stânga care s-a lăsat îmbrobodită, ori cumpărată cu glorie, de comuniști. În logica, validă, a lui Ion Solacolu, aceasta ar trebui să-și pună în legătură cu comunismul și nu cu nazismul întrebarea: cum am putut?

Se pare că n-au timp să și-o pună fiindcă pericolul e altul acum, și anume xenofobiile, iar acestea, îl citez pe Ion Solacolu, „fac parte din apanajul extremei drepte”. Este și nu este adevărat. A face din Vadim și din Ceaușescu extremiști de dreapta e tras de păr. Extremiștii sunt pur și simplu extremiști. Au spirit totalitar și vor să extermină pe oricine le stă în cale. Când a scotit că evreei îi stau

SCRISORI TRANSCENDENTALE

Lui H.-R. Patapievi

I.
Au năvălit porcii-n orașe
Caută-n gunoaiele grase
după știr
Adulmecind prin fum
Cutile de Pilsner Beer
le amiroase
Din resturi și puri și hîrtii
Aroma societății de consum
Parfumul Givenchy

Au năvălit porcii rîmării
Alarmerile țipă-n parcare
Vecinii mei de acvarii
Și scări interioare - adorm...

Umblu prin vid cu tălpile goale
Car submarinul astral în spinare
Și îți scriu cu ochii pe pereți
Scrisori transcendente.

II.
Cum s-ar prelinge umbre
Din creier pe un geam
Drogați de glorie învinse
Se-ntunecă-n mine strămoșii

Eu vin către voi dintr-un neam
Trecut prin iama abatoarelor roșii

Eu nu mai am nume
La fel ca Ulisse
Împușc ielele-n coapse
Cu sîmburi seci dintre dește

Eu vin dintr-un neam
Din care prostia dospește
Ca o plăcintă cu rîme:

Cu cîț muști din ea
Cu afit se înmulțește.

III.
Soarele împușcat în ceafă
Afirma ca un fagure
Cu venele-n hartă

Coapsele mamei
S-au despicaț ca o ușe

Aninat de un fir de argint
Eu ramura ei de cireș sîngerată
Mă nașteam încă o dată - în cătușe.

Ștefan Radof

în cale, Stalin i-a omorât și pe ei. Miloșevici e extremist de dreapta? Ori ar trebui să spunem *comuniști de dreapta* despre el și despre Vadim?

Cât despre faptul că stînga și nu dreapta a fost sensibilă la ce se întâmpla în răsărit, e adevărat. Cu o precizare: *după* ce a trecut Soljenitîn pe la Paris.

Când am aflat despre oroarea care a putut să apară în *Atac la persoană*, fără să primească o replică pe măsură din partea autorităților și a societății civile românești, am scris că toți ar trebui să strigăm: în cazul acesta și noi vrem să fim săpun virtual! și noi suntem evrei! Acum, când aflăm, nu dintr-o foaie de scandal, ci din *Les temps modernes* și din *Le Monde*, că (nu Vadim Tudor, ci) Nicolae Manolescu și Gabriel Liiceanu sunt marii antisemiți români și după ce în același *Le Monde* se spune că nu avem voie să alăturăm (cu pioșenie) victimele gulagului victimelor holocaustului, acum, deci, mă simt tentat să rog, cu modestie, să-mi fie adăugat numele pe lista de „antisemiți”. N-o fac fiindcă și în ghilimele cuvântul rămâne sinistru. N-o fac ca să nu-i jignesc pe prietenii mei evrei. N-o fac din respect pentru autori ca Vladimir Tismăneanu (a se citi, între altele articolul „Costurile uto piei” din 22) care tratează problema în al mod.

Livius Ciocârlin

FRUMUȘETEĂ IDEILOR

O antologie realizată de un specialist

RECENT a apărut o antologie din poezia lui Nicolae Prelipceanu: *Ce-ai făcut în noaptea Sfântului Bartolomeu*. Este o antologie realizată inteligent, de un specialist. În cuprinsul ei figurează numai poeme semnificative, selectate cu bun-gust din cele treisprezece volume ale autorului: *Turnul înclinat*, 1966, *Antù*, 1968, *13 iluzii*, 1971, *Arheopterix*, 1973, *Întrebați fumul*, 1975, *De neatins de neatins*, 1978, *Jurnal de noapte*, 1980, *Un civil în secolul douăzeci*, 1980, *Fericit prin corespondență*, 1982, *Degetul de gheață*, 1984, *Arma anatomică*, 1985, *Mașina de uitat*, 1990, *Binemuritorul*, 1996. Textele, așezate în ordine cronologică, după anul de apariție al volumelor, au o valoare în sine și, în același timp, ilustrează o evoluție. Există și trei poeme traduse în engleză - eșantion poetic pus la dispoziția eventualilor cititori din alte țări. Urmează o postfață - semnată de un rafinat degustător de poezie, Eugen Negrici -, completată cu o bibliografie critică. Ultima secvență a cărții cuprinde o *Bio-bibliografie*, bogată în informații și concisă. Cu o ironie subtilă, în biografia poetului sunt incluse evenimente istorice.

10 august 1942 - se naște la Suceava Neculai Prelipceanu
1943 - familia Prelipceanu se mută la Babadag
1948 - se mută la Crasna (Salaj)
1949 - N.P. începe școala primară
1952 - cu familia, se mută la Margita (Bihor)
1953 - moare Stalin
1955 - cu familia, se mută la Curtea de Argeș
1957 - moare Petru Groza, stă un minut nemșcat în stradă
1960 - N.P. termină liceul din localitate. Eșec la admiterea pentru Facultatea de Filologie din București, pe 25% din locuri - nu avea dreptul la «bursele de sfaturi populare». Se înscrie la Școala tehnică de construcții forestiere din Curtea de Argeș, atunci creată
1961 - intră la Facultatea de Filologie din Cluj, Secția limba și literatura română
1962 - debutează cu o poezie în «Contemporanul» etc.
O carte atât de bine gândită constituie la noi o raritate. Mai trebuie adăugat ceva: specialistul care a conceput antologia este Nicolae Prelipceanu.

Poezia unui sceptic

NICOLAE PRELIPCEANU nu și-a schimbat foarte mult modul de a scrie, de-a lungul deceniilor. Însă și-a schimbat *atitudinea față de poezie*. În volumul de debut din 1966 este evidentă convingerea poetului că poezia poate eterniza clipa, că îl poate *salva*. Starea sa de spirit din această perioadă seamănă cu aceea a unui căruțaș care doarme fără grijă în căruță, dus de caii «veșnic vii»:

«caii se mișcă din ce în ce mai încet/
roata din dreapta cât o planetă/ cea din
stânga lunecă/ și celelalte pe rând/ caii
se mișcă tot mai încet/ legați într-un fel
și de stelele fixe// omul doarme cu fața
în sus/ ce ușor e drumul printre plopi/
noaptea prin țară/ cu somnul ascuns în
copitele/ cailor veșnic vii» (*Veșnic vii*)

După treizeci de ani, poetul nu mai crede în capacitatea poeziei de a-l face nemuritor (ideea este de altfel și ironizată, printr-un joc de cuvinte: «binemuritorul»). Resemnat și surâzător, el așteaptă declicul final:

«în spatele unui perete/ se aude
aparatul de fotografiat/ țâcănind țâcănind/
ca și cum aș fi vreo celebritate// nu
te mai neliniști mi se spune/ e moartea
care te fotografiază/ nu ai atins încă
probabil/ poziția optimă» (*Ultima fotografie*)

Dar să ne întoarcem la modul de a scrie. Nicolae Prelipceanu nu s-a complicat niciodată inutil. Deși este un filolog experimentat (sau poate tocmai de aceea), a mizat pe simplitate. Gheorghe Grigurcu a și comparat poezia sa cu «o strângere de mână scurtă, barbătească». Trebuie să adăugăm însă că este vorba de o simplitate *jucată*. Poetul știe foarte multe despre poezie, despre comunicarea lingvistică în general, dar *alege* dintre toate posibilitățile de exprimare un limbaj direct, firesc, asemănător cu acela din viața de fiecare zi. Cu atât mai mare este surpriza pentru cititor, când constată că ajunge repede în plină poezie. Este ca și cum cineva s-ar da pe un tobogan banal, dintr-un parc pentru copii, și s-ar trezi într-o altă lume:

«Aceasta e povestea păsării Phoenix
pe scurt/ așa cum mi s-a povestit în

copilărie/ într-o seară ovală ca lumea/ cu
mult înainte de anul o mie» (*Pasărea Phoenix*).

Câteva capodopere

EXISTĂ în sumarul volumului câteva poeme care nu numai că sunt bine scrise, dar au și acel suflu liric irezistibil, acea anvergură a emoției pe care nu le au decât capodoperele. Declamate în fața publicului, ele sunt ascultate într-o tăcere desăvârșită și răsplătite, la sfârșit, cu aplauze.

Un asemenea poem este *Federația mondială a oamenilor de zăpadă*. Autorul face un portret-robot al oamenilor de zăpadă și schițează un regulament al federației lor. El scoate din neant o *lume*, imaculată și efemeră, ai cărei demiurghi sunt copiii. Caricatură diafană a lumii reale, lumea oamenilor de zăpadă ne rămâne în amintire - după încheierea lecturii - ca un vis frumos. Similitudinile dintre oamenii de zăpadă și oameni sunt sugerate melancolic de poet:

«Oamenii de zăpadă se spală dimineața
cu zăpadă/ și spun în cor pe două
rânduri/ tatăl nostru carele ești în ceruri/
da-ne nouă și astăzi/ zăpada-noastră cea
de toate zilele/ și el le-o dă // Muncim la
un om de zăpadă/ o viață întreagă.../ ne
construim veșnicia/ și el râde de felul
imperfect/ în care îl slujim/ de modul
cum îi spălăm picioarele/ când e pe
cruce.../ Psihologia oamenilor de zăpadă
e secretă.../ nimeni n-are voie să-și
dea doctoratul cu ea/ scrie asta în
regulamentul/ federației mondiale a
oamenilor de zăpadă».

Alt poem greu de uitat este cel de la care s-a împrumutat titlul întregului

Cărți primite la redacție

- Dominic Stanca, *Un ceas de hârtie*, ediție îngrijită de Doina Uricariu și Sorana Coroamă-Stanca, studiu introductiv (*Utopia lui Dominic Stanca*), note critice, comentarii și tabel cronologic de Doina Uricariu, reeditare integrală a creației lirice a lui Dominic Stanca, București, Editurile Universală - Du Style, 1999, 672 pag.
- Dominic Stanca, *Timp scufundat*, prefață, note și comentarii de Ion Vartic, ediție îngrijită de Sorana Coroamă-Stanca și Mariana Vartic, schiță bio-bibliografică de Ștefan Oprea, cuprinde proză, o selecție din *Carnete și Addenda*, București, Editurile Universală - Du Style, 1999, 558 pag.
- Eta Boeriu, *Din pragul frigului statornic*, antologie (1971-1984), cu o prefață de Gheorghe Grigurcu, selecția și îngrijirea textului de dr. I. N. Boeriu, Pitești, Ed. Paralela 45, col. «Cercul Literar de la Sibiu», 1999 (versuri), 180 pag., 15 000 lei.
- Marian Papahagi, *Rațiuni de a fi*, studii și interviuri apărute în reviste, ediție îngrijită de Adrian Papahagi, București, Ed. Atlas, 1999, 288 pag.
- Mihai Cimpoi, *Cumpăna cu două ciuturi*, carte despre ființa românească, Timișoara, Ed. Augusta, 2000, 204 pag.
- Tatiana Slama-Cazacu, *Psiholingvistica - o știință a comunicării*, București, Ed. All, 1999, 826 pag.
- Aurel Sasu, *Strategia disperării*, jurnal american, București, Ed. Atlas, 1999, 96 pag.
- Minerva Chira, *Leandrii Greciei*, poezii, Cluj, Ed. Clusium, 1999, 64 pag.
- George Cușnarencu, *Trandafirul tăcerii depline*, prefață de Dan-Silviu Boerescu, București, Ed. Allfa, col. «Romanul românesc contemporan», 1999, 520 pag.
- Constantin Cubleșan, *Opera literară a lui Pavel Dan*, București, Ed. Viitorul românesc, an de apariție nementionat, 224 pag.
- Gheorghe Dobre, *Hyperouranios topos*, Slobozia, Ed. Star Tipp, 1998 (versuri), 60 pag.
- Gheorghe Dobre, *Despre singurătate ca esență a materiei*, Slobozia, Ed. Star Tipp, 1999, 100 pag.
- Theodor Grigoriu, Mihaela Marinescu, Ionel Perlea - *destinul unui mare muzician român*, Slobozia, Centrul Cultural «Ionel Perlea», 1999, 48 pag.

NICOLAE
PRELIPCEANU

Ce-ai făcut în noaptea
Sfântului Bartolomeu

EE

Poeti Români Contemporani

Nicolae Prelipceanu, *Ce-ai făcut în noaptea Sfântului Bartolomeu*, postfață de Eugen Negrici, București, Ed. Eminescu, 1999, 260 pag.

volum: *Ce ai făcut în Noaptea Sfântului Bartolomeu*. Scris și publicat înainte de 1989, poemul se constituie ca un document al *sentimentului vinovăției* pe care îl trăiau - sau ar fi trebuit să-l trăiască - toți scriitorii absorbiți exclusiv de scrisul lor în timpul comunismului:

«Știu vei răspunde că ai stat singur la
tine în casă/ că ai gândit singur la tine în
casă împotriva/ Noptii Sfântului Bartolomeu/
că ți-ai scris gândurile pe hârtie singur/
că de fapt nici nu te născuseși în secolul
ala/ că gândeai împotriva Noptii Sfântului
Bartolomeu/ așa născut cum erai.../ Ce ai
făcut în Noaptea Sfântului Bartolomeu/ de
ce nu erai născut în Noaptea Sfântului
Bartolomeu/ gândurile tale împotriva
Noptii Sfântului Bartolomeu/ nu ajung/ cât
a ținut Noaptea Sfântului Bartolomeu/ cât
va mai ține ea// singur în Noaptea
Sfântului Bartolomeu nu poți fi/ pe hârtie
urmele nopții sunt neconcludente»

Repetarea obsedantă a întrebării, în diverse variante, aduce aminte nu atât de un interogatoriu, cât de vaiurul cuiva rămas singur într-un loc pustiu. Instanța supremă, care judecă, inflexibilă, delictul de neintervenție, de neacordare de ajutor unor semeni aflați în primejdie este chiar conștiința celui inovat. Ea aplică loviturile de bici ale remușcării, și tot ea este cea care trăiește interminabilă suferință.

Simplitatea cultivată cu artă de Nicolae Prelipceanu îl cucerește pe cititor. Ideile din poezia sa au o frumusețe a lor, care nu mai necesită nici un fel de cosmetizare. S-ar putea vorbi de o nudită statuare a acestor idei, de o grație a inteligenței, convertită în valoare estetică. Iată, ca exemplu, poemul *La infinit*, remarcabil prin clara și eleganta tăietură de daltă cu care a fost scoasă din materia lingvistică ideea:

«Am tot încercat să perfecționez
frunze/ să storc marea din bobul de
nisip/ să fac din ființa mea o zburătoare/
cu alt chip// am încercat să fac altceva/
dintr-o pasare Phoenix uitată/ ce mi-a
căzut într-o noapte pe ochi/ dintr-o
dată// degeaba vrei să perfecționezi
lucrurile/ și chiar pe tine mi s-a șoptit/
moartea e singura care te perfecționează/
la infinit».

Prefața semnată de Eugen Negrici încântă și ea prin frumusețea ideilor.

«Tensiunea care se naște între tonul
calm al mărturiei și disperarea pe care o
disimulează are o nebănuită forță lirică.
Impresionanta este tocmai capacitatea
poetului de a întâlni dezamăgirea fără
uimire, ca pe o veche cunoștință.»

După citirea cărții, simțim nevoia s-o recitim.

Poezia lui Șerban Foarță

CRONICĂ
LITERARĂ

de
Gheorghe
Grigurcu

TREI sint modelele dominante (și mai mult ori mai puțin exclusiviste!) ale poeziei române din ultimele decenii. Modelul expresionist, cuprinzându-i pe liricii șaizeciști, de proveniență și inspirație rurală, care au împămîntenit orientarea cu pricina, altoind-o pe un trunchi vehement autohton, modelul conceptual, ilustrat de o reflecție ce a dobîndit carnalitate poetică prin practica unor Ștefan Aug. Doinaș, Nichita Stănescu, Ana Blandiana, Ilie Constantin (anterior de Labiș), modelul ludic, abordat din unghiuri varii de Marin Sorescu, Emil Brumaru, Gabriela Melinescu, dar și de optzeciști care, prin fronda, jemanșișmul și chiar prin intertextualitatea lor, tot de sfera jocului țin în cea mai mare parte. Paradigme la umbra cărora alte modalități creatoare au interesat mai puțin, nefiind, cum ar fi spus G. Ibrăileanu, „selectate” (suprerealismul, poezia cotidianului, a universului mic etc.). Dar și în cadrul lor s-au produs unele diferențieri, de natură a institui „mode” și, implicit, a neglija ceea ce nu e *en vogue*. De pildă, în categoria ludicului, în centrul atenției s-a aflat Sorescu, autor al unui amuzament „deschis”, popular, precum, din seria anterioară, predecesorul său, avangardistul popular Geo Dumitrescu. La picioarele acestora au fost depuse aproape toate jerbele admirației, marea majoritate a ofrandelor critice, rămînînd prea puține pentru un alt reprezentant, de soi, al clasei și anume Șerban Foarță. La distanță de nota plebeiană a hazului sorescian, acesta este un *homo ludens* cu o țință aristocratică. El înfațșează o ascendență pretențioasă, fiind mai apropiat de Macedonski, Adrian Maniu, Ion Barbu (celui din urmă i-a și consacrat un remarcabil eseu). Ne putem gândi la o „înălțare” a poetului timișorean, cu balonul, în văzduhurile unui rafinament ultim, de unde – sublimă revanșă! – ludicii de succes obțesc se vad tot mai mici, pînă aproape de dispariție. Într-atît de mare e deosebirea dintre unul și ceilalți...

Prin ce se caracterizează producția poetică a lui Șerban Foarță? Printr-o calofilie fanatică, dusă pînă la o delirantă pedanterie. Dacă, așa cum s-a afirmat (Hermann Helmers: *Lyrischer Humor*, 1971), umorul e rezultatul genetic al integrării (asimilarea normei) și al emancipării (critica normei), aci „emanciparea” se produce printr-o părelnică fetișizare a normei. Autorul pare obedit față de aceasta pînă-n pinzele albe. „Critica” e învaluită în iluzia manieristă a respectării ei fără crîcnire. O notă așezată în fruntea volumului dă asigurări de integră supușenie în fața literiei: „Revăzută și adăugită, noua ediție a acestei cărți (unica, peșemne, de pe terra cu două titluri și «întrări»), este și ultima, i. e. definitivă. Ieșită inițial de sub tipar în 1978, la *Litera*-n regie proprie, editură în al cărei nume se recunoștea, justificîndu-l, prin textualism, prin gramatologie, cartea încearcă să verifice acum, în anotîmpul post-modern și «moale», structura «tare» (și perenă?) a unui alt canon estetic (sau, mai curînd, scriitură)”. Același aer de vasalitate îl respiră reproducterea unor articole de dicționar: BOA s.m. invar. 1. Șarpe tropical, carnivor și neveninos, lung de cîțiva metri, care-și ucide prada înainte de a o înghiți, încolăcîndu-se în jurul ei și sufocînd-o (*Boa constrictor*). 2. Fișie lungă de blană sau de pene, purtata altădată de femei în jurul gîtului. – Din fr., lat. *boa* (*Dicționarul explicativ al limbii române*, E. A., 1975). Cu suficientă ironie, poetul simulează un grad zero al intervenției d-sale, care s-ar produce cu respectarea intrutotul a canonului filologic. Operația deleteră dorește a trece drept una reconstitutivă. Calambururile reprezintă o astfel de subversiune, de descompunere, cu pretenția de reedificare: „A Jean Cocteau agent, coque, taud de nos bateaux en papier”. Sau

Șerban Foarță: *Șalul, eșarpele Isadorei; Șalul e șarpele Isadorei*, Ed. Brumar, Timișoara, 1999, 62 pag, preț nementionat.

în altă variantă: „A Jean Cocteau âges, ans, coqs, taux de nos châteaux de cartes”. Ne aflăm pe un teren extrem de lunecos, pe care fiecare sintagmă, fiecare cuvînt, silabă, literă pot, într-o clipă, a-și schimba înfațșarea, parcă printr-o hipercorectitudine, printr-o epuizare a scrupulului scriptic. Textul cel mai migălit se arată cel mai primejdios, căci suprafața sa crapă, deschizînd abisuri delicios-amețitoare care-i înghit accepția primă, care-i relativizează orice accepție. Din „realismul” maxim al textului, tratat prin prisma unei gramatici exasperate, țînesc fantasmale fanteziei cele mai impenitente: „...cu umbre, lande, doamne în crinolină albă. (În crin, o lină, albă, zadarnică ardoare.) Cu ore, lan de doamne. (În crinolină albă: za darnică, ard oare?) Cu doamne-n voal (ten palid, ovaluri împietrite). Cu doamne-nvoalte (‘n palid, – o, valori împietrite!) Cu doamne nulipare. Cu-n umede rumori eoliene (din insule Hebride, nă Lipare), un evantai de doamne nulipare. Într-un tîrziu fief; regate – norii. (Într-un tîrziu, fie fregate – norii!) Cu nume de rumori eoliene: Aura, Favonia, Zéphyrine. Cu *Umbre, lande, doamne* în mină (e o carte). Cu un breelan de doamne în mină (e o carte), să pierzi la *Qui-perd-gagne* (și viceversa) ” (*Un vis...*). Sau: „Rosine, Edith, Alice adore-i/ șalul, eșarpele de lux./ șalul e șarpele de lux./ roz, inedit, al Isadorei” (*Antistrofă*). E un idiom sofisticat, al cărui țel nu e atît comunicarea, cît disiparea și ocultarea înțelesului. Dificultățile proprii sale elaborări formînd mesajul de căpetenie al discursului, ne putem gândi la o similitudine între faza aurorală a unei limbi și faza ei finală, somptuoasă-agonie. Heliade și latiniștii, cu ai lor monștri lexicali suav-terfici, ce stîmeau hazul ori indignarea contemporanilor, însă pe care-i percepem azi cu o blindă comprehensiune și în care vedem nu o dată prefigurările neologice ale limbii literare ulterioare, s-ar putea cu bucurie regăsi pe o altă buclă a spiralei...

Din această bizară (însă cit de evocatoare!) suprapunere a sfîrșitului cu începutul provine o „copilărie” tîrzie a autorului, o reîntoarcere jucăușă a d-sale către ceremonialuri naiv-vetuste, către forme defuncte resuscitate de pana sa mult iubitoare de trecut. Verșificarea de album se îmbibă cu prețiozități, revenind între noi cu o viață inedită, intrucît în venele ei textuale pulsează un singe angelic, mallarméan: „E *scharfes S*-ul buclei sale/ într-un album: eden ascuns/ într-un alb. (Umede-n ascuns./ eșarfe-s.) – S-ul buclei sale// cu, prinse-n șnur lila, scrisori/ vechi – nu făr’ de velinuri scumpe / vechi nufăr de velinuri scumpe/ cuprinse-n șnur lila: scrisori.// Ce înger mintuie-n ev, roză/ din coloritul nul, mai știu./ Dincolo, ritul nu-l mai știu:/ ce înger mintuie nevroză/ cînd lacrimile-n harpe, trec/ nu singe ca de nalbe perne?/ Un singe cade-n alb, – eterne./ cînd lacrimile-n har, petrec?” (*Șase [spre șapte] holorime sau speranța de a suprima [nepedepsit] aerul dintre cuvinte*). Cu o nostalgic dispoziție, poetul-poet acceptă a funcționa ca un poet-prozator, sub zodia veacului al XIX-lea, în care un Nicolae Filimon, un Ion Ghica, un Al. Odobescu zăgrăveau lumea lor într-o concretețe poroasă, într-o înșurire de materii capabile a absorbi inefabile efluvii, într-o fantasmagorie a vocabulelor de al căror melos ne îmbătăm pînă azi. Pe o atare filieră, Șerban Foarță ajunge la asemenea subtile, savuroase exerciții: „Nu, nu cred, domnule, că poate să existe ceea ce înșivă numeați odată, într-o epistolă, «le chiffre des etoffes»; ci nu din cauza, să zicem, a (impli-cate-nt-însele cu totul, inseparabile de ele) culorilor avîndu-și «cheia» lor (după cum și florile au una), dar intrucît acestea artefacte, trădîndu-și, uneori, vocația, preluînd subit inițiativa și devenîndu-se ostile, nu pot să aibă decît *post eventum*: omoruri, suiciduri, catastrofe, semnificații proprii (pe lingă trista faimă de bune, mult prea bune, conducătoare, domnule, de moarte). Nu

mele lor, altminteri, și, nu o dată, ele înseși, evocă țări, cetăți defuncte, continente, vagi adieri (primă)văratice, persoane (persoane dragi) flori scumpe sau... nimic. (Și totuși, a iubi *pentru el însuși*, exempt de fetișisme, eresuri, conotații, un lenaj, un lenj, un dejalen ; a vedea într-un polog de andrinopol, aidoma unor copii teribili, un semn de rau augur, de «neoguri»: prologul unor crîncene istorii; a afirma despre cutare Clitemestră că este «galeșă și calmă ca 2 m de mătase albă» (Cf. Tristan Tzara, *Oeil*); a te increde-n cînepă, în in; a nu avea încredere în moaruri; a spune că «trocheele sint stambe» (Cf. M. Eminescu, *Cum negustorii din Constantinopol*), sau *stampe*: imprimate/ impri-meuri; a fi aspru și bășos ca organdiul, – și tot pe-atîta-n rest, de străveziu; a iubi pentru frumoasele lor nume, atlasul, lastra, belacoasa, buhurul, filendreșul, serasirul; a te mira că nu auzi pe nimeni spunînd că-i place să viseze, în timp ce foarfecile-i intră, cu amploare, într-un coupon de șantung consistent) ” (*Scrisori [mai mult decît] deschise*). Și nu alcătuiesc oare caligramele apollinariene (vezi pag. 13, 25) o dovadă a năzuinței artelor de-a se îmbrățișa una cu alta, *id est* a sincretismului lor originar?

Așijderea Șerban Foarță își suprapune nu o dată verbul decantat pînă la o frapantă personalizare cu cel al unor înaintași din cînul poezilor. E o suprapunere pe cit de discretă pe atît de inevitabilă în acest „bulion de cultură” în care ne aflăm. Corzile lirei d-sale filologice emit sunete corespunzătoare unor alte lire, ilustre, precum un omagiu și totodată precum o regăsiere într-un trecut-viitor care-l fascinează pe autorul ce receptează cu destulă indiferență prezentul, care, la rîndu-i, nu-l înscrie în cînstirea cuvenită. Iată un ton ce ni-l reaminteste, în structura-i eliptică, sincopată, pe Ion Barbu: „Cu luare-aminte (pe cînd, seara,/ iatacele-n eșarfe-ncep;/ ea tace lenș; arfe-ncep;/ culoarea minte) (pe cînd seara// alb astru-n cearcăn vînat, ori/ mărgea-n privirea mea aprinde)/ mărgean, privirea mea, a prinde/ albastru-ncearcă-n vînat” (*Șase [spre șapte] holorime sau speranța de a suprima [nepedepsit] aerul dintre cuvinte*). Sau Macedonski cel al tardivelor rondeluri valsante: „În unduire ca de șarpe/ de pene, umerii ei cad;/ de pe umerii ei cad,/ în unduire cad, eșarpe.// De vreme ce-am dezvăluit/ la spuma nopților, – în vîlu-i/ las spuma nopților: învîlu-i/ devreme, ce-am dezvăluit” (*ibidem*). Sau o ingenioasă combinație Blaga-Barbu: „Ave-i șarpele-neașarpe./ mult prea învoaltul? (Piniî verzi./ mult prea în voal.) Tulpinii verzi/ a Evei, șarpele,-n eșarpe// schimbîndu-se, îi da ocol/ în lente panglici mîbusiene;/ în lente, panglici mîbusiene./ schimbîndu-se, îi dă ocol” (*ibidem*). Sau următoarea combinație, Bacovia plus Aragon, în aceeași lascivă rotire de vals: „un vals slav rotitor intru slava ta vals/ ușor roșu ‘n obraji de atîta efort/ danșezi fals mon amour și cîntî fals acest vals/ și ești greu mon amour ca un lemn ca un mort/ rotitor somnolent razdva-tri vals’ slav/ obrazul pe umărul tău să mi-l culc/ și să-ți spun te iubesc și să-ți spun că-ți sunt sclav/ și sunt roșu ‘n obraji și ușor ca un fulg/ «cette vase est un vin que j’ai bu dans tes bras» (Cf. Louis Aragon, *Élisa-Valse*) danșez fals însă nu îți aud azi reproșul/ te iubesc nu surîde și nu întreba/ pe-o eșarfă albastră-ți jur și pe-un șal roșu” (*Scrisori [mai mult decît] deschise*). Deși personalitatea tutelară rămîne Mallarmé, în transcendența sa eretică, în angelismul său fără îndestulător har, convertit în mistuitorece ebuliție estetă. Acel obsedant Mallarmé, producător – bardul nostru îi reia cuvintele teoretice – al unui „prodigiu de rursiuri și elanuri, într-o scrisură corporală, un lucru-a cărui redactare ar cere,-n proză dialogată sau descriptivă, lungi perioade: Poemul pur, adică liber de-ntreg tacimul scriptologic...” (*Scrisori [mai mult decît] deschise*). Sau care îi inspiră asemenea incantații ale densității programate: „O perlă-ășez în lacră-mi, plînsă/ de ochiu-i vag în

ceru-i clar./ Deochiu-i vag. Încercui clar/ (o, Père-Lachaise în lacrămi!), plînsă, // una din urne (e a ei?) / cu tuberoze,-n aurora/ cu tube roz. E-n aur ora./ Una din urne e a ei.” (*Șase [spre șapte] holorime sau speranța de a suprima [nepedepsit] aerul dintre cuvinte*). Putem semnala și ceea ce avem impresia că e o persiflatoare anticipare textualistă – o poezie a poeziei țesută din firele mărturisirii simbolic-tehnice, în dualitatea revelării obiectului așa-zicînd tematic și al obiectului așa-zicînd meșteșugăresc, coincidente în travaliul de „țesător” ce le-a dat naștere: “În ceea ce privește sfîrșitul Isadorei, țin, domnule, să vi-l reamintesc: «Une longue echarpe/ Un châl (rouge) qui la detestait!» Pentru că uneia ca ea, mecanicele urzitoare vor fi decis să nu-i ursească un simplu fir unilinar, fie și dacă pre-sinuos (cum fu acela al Ariadnei, ce este unisensul însuși), dar o rețea întreagă, și anume, cu șase miini paciente și integre, șalul (ei) lung, ca o greșeală. E ceea ce, în ocurență, fac eu insumi, urzînd, bătînd, de-a lungul și în lat, în strîșne, de(n)șe linii, o țesătură de cuvinte, pe canavaua albă, negre: șalul (meu) strîmt, ca o greșeală. Cu toate că, la urma urmei, nu ursitoarele moire, nici credincioasa Pene-lor, cu trama-i mult prea dilatorie, dar, mai curînd, Arachne ar fi totomul nostru, urzîndu-și, ea, din propria-i mîzgă, pinze febrile și alegre: șalul radial (al ei), lung, ca o greșeală. Arachne, domnule, și, la rigoare, Philomela, cea care, în muțenia-i, întrețese, într-o textură albă, semne roșii (indiciu-al sacrilegiului tereic, – al castității ei nemaiîntegre): șalu-i strigînd la cer ca o greșeală” (*Scrisori [mai mult decît] deschise*).

Culegerea de texte de care ne ocupăm stă sub semnul morții muzelor. Celebrul șal al Isadorei Duncan, care i-a provocat sfîrșitul, îi oferă titlul, după cum o altă inspirație eseniniană, Galina Benislavskaya, se vede celebrată postum într-o veritabilă baladă cu ritmuri alegru-macabre: “Cînd amor nu mai e/ ne rămîne sub cer/ o Promenade des Anglais, un Hotel Angleterre.// Unii mor cînd vor ei./ ceilalți nu-și cunosc ora;/ pentru blondul Serghei/ moare nu Isadora.// (Să juri, azi, nu-ți mai cer,/ pe-o eșarfă, un șal/ de un bleu deleter,-/ de un roșu prea pal!)// În decembrie-n trei./ zi înscrisă cu dalta./ pentru blondul Serghei/ sinucide-se alta.// După ce a fumat/ un pachet de țigări/ sub un cer afumat/ ca al negrelor gări./ mai niznaie la tir/ decît ai lui Denikin./ într-un vechi cimitir/ moscovit, Vaganikin./ ea și-a tras prin rever/ (era mult alb pe cîmpuri)/ șase mici simburii/ de revolver.../ ...Dreapta, nesigură/ (mult alb/ pe case)/ pentru o singură/ inimă, șase:/ pentru o inimă singură, șase.// Eu, să juri, Mo-am să-ți cer./ pe-un pachet de țigări/ *Mozăic*, sub un cer/ ca al negrelor gări!// Unii mor cînd vor ei./ alții, cînd bate ora:/ unii mor ca Serghei./ ceilalți, ca Isadora.// Nu mi-i gîndu’ la ei./ Ci la Ea. (Mă ascuți?)// Unii mor cînd vor ei./ Ceilalți, nu. – Cei mai mulți” (*Postludiu: Tretievo Dekabria 1926*). Să fie o aluzie la pieirea (sinuciderea) poeziei însăși, ajunsă la o situație-limită? La o voluptuoasă sleire a sa prin alexandrinism? Nu e cu neputință, ba chiar e probabil, indiferent de intenționalitatea autorului. Căci tentativa d-sale de regenerare savantă a textului ce-și asumă suprasaturația e una dez-nădăjduită, în minuțiozitatea-i elegiacă exhibînd o incredulitate crepusculară care simulează zorii. Recursul la text ca la un obiect, ca la „un *pensum* infinit (ceea ce înseamnă, latinește, «cîtu de lină ce-i datoare să-l toarcă, într-o zi, o sclavă», – cu care, ca – textieri –, ca *textori*-i, aducem, iată cel mai mult!”, nu e decît o încercare anteică, *id est* de recăpătare a forțelor launtric irosite. În opoziție cu suprerealismul, și acesta un ant-teism crispat, străduindu-se a pune la contribuție resursele abisalului, am putea denumi modalitatea lui Șerban Foarță un hiper-realism (textualist, gramatical), ceea ce constituie, chiar datorită sterilității asumate, o continuitate legitimă a creației.

Carte în doi:
Nichita Stănescu
și Alex. Ștefănescu

RECENZENTUL care se afla în fața unei antologii de 326 de pagini din care 200 reprezintă poemele alese, iar 124, studiul introductiv, se află într-o postură dificilă. Despre cine trebuie să scrie? Cu tot respectul pentru poet, cred că trebuie să scrie despre critic. Selecția și prezentarea poeziilor ca și viziunea personală din studiu mă fac să optez pentru Alex. Ștefănescu, deși pe copertă se află poza lui Nichita Stănescu (cu o carte în mână). Apropo de respectul pentru ultimul, vreau să fac o paranteză și să reamintesc că, din punct de vedere al mitificării, Nichita Stănescu se află într-o serioasă competiție cu Mihai Eminescu; revistele de liceu *nichitizează* abundent, am văzut de curind un exemplar al unui prestigios liceu bucureștean, liceenii se simt avangardiști și câștigă premii cu poezii în stilul *Frunză verde de albastru*, un onorabil inspector financiar voia să mă convingă nu de mult că Nichita minca și dormea *pozește*. E bine, e rău? Vorba lui Moromete, depinde de facultăți.

Antologia realizată de Alex. Ștefănescu e foarte utilă, în scopuri didactice și nu numai. Orice cititor de poezie va fi satisfăcut să aibă posibilitatea să treacă prin toate volumele lui Nichita Stănescu într-o singură carte (antologia alcătuită de Alexandru Condeescu în 1985 e mult mai voluminoasă, cuprinde două volume, imposibil de găsit la bibliotecă împreună). Mai mult, Alex. Ștefănescu adaugă o serie de poeme puțin cunoscute din volumele postume *Argoțice* (1992), *Tinjiri după fire* (1993) și *Cărțile sibiline* (1995), volume alcătuite de Doina Ciurea și de alți apropiați ai poetului, apărute la edituri mai mici și deci mai greu de găsit. Sunt poeme de tinerete sau ocazionale, importante pentru orice admirator al lui Nichita Stănescu, ca și pentru cititorul specializat. Mai trebuie de asemenea menționată eleganța grafică a volumului, de la culorile rafinate ale copertilor, până la acuratețea aranjamentului în pagină.

Înaintind în lectura poemelor, ai o stranie senzație de *déjà-vu*. Mai mult, dacă cititorul se nimereste să fie un (fost) liceean cu fișe grele, el o să poată aproape la fiecare pagină să continue poemele de unul singur, descoperind abilități mnemotehnice neglijate într-o facultate mult mai liberală. Mister? Nicidecum. Poemele alese de Alex. Ștefănescu pentru această antologie respectă de aproape indicele bibliografic al unei cărți mai vechi, *Introducere în opera lui Nichita Stănescu* (1986), cu unele omisiuni (*Unui fascist din Sensul iubirii*, *Basorelieful cu soldați din Dreptul la timp*, *Evocare din Un pământ numit România* și poemele din grupajul *Opere impersonale* din care nu rămâne decât poemul *Trepte* inclus însă în antologia de față în secțiunea *Ordinea cuvintelor*, adică antologia ce conținea

Nichita Stănescu, *Îngerul cu o carte în mână*, Antologie, studiu introductiv și bibliografie de Alex. Ștefănescu, Editura Mașina de scris, 1999, 335 p., f. p.

Opere impersonale) și mai multe adaosuri (mai multe poeme din *Oul și sfera* și *Măreția frigului*, plus poeziile aranjate în *Antologie după Noduri și semne*, volum ale cărui selecțiuni încheie bibliografia din *Introducere*.) Sint deci poemele canonizate de cartea din 1986 prin care Alex. Ștefănescu a reușit să propună (și să repropună azi) un set de poezii a căror reprezentativitate se vor găsi cititori și critici mai neliniștiți să o conteste (cum se întâmplă și în cazul lui Eminescu) și asta numai spre binele și continua resuscitare a operei poetului.

Nu numai selecția poemelor, dar și studiul introductiv reia *Introducerea* din 1986, cu mult mai puține modificări decât antologia propriu-zisă. Am putea spune chiar cu nici una. Asta dacă ținem seama că totuși sintagma din *Introducere* „Din punctul de vedere al autorului acestei monografii...” devine aici „Din punctul de vedere al autorului acestui studiu...”, că nu mai există o împărțire grafică în capitole-componente, ci un text-bloc care înșiră însă aceleași capitole-componente și că în *Introducere* mai există în plus un capitol la început și un paragraf la sfârșit. Dar așa cum oricine are voie să-și publice pe copertă chiar și o fotografie de *viconte tăiat în două*, să devină cunoscut prin orice atitudine culturală sau să facă o carte din *exploatarea unei stări de grație*, și Alex. Ștefănescu are libertatea să-și republice un text fără mențiune, dînd satisfacții columbiene recenzentului și palpatii gratuite împătimitului întru Nichita Stănescu.

Ca să ne convingă că *Nichita Stănescu* a existat, Alex. Ștefănescu recurge la artificii portretistice cu ascendență ilustră (N. Iorga, G. Călinescu), pentru care nu duce lipsă de farmec. Ne-o imaginăm cu satisfacție pe *frumoasa necunoscută care îi aduce covrigi calzi poetului de la simigera de peste drum*, pe rusoaica frumoasă și de viță care a fost mama poetului, pe Nichita însuși *juicind fotbal și îndrăgostindu-se de sora unui coleg* și credem (pînă la proba contrarie) în imaginea idilică a generației '60. Cit document și cit monument se află în rețeta portretistică a lui Alex. Ștefănescu e o problemă, dar rămâne oricum o minciună frumoasă. Cu tot aerul lor desuet asemenea ceremonialuri de inițiere au o importanță de netăgăduit și familiaritatea pe care o induc nu cred că e un lucru rău. Mai ales la începutul unei antologii asemenea gesturi sint parcă mai la ele acasă decât într-o carte de sine stătătoare, fie ea și o *introducere*, pasajele respective câștigă, cred, prin transfer. Alta este după mine problema cu acest tip de portrete. Hranindu-se din același tip de întorsături retorice, folosind aceeași rețetă de poveste cu picanterii fizice și comportamentale pe care vecinătatea privilegiată cu personalitatea le oferă, portretele tind să se repete. Un portret al unui critic din *Preludiu* (1977), una dintre cele mai frumoase cărți ale lui Alex. Ștefănescu, în care stilul voit popular al scrisului nu era absolutizat seamănă cu un alt portret al aceluiași din *Prim-plan* (1987) – asta ar fi logic avînd în vedere că e vorba de aceeași persoană, nu înțeleg însă rațiunea transferului de fraze întregi care apar după zece ani ca ciudate insule de crip-

tomnezie – și care seamănă cu portretul lui... Nichita Stănescu. Ambii își invită cititorii în camera de lucru, ambii strălucesc de mondenitate etc.

Cea care pierde din transferul nemodificat și neactualizat în antologie este partea de analiză propriu-zisă a operei poetului. Înșirarea componentelor poeziei lui Nichita Stănescu (realistă, parodică, sentimentală, abstractă, epică, poezescă, vizionară) e de un didacticism negativ și dă impresia neplăcută de disecție și nicidecum de vivisecție. Nu sint însă puține pasajele de analiză reușite și asta se întâmplă mai ales atunci cînd Alex. Ștefănescu renunță la programul de popularizare și redevine criticul din *Preludiu*: „Toate jocurile de abstracții, toate aforismele, toate solemnitățile de epopee, în sfârșit, toate enunțurile aparent impersonale din poezia lui Nichita Stănescu au acest acompaniament sentimental. Acompaniamentul cunoaște fluctuații de regim afectiv, – de la deznădejde la bravadă și de la refuz la implorare –, dar de stins nu se stinge niciodată. În multe cazuri, mesajul din metatext se revărsă în text, transformîndu-l parțial sau integral în romanță (într-o romanță, bineînțeles, a la Nichita Stănescu).” (31) Din câte asemenea pasaje sint urmate de altele de tipul: „În poezia modernă acest curaj de a apela la coarda sensibilă a cititorilor este extrem de rar.” (31) Din dorința de a-l individualiza cu orice preț pe poet, criticul recurge la omogenizări vinovate, de tipul celor semnalate de Steven Connor într-o carte recentă. Nu numai că marea noutate adusă de opera lui Nichita Stănescu față de literatura de dinainte e discutabilă (cred mai degrabă că e vorba de noutate în raport cu o cultură amnezică și autistă cum era cea românească din primele decenii postbelice), dar reeditarea unei astfel de poziții critice astăzi îl pune pe Alex. Ștefănescu în conflict cu o întreagă literatură scrisă la noi din 1986 încoace. Fie că acceptăm sau nu realitatea fenomenului și utilitatea termenilor „postmodern/postmodernitate”, nu se poate ocoli o cantitate importantă de literatură față de care aceea a lui Nichita Stănescu poate fi eventual considerată superioară calitativ, dar în nici un caz uimitoare prin îndrăzneală.

În *Junal de critic* (1980), Alex. Ștefănescu face cîteva afirmații care transformă, după părerea mea, stilul său critic și gesturile sale inedite în părți ale unui tot, ale unui tip special de consecvență care își are regulile sale și care trebuie judecat din interior. Una din reguli este că Alex. Ștefănescu face din autorii pe care îi discută eroi, fie negativi, fie pozitivi, asta neînsemnînd ne-

apărat lipsă de nuanță sau naivitate, ci un devotament special, absolutizat, care merge de la apoteoză, la pamfletul cel mai personalizat. Alta ar fi că autorul are o continuă vocație de întemeietor, desființează cu nonșalanță receptarea anterioară – în prefața ediției de texte critice despre Arghezi vorbește despre lipsa de dramatism a receptării poetului –, dar nu o face neapărat orgolios, ci ca un fel de ademenire a muzei criticii (dacă există așa ceva) numai pentru sine. În fine, spiritul polemic este pentru Alex. Ștefănescu un semn al devotamentului față de literatură, sau cel puțin așa era în 1980. Reeditarea unor pasaje sau a unor texte întregi nu pare interzisă, iar cititorul nu trebuie să fie niciodată surmenat. Avînd în minte un asemenea cod, alta devine atitudinea cititorului deopotrivă față de exuberanța stilistică a cronicarului ca și față de reeditarea fără prejudecăți a criticului-antologator.

Luminița Marcu

Violența
domestică

METAFORA căinilor negri ilustrează foarte bine o anume idee despre insinuarea maruntă a violentei în cotidian. Nu e nevoie aici – ba e chiar contraindicată, prin exces – de o reprezentare spectaculoasă, de proporții, a agresiunii, cu toate că și aceasta este prezentă, ca fundal istoric, în romanul lui Ian McEwan: o vizită în '81 la lagărul nazist de la Majdanek, o evocare din '46 a metodelor Gestapoului, un bilanț al suferințelor provocate de Zidul Berlinului.

Autorul nu dorește totuși să ne țină o lecție despre violență. Violența disimulată este numai una dintre căile de acces la poveste. Desigur, ca purtători ai unei agresiuni fatale, fugind în final doar pentru a amenința cu întoarcerea, căinii negri sunt deja niște patrupede contaminate de ciuma camusiană. Însă romanul povestește cu multă fantezie despre personajele sale, și trebuie spus că la atîta acumulare de detalii el capturează în continuare atenția cititorului, ținînd-o prizonieră pînă la sfârșit. Cumva tocmai în contul acestor detalieri. McEwan dovedește, am putea spune, o pricepere destul de doctă a narațiunii, dar fără a cădea nici un moment în snobismul celui care știe deja totul mai înainte de a povesti și altora.

Ce intenționează McEwan să ne povestească? Schematic judecînd, nimic extraordinar. Cu toate acestea extraordinarul există totuși, în subsolurile fiecărei experiențe, iar oamenii îl descoperă cu uimire, doar că de cele mai multe ori nu sunt pe deplin conștienți, ori nu știu să-l relateze. O întâlnire cu doi câini enormi, pe un drum pustiu de munte: pericolul iminent, care este depășit prin transfigurarea interioară a personajului. Un primar dintr-un sat francez care povestește despre activitatea sa din Rezistență – extrem de periculoasă în sine, dar limitîndu-se în plan concret la o monotonă cărașie ilicită. O confruntare în zilele demolării Zidului Berlinului cu un grup de șapte tineri neonaziști, care amenință să degeneze urât, dar care se încheie lamentabil pentru aceștia.

Personajele mediază de fapt o trecere de la un general abstract și impersonal al tragediei la dimensiunile sale individuale. Această trecere nu putea fi infaptuită rămînînd în contextul unui genocid, căci în acest caz determinațiile colective sunt prea puternice și estompează individul, oricît de teribile s-ar dovedi chinurile acestuia. Genocidul se mai păstrează așadar doar ca o amintire persistentă, iar personajele se vor bucura de o subînțeleasă bunăstare postbelică. Tocmai prin acest contrast micile răutăți domestice, incapsulate în evenimentul pașnic, civil, devin vizibile în capacitățile lor nelimitate de a inflama o situație.

Între cele două contexte există totuși o legătură de principiu: „...ideea că războiul recent terminat nu fusese un eveniment geopolitic, nici unul istoric, ci o mulțime, aproape o infinitate de tragedii personale, o durere fără margini împărțită atent, nepartinitor, tuturor indivizilor ce acopereau continentul ca tot atâtea firisoare de praf, ca niște spori ale căror identități individuale aveau să rămână necunoscute, dar care, luați în totalitate, trăiseră mai multă tristețe decât ar putea înțelege cineva vreodată; o povară purtată fără crăcnire de sute de mii, de milioane de oameni, ca femeia care purta doliu după soțul și cei doi frați ai săi, suferința fiecăruia fiind o poveste de iubire aparte, complicată, dureroasă,

Ian McEwan, *Căinii negri*, traducere, postfață și note de Virgil Stanciu, Editura Univers, București, 1999, 166 de pagini, preț nementionat.

care s-ar fi putut termina și altfel [...] Pentru prima oară intuia dimensiunile catastrofei, prin intermediul sentimentelor omenești: atâtea morți solitare, provocând o imensă jale, și ea unică și solitară, al cărei joc nu era la conferințe în titlurile ziarelor, în istorie, ci se retrăsese discretă în case, bucătării, paturi neîmpărțite cu nimeni, amintiri dureroase.”

Un interes colateral poate prezenta pentru cititorul român problema adeziunii celor două personaje la Partidul Comunist, precum și cea a demisiei lor. Desigur, simpatiile comuniste ale unor englezi poate părea azi o frivolitate plictisită și iresponsabilă. E fals însă că gravitatea problemelor personale este direct bransată la situația obiectivă de la un moment dat. Sesizarea diferențelor dintre „acolo” și „aici” poate fi interesantă și utilă chiar și pentru cei care au trecut prin formele radicale ale comunismului. Sau poate în primul rînd pentru aceștia, pentru că această experiență le aparține mai mult.

Dorin-Liviu Bîțfoi

DIAGONALE

de Monica Lovinescu

ORFANII LUI SARTRE

DE MAI bine de o lună Parisul intelectual de stânga (dar mai există altul?) pare a respira din nou având impresia că și-a recucerit dreptul la dezbaterea ideologică. „Dezbatere” nu este de altminteri termenul cel mai just: în această reabilitare a lui Jean-Paul Sartre, la 20 de ani de la moartea sa, sunt mai ales mediatizate vocile conforme – se veghează ca primejdia dubiului, a controversei, a discuției propriu-zise, să pătrundă cât mai puțin pe platourile televiziunii sau în redacțiile revistelor.

Cei rămași după '89 fără ideologie salvatoare, infri-coșaji de probabilitatea (destul de improbabilă în fond) să li se ceară într-o bună zi socoteală pentru lunga lor colaborare cu totalitarismul comunist, nemaiaivând la orizont nici un mit salvator, sunt, natural, nostalgicii confortului moral din trecut când îți puteai executa adversarii cu simpla formulă magică de desființare: „anticomunism primar”. Formula binecunoscută a lui Sartre „un anticomunist este un câine” le trezește amintiri plăcute, era – nu-i așa? – suficientă spre a spulbera toate argumentele despre existența Gulagului, mai ales că sistemul concentrării comunist fiind situat la extrema stângă a eșichierului politic, negaționismul și toate revizionismele sunt îngăduite. Nu șochează pe nimeni. Înșelați de Istoria pe care o indumnezeiseră, acești văduviți de slogane tânjeau după o prezență tutelară care să-i reinstaleze în buna conștiință de sine. Ceea ce s-a numit „purgatoriul” lui Sartre, era departe de a atinge cotele de alarmă (din lungul său pasaj în tunelul posterității, Gide n-a ieșit nici azi, Breton a rămas fără descendență, iar Malraux risca să fie redus la o figură pitorească a riscului). Nu Sartre, cu reputația intelectuală intactă - chiar dacă cea ideologică lăsa de dorit -, avea de suferit de propria lui absență, ci „orfanii” lui, cei care sub scutul său se dedaseră la toate compromisurile cu dictatura de extremă-stângă. Un purtător de cuvânt li se părea că au aflat în acest filozof care-și ceda propriul sistem marxismului, vizita pe teroriști de extremă-stângă, culegea de pe buzele lui Castro, în Cuba, mierea adevărului, iar, după ce jurase din pricina zdrobirii revoluției maghiare că nu va mai întinde niciodată mâna unui conducător sovietic, cum a ajuns la Moscova le-a strâns-o pe a tuturor. Tot el a făcut din refugiatul politic în piesa „Nekrassof” un personaj abject („le salaud” – prin excelență). În același timp, Sartre dispunea de o atare celebritate încât de Gaulle replicase unui funcționar de poliție care îi cerea incuviințarea să-l aresteze la o manifestație maoistă „Monsieur, on n'arrête pas Voltaire”. Deci pe de o parte, străduința de terorizare semantică - nu se mai spune în stânga conformistă: comunism ci stalinism, acest termen din urma tinzând să-l despartă pe înfierbântatul după libertate Lenin de odiosul Stalin și să desvinovățească

doctrina, idealistă și universalistă, de punerea sa în aplicare criminală. Pe de altă parte, readucerea lui Sartre în prim-plan al unei actualități unde nu-și mai găsisse seamă. Toate încercările lui Bourdieu de a-i lua locul și asuma rolul au eșuat.

Mirarea nu stă în acest proiect, ci în personalitatea principalului său actor, Bernard-Henri Lévy, desemnat doar cu inițiale B.H.L., cel mai mediatizat și invidiat dintre eseistii francezi de primă mână. Faima lui B.H.L. s-a întemeiat pe anticonformismul său radical. Cu „noii filosofi” (el, Glugksmann, Benoist etc.) în anii '70 Parisul și-a rectificat fulgerător viziunea istorică a întregului secol, termenul „stalinist” a dispărut din panoplia scuzelor, Lenin s-a văzut implicat în operele și faptele lui complete, Marx a fost responsabilizat. Nimic nu i se va ierta lui B.H.L. Se va profita de un film al său prost și pretențios pentru o campanie distrugătoare. B.H.L. se va retrage romantic, spre a scrie o carte de explicații, *Comédie*, ce nu va fi luată în seamă. Acum, cu „Secolul lui Sartre” i se întâmplă pentru prima oară în cariera lui să fie primit cu lauri, pâine, sare și tot ritualul pentru fiul rătăcitor reîntors printre ai săi. Unii socotesc chiar că a fost din partea lui un calcul; mi s-ar părea greu de închipuit deoarece acest avantaj este însoțit de un sacrificiu, B.H.L. ștergând astfel cu buretele unica lui originalitate: de a fi creatorul singurului curent anticonformist câștigător în acest creuzet parizian unde dospesc ideile la modă. Firește, B.H.L. este prea avizat pentru a ascunde erorile lui Sartre (care s-a înșelat metodic în aprecierile istorice și teoretician al libertății, s-a instalat de-a stânga tiranilor). Aceleași păcate înfierate la Heidegger sunt sistematic scuzate la Sartre. Intențiile nu pot fi josnice decât la extrema-dreaptă, cum o rotim spre stânga, se modifică și aparatul de măsură, scuza devenind principala figură de stil. Fost elev al lui Althusser care lansase la Ecole Normale Supérieure formula „taieturii epistemologice” ce desparte pe primul Marx al scrierilor de tinerețe, de al doilea al maturității, B.H.L. aplică aceeași formulă lui Sartre. Nu e unul, sunt doi Sartre: primul având cultul anarhic al libertății, al doilea al angajamentelor chiar greșite etc. E totuși improbabil ca B.H.L. să devină și el un obiect de nostalgie și de studii: dar într-o astfel de eventualitate s-ar cuveni să i se aplice același sistem al dedublării: primul B.H.L. care lichidase dogma marxistă, al doilea care restabilește climatul în care ea a înflorit, anulând astfel lucrarea primului.

Un detaliu – dar e unul?: la o dezbatere recent televizată, B.H.L., cel care și-a petrecut 10-20 de ani din viață dezvoltând caracterul totalitar al comunismului, a rostit și el cumințit (din oboeală, comoditate sau lehamite?) termenul atât de răsfățat azi de Paris: „stalinism”.

Cartea se intitulează *Le siècle de Sartre*. E inteligentă, stralucitor scrisă, cu bună și rea credință amestecate și evident interesantă pe măsura subiectului cu toate că nu mai era de demonstrat că Sartre a fost o personalitate formatoare a acestui secol. Îi lipsește doar un motto. Această apologie merita să fie pusă sub formula sfidătoare a tinerilor de prin anii '60 “Je préfère avoir tort avec Sartre que raison avec Aron” (Prefer să greșesc cu Sartre decât să am dreptate cu Aron). Parisul intelectual e mulțumit: are din nou libertatea de a greși, Sartre s-a întors și-l va absolvi.

Îmi rămâne să sper că nu va fi atât de simplu.

PĂCATELE LIMBII

de Rodica Zafiu

METAFORELE COMPUTERULUI

R APIDITATEA cu care limbajul informatic s-a răspândit și s-a internaționalizat, o dată cu tot mai larga folosire a computerului personal și a Internetului, ne oferă o ilustrare contemporană a schimbării lingvistice, în care se manifestă fenomene generale precum formarea cuvintelor, evoluția sensurilor, împrumutul lexical și calculul sintactic, interferența registrelor etc. Un caz special al influenței reciproce dintre limbajul de specialitate și limba comună este cel al extinderii metaforice. Într-o primă fază, limbajul de specialitate recurge la metaforă, ca la unul dintre mijloacele pentru a-și forma terminologia, preluând cuvinte din limba curentă. Sursa metaforică a terminologiei rămâne transparentă în limba în care ea s-a dezvoltat cu preponderență – în cazul informaticii, în engleză. Transpunerile în alte limbi pot consta, cum se știe, în preluarea ca atare a cuvintului, ca împrumut lexical, opacizându-i-se astfel originea metaforică, sau în calchierul sensului său, refăcându-se traseul metaforic. Cazul engl. *mouse* e cel mai cunoscut și mai evident: preluat ca atare în unele limbi, de exemplu în română sau în italiană, dar tradus în altele, cum ar fi franceza (*souris*). Și în română mai mulți termeni metaforici au fost traduși, calchiați: *fereastră*, *virus* – sau, în domeniul Internetului, *a naviga*, *a vizita* etc. O a doua fază, poate și mai interesantă, este cea în care terminologia de specialitate (re)intră, prin extensie semantică, adesea prin intermediul vorbirii familiare, în limbajul curent. Verbul *a accesa*, de exemplu, englezism tipic limbajului informatic - “Internetul este accesat de 40 milioane de oameni” (“România liberă” = RL 2147, 1997, 9) – apare folosit cu sensul de “a ajunge la...” într-un context total diferit: cel sentimental. E drept că citatul de mai jos provine din cronica la un film în care chiar povestea de amor e întretesută cu detalii electronice (corespondența purtată prin e-mail) - “Între a iubi fictiv, metafizic (...), a iubi electronic și a iubi în stil tradițional, tot ultima variantă rămâne cea viabilă. Dar pentru a o putea *accesa*, Joe va trebui să câștige puncte ca om făcut din carne și sînge” (RL 2766, 1999, 20); e însă ușor de prevăzut că un asemenea uz extins se va întâlni și în contexte care nu mai au nici o legătură directă cu mediul de origine. Trecerea prin parodie rămâne o etapă necesară; o vededește o altă cronică, în care este comentat un spectacol umoristic cu funcție publicitară - *Un E-mail pierdut* (EZ 2333, 2000, 2). Replici și situații evident parodice înlocuiesc elementele tradiționale cu cele ultramoderne; unele provin din textul piesei - “descoperă dischetele lui Cațavencu”, “liderul unui grup de hackeri”, “să ne întoarcem la 286” etc.; altele aparțin gazetarului, conținut de plăcerea jocului: “piesa a avut un real succes printre invitați (□), textele mergîndu-le drept la *microprocessor*” (substituție în expresia *a merge drept la inimă*); “în compania unui vin bun și a unor apetisante produse gastronomice puse pe *desktop* de organizatori” (substituție în expresia *a pune pe masă*). Interesante sînt, între cele strict lingvistice, utilizările care atestă posibilitățile de extensie semantică a unor cuvinte, prin aplicare metaforică. E vorba în primul rînd de *a virusa*: “Academia Cațavencu îl *virusează* pe Caragiale”; “textul *virusat* de neologisme”, “Cetățeanul *virusat*”; apoi de *a reseta*: “Nu mă-mpinge că *resetez*”. *A reseta* apare înregistrat, de altfel, și într-un *Dicționar de argou al limbii române* (Nina Croitoru Bobârnice, 1996): *resetează-te!* = “pleacă, dispari”; cred că e vorba tot de o aplicare metaforică, apărută în limbajul colocvial și tineresc al utilizatorilor de computere, chiar dacă un dicționar succesiv (Anca Volceanov, George Voceanov, *Dicționar de argou și expresii familiare ale limbii române*, 1998) pare să reinterpreteze forma, corectînd-o (găsim aici doar verbul *reștează-te!*, cu sensul “ascunde-te”, atribuit limbajului interlop; mă îndoiesc că ar fi vorba de două cuvinte diferite, deși lucrul nu e imposibil).

Evident, multe din formele citate sînt creații ad-hoc, efemere, dar tendința de a folosi în limbajul familiar metafore de origine informatică există și e chiar foarte normală: orice domeniu la modă și puternic implicat în viața cotidiană își oferă colocvialității glumețe cuvintele și expresiile.

INSTITUTUL EUROPEAN
NOUTĂȚI

Dan Stoica (coord.),
Teatrul austriac contemporan

Tiberiu Brăilean,
O istorie a doctrinelor economice

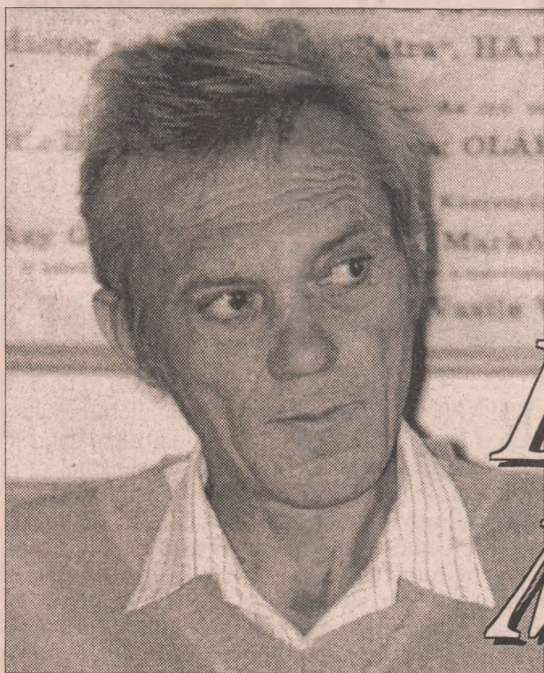
Corneliu Dimitriu,
Tratat de gramatică limbii române • Morfologia

Victor Spinei,
Marile migrații din estul și sud-estul Europei secolele IX-XIII

În pregătire: Ana Dorobăț, Dumitru Fotea, *România de bază*, vol. 1-2
Areta Voroniuc, *Dicționar englez-român de termeni economici și juridici*
Dicționar român-englez de termeni economici și juridici

Iași • Str. Cronicar Mustea nr. 17 • C.P. 161 • cod 6600
Tel-fax: 032 / 230197 • tel 032 / 233800 • tel. difuzare 032 / 233731
e.mail: euroedit@mail.dntis.ro • http://www.nordest.ro/home.htm

Dumitru MUREȘAN

SECVENȚE ROMANTICE

1
Îmi spui: aici ne despărțim,
cu noi rămânem fiecare

Învinse sufletele se-nfășoară
și la pământ încet se lasă

Iar liber, sângele-nspumat
își leapădă șeaua lucioasă

Lumina fermentează iar
în ochii-nchiși sub pleoapa arsă

De-a valma carii viermuiesc
în trunchiurile de pe plajă

Ne podidesc auzul lacrimi.
În preajmă marea se înalță

ca un trofeu de-albastre flamuri,
peste deșert victorioasă.

2
Tu mă conduci într-un ținut
încă nebănuț de mine

Dincolo de infern și paradis,
în țara somnului ce vine

fără să simți și te închide
sub clopotul cerului alb

Când te ridici în fata mării
din locul unde-abia ai stat,

de abur și de gaz e țărnul
până-n țărâmul celălalt

3
Tu mă conduci într-un ținut
de foc în care totul arde

Intrăm ca-ntr-un incendiu roșu
peste nisi-purile-ncinse

Flăcări stărnite din senin,
de nimeni, din nimic aprinse

se înmulțesc la nesfârșit,
de vânt neconținut înfinse!

Umbrele se evaporă-n amiază.
Nevătămați ieșim din foc

stingându-i flăcările-n mare.
Ne-așteaptă Somnul, în același loc.

4
Clocotesc scoicile pe mal,
mirosul algelor ca din fiole se revarsă

Marea îmbracă altă haină,
zumzetul valurilor încetează.

Tu dormi. Singura veste despre tine
este însăși absența.

Oglinda care te încapă
în rombul ei nepăsător.

Tu dormi în timp ce eu mă rog
zeilor apei pentru tine

Un pictor sunt, tu, muza adormită.
În soare umbrele lubirii ard.

Tu dormi pe când eu stau de veghe
de mare-ncercuit treptat.

5
Noaptea trec ușor ca niște aripi.
Ochii au pleoape de nămol.

Somnul sub cerul'nalt de-amiază
zidește mușuroaie de sobol.

Somnul domnește peste tot.
Somnul e regele ce umblă gol !

Somnul - imens și neclintit
arbore-n zarea aburoasă.

Somnul ne-ngenunchează iarăși,
Somnului, rugăciunea noastră!

6
În zare, mori de vânt fac piruete
și pier în aerul confuz.

(Respirații adânci își iau zborul
din pieptul tău, pe ascuns).

Din zare, morile de vânt
ca niște pajuri vin în zbor.

(Tu dormi fără de vis, adânc
străină de venirea lor).

Cu morile, ca Don Quijote
port un război aiuritor.

(Pe când tu dormi fără de temeri
somnul înviorat de zori).

CERȘETORUL DE CAFEA

de Emil
Brumaru

Dantelă pentru Cuchi (1968)

Vrei tu să-mi ungi feliile cu unt
Și să-mi așezi pe ele peștișori
Pe care o să-i ronțai, trist, când sunt
Certat prin gări de domnii conductorii ?

Vrei tu să iei un mosorel de ață
Și nasturi grei să-mi coși, cu picioruș,
La sufletul meu pur de nătăfleată
Îndrăgostit de tine ca de-un pluș ?

Vrei să-ți dezbraci tu rochia cu franjuri
La mîneci, ca rămasă în furou,
Să-ncerc cele mai gingașe deranjuri
În broderiile de pe popou ?

O, dacă vrei să faci aceste chestii,
Atîrnă-n geam sutienul și-o să știu
Că mă așteaptă cruzi ca două bestii
Sîinii tăi mari cu botul cafeniu...

7
Soarele negru al melancoliei
de după nori, din nou, apare

Marea se face urnă de cenușă udă,
de orice rău vindecătoare

Culcușul tău un cuib pustiu
abandonat de păsări pare

Din cercul mării, printre gratii
afară, nici un val nu sare.

O, zorii, zorii tainici din colinde
burează-ntruna, fără încetare!

Sub cerul somnului sunt singur iar,
tu iarăși ești o umbră, nici cât o arătare.

8
Tu ești stăpână în acest ținut
așemini unui arc profund

Săgeți aprinse din trecut
dese ca fulgii de ninsoare

iubirea o preschimbă-n cânt,
deși e numai consolare.

Nenumărate trepte către tine
cobor în somn, ca, la plecare

să urc același șir de trepte -
pe când mă chemi, rîzând, din mare.

Dezmeticindu-mă, mă-ntreb:
tu ești, ai fost sau mi se pare?

Ești Dulcineea? Don Quijote sunt?
Rătăcitorul Cavalier sunt oare?

CRONICA EDIȚIILOR

de
Z. Ornea

Un curs de filosofie

CARIERA de filosof a lui Nae Ionescu este una dintre marile paradexe ale vieții noastre culturale interbelice. Mircea Vulcănescu, unul dintre străluciții săi studenți, scria că nu trebuie privit ca filosof de catedră. De aceea, "viața și învățătura lui nu trebuie privite didactic, ci ca eforturi ale unui om viu. Ca om viu va trebui să surprindem secretul atitudinii sale în existență, care să ni-l restituie întreg, dincolo de toate metamorfozele lui aparente". Dar, chiar dacă un om viu și nedidactic, un filosof trebuie analizat prin opera sa. Dificultatea de aici începe. Pentru că Nae Ionescu n-are operă filosofică scrisă, dacă exceptăm articolele pe teme filosofice din *Cuvîntul și Predania* și teza de doctorat, și ea postum publicată. Dar pot fi considerate operă filosofică foiletoane de gazetă? Eventual, alături de câteva cărți. Dar, repet, acestea din urmă nu există. Mircea Eliade, alt student al său strălucit, cițiva ani chiar asistent pe lângă conferința lui Nae Ionescu de la universitatea bucureșteană, povestește, în *Memorii*, că în lagărul de la Miercurea Ciuc, unde amindoi fuseseră încarcerati pentru legionarism, profesorul i-a împărtășit gândul să scrie o carte, *Căderea în Cosmos*, pe care însă n-a mai apucat să o redacteze pentru că, rău bolnav de cord, a murit în noiembrie 1940. După moartea sa în 1941, un grup de prieteni și elevi au decis că stenogramele cursurilor sale de metafizică și logică (pe care profesorul nu le-a revăzut niciodată și n-a avizat publicarea lor) sint componentele operei sale și au început să le publice. Apoi, Antonescu nu a văzut cu ochi buni larma publicistică în jurul ideologului mișcării legionare, chiar dacă e mort, și ediția a fost întreruptă. Ea a fost reluată din 1990 și se bucură, azi, de o atenție ieșită din comun, aparind chiar și o ediție de *Opere complete*, care începe de la gazetărie pentru a poposi, apoi, în creația filosofică. Se ignoră, de către acești editori devotați, un fapt, totuși, evident. Și anume că opera filosofică a lui Nae Ionescu (vreau să spun cursurile sale) au fost bătute, încă în timpul vieții, de lipsă de originalitate, care, poate, într-un curs nepublicat e, pînă la un punct, admisibil, dar nu și într-o carte. Profesorul era suspectat că, în cursurile sale, se referă la lucrări ale unor autori străini pe care nu-i citează. C. Rădulescu-Motru a vorbit curent despre asta, inclusiv în memoriile sale postume, recent publicate. În mai 1935, Mihail Sebastian, un apropiat entuziast al profesorului, nota în jurnalul său: "Citesc, nu știu de ce cu atîta întîrziere, căci o aveam de mult în bibliotecă, *Années Décisive* de Oswald Spengler. Surprins de a găsi fraze întregi, formule, idei, paradexe, din cursul lui Nae. Tot cursul lui de anul trecut (politică internă și externă, pace, război, definiția națiunii), toate loviturile lui (Singapore, Franța care moare, Rusia, puterea asiatică, Anglia în lichidare) totul e în Spengler cu o înmărmuritoare asemănare de termeni". Și încă n-am terminat. În ultimii ani s-au produs două asemenea dezvăluiri de plagiat incontestabile. Dl Alexandru George a demonstrat, în *România literară*, prin clasică așezare pe două coloane, că lecția inaugurală a cursului de metafizică a lui Nae Ionescu s-a folosit, fără să o citeze vreodată, de o carte a lui Max Scheler, *Liebe und Erkenntnis*. La fel a procedat acum vreo doi ani, d-na Marta Petreu, în *România literară*, dovedind că un curs de metafizică al aceluiași profesor prea mult îndatorat unei cărți a unei autoare din Anglia, Undherhill, din care se inspira, pînă la idee și frază. Edificată asupra metodei practicate de profesorul român, d-na Marta Petreu aprecia că pentru a detecta împrumuturile nemărturisite ar trebui convocate competențe recunoscute în materie; adunate într-o sală șii, în urma unei lecturi

cu voce tare al cutărui curs să se identifice sursele posibile. În textul ediției pe care o comentez, la un moment dat profesorul îl citează pe Platon. Editorul are grijă să precizeze într-o notă "Rămîne de confirmat de un specialist în Platon și în filosofia greacă dacă Platon spune, într-adevăr, ceea ce afirmă Nae Ionescu că «zice» Platon". Acuzăția de plagiat sau numai de împrumut nemărturisit, rostită de patru autori în care se poate pune temei, planează asupra întregii opere a cugetătorului nostru, de la articolul de gazetă la prelegerea (cursul) universitar(ă). Aceasta e un fapt în afara controversei. Rămîne faptul, tulburător, al metodologiei (maieutice) utilizată de profesor la cursurile sale, venind cu însemnări pe o fișă format carte de vizită sau fără nici o însemnare, fermecindu-și auditoriul care avea convingerea că asistă la nașterea ideii cursului. Era o metodologie socratică, de mare atractivitate, care făcea săli arhipline la cursurile profesorului Nae Ionescu, spre deosebire de atmosfera placidă a cursului ținut de P.P. Negulescu, care îl citea plic-ticos, luind, apoi, forma unei cărți monumentale, cum e, de pildă, *Destinul omenirii*. De aceea, Nae Ionescu a avut elevi străluciți (M. Eliade, Cioran, Noica, Vulcănescu, Gh. Racoveanu) și P.P. Negulescu n-a avut. Se poate spune, în consecință, că Nae Ionescu, filosof fără operă, a creat o școală de filosofie la noi, realizîndu-se prin creația fanilor săi extraordinar dotați.

Dl Dan Zamfirescu a publicat relativ recent, la Editura sa "Roza Vinturilor", ultimul curs de metafizică, rostit de Nae Ionescu în anul universitar 1937-1938, pe care editorul (dl Mircea Diaconu) sau chiar proprietarul editurii îl intitulează pompos *Tratat de metafizică*, cursul fiind, de fapt, o introducere în metafizică. Că dl Dan Zamfirescu este un admirator ieșit din comun al lui Nae Ionescu o știu de câteva bune decenii. Aici, scriind o prefață la acest curs, dl Dan Zamfirescu, ca mai acum două decenii cînd vestea, în studii și cărți, că mileniul al treilea va fi, pe plan cultural, unul dominat de români și românitate spirituală, afirmă despre Nae Ionescu: "Pe urmele lui Maiorescu, dar reeditînd marea ambiție culturală a Hasdeilor... Nae Ionescu lucrează la un *destin universal al culturii române*". E vorba, altfel zicînd, de imperialismul spiritului gîndit de Alexandru Hasdeu (tatăl lui Bogdan), în 1837). Și după ce îl asemuie pe Nae Ionescu cu nimeni altul decît cu Dimitrie Cantemir, filosoful nostru fiind considerat că a lăsat "o operă cu bătaie așa de mare în posteritate", cînd destui se întreabă dacă ale sale prelegeri universitare, nerevăzute și neautorizate de profesor, constituie totuși o operă, pe deasupra dovedită ca vinovată de împrumuturi nemărturisite. Apoi, dl Dan Zamfirescu vorbește de tentativa profesorului de a crea un "sistem personal de *metafizică*, înrădăcinat deopotrivă în viață și în transcendență". Și adaugă decis: "Putem spune, astăzi, cu certitudine, că a reușit! Și dacă pentru această reușită a ales altă cale decît a *cărților* scrise și tipărite, lăsîndu-i-o pe aceasta lui Lucian Blaga, Nae Ionescu nu înseamnă mai puțin în istoria filosofiei românești decît a însemnat Socrate într-a filosofiei grecești și universale, cu deosebirea că pe Socrate îl auzim numai așa cum a vrut Platon ori Xenofon, pe cînd pe Nae Ionescu îl auzim - cu foarte mare cotă de autenticitate - din ceea ce au consemnat acești modești părtași de drept ai destinului și gloriei sale, care au fost salutarii *stenografi*". Nae Ionescu fauritorul unui *sistem* original de metafizică e o apreciere de care s-ar fi dezis chiar filosoful, care a repudiat ideea de sistem în filosofie și pe autorii acesteia. Dar dl Dan Zamfirescu nu se încurcă în astfel de subtilități și e convins că "paginile care urmează (adică

acest curs de metafizică - n.m.) nu constituie doar o restituire - oricît de tîrzie - a trecutului, ci o piatră așezată la temeliea unui viitor în care cuvîntul românesc este menit să dobindească acea misiune soteriologică slujită de Nae Ionescu poate ca nimeni altul în secolul ce se incheie". Avem, aici, o probă a predicțiilor mesianice ale d-lui Dan Zamfirescu din anii săi buni de altădată. Numai că aplicate asupra subiectului opera lui Nae Ionescu (autor, repet, fără, de fapt, operă) devin bine ridicole. Bune aprecieri se pot face, în schimb, despre postfața d-lui Dan Zamfirescu, în care, analitic și temeinic, apelînd la surse mai puțin știute, spulberă ipoteza acreditată a asasinării lui Nae Ionescu de către regele Carol al II-lea și serviciile sale de specialitate, demonstrînd, cu argumente irefutabile, că moartea s-a datorat exclusiv bolii sale de cord.

Referindu-mă la cursul editat de d-nii M. Diaconu și Dan Zamfirescu, așa spune, încă o dată, că e o foarte bună introducere în metafizică, începînd, firește, prin a o defini, socotînd-o "acea viziune de ansamblu, cea viziune totală a existenței care este metafizică", subliniînd că "metafizica nu duce la *mîntuire*, cum ar duce, de pildă, experiența religioasă; ea duce numai la *impăcare*". Sau, în altă parte: "Domnilor, *metafizica* este, în ultimă analiză, știința care se ocupă cu studiul *transcendenței*. Această transcendență înseamnă, propriu-zis, exact același lucru ca și metafizica. În același fel în care ceea ce este dincolo de existența fizică se numește *metafizică*. Tot ceea ce este *dincolo de această realitate a experienței mele se numește transcendență*. Cea mai simplă și cea mai sigură definiție a metafizicii este transcendența. Între altele, pentru simplul motiv că transcendența și metafizica sunt unul și același lucru". Explică, firește ca în orice curs de metafizică, semnificația unor noțiuni și categorii filosofice precum timp, spațiu, necesitate, gno-seologie, întîmplări, substanță, imanentism, transcendență, unitate, dualitate, ca și probleme de teorie a cunoștinței. Într-un loc explică, în stilul sau inimitabil, ce înseamnă, în filosofie, justificarea- "*Justificarea înseamnă, întotdeauna, crearea unui cadru de existență în care evenimentul se încadrează în chip normal*. Dacă în lumea aceasta, a experienței noastre, n-ar exista anormalități, n-ar fi nevoie de justificare; justificarea este însăși legea ei de existență. Adică, însăși anormalitatea este o realitate a experienței mele". Ar fi trebuit să notez mai înainte că și în acest curs de metafizică, în care prelegerile sint denumite "convorbiri" aflăm mostre edificatoare ale sistemului sae maieutice de oralitate apăsată de predare ("Va să zică, vedeți d-voastră, ființa în genere, ființa ca atare, este, ca să zic așa, nu definită, dar, în sfîrșit, încercuită oarecum prin faptul că asupra acestui ceva eu pot să fac afirmații."). Revenind la curs, să adaug precizarea profesorului că "prima problemă a metafizicii este aceea a *ființei în genere*". Merită, de asemenea, semnalat și punctul său de vedere în tratarea chestiunii substanței, în care, prin delimitarea sa, putem recunoaște o opinie originală: "D-voastră știți, nu-i așa?, că pentru unele sisteme de metafizică problema fundamentală a metafizicii este problema substanței. Ei bine, noi părăsim drumul acesta. Noi plecăm de la determinarea cea mai generală, după care *ființa este o determinare funcțională*. Cum se comporta *ființa*, nu *ce este ființa*". Pentru profesor, infinitul, stăruie el, nu este o cantitate ci o posibilitate nu din domeniul realității; finitului, prezent în existența umană cotidiană i s-ar putea opune, de pildă, nefinitul, care este precursorul infinitului. Ca și observația că totul, în cercetarea metafizică, este antropologic, intrucît totul pornește de la necesitatea echilibrului omului în uni-

NAE IONESCU

T
R
A
T
A
T
D
E

METAFIZICĂ INEDIT

Nae Ionescu, *Tratat de metafizică*. Curs inedit stenografiat și transmis de Dumitru Neacșu. Ediție îngrijită de Marin Diaconu și Dan Zamfirescu. Cuvînt înainte și postfața de Dan Zamfirescu. Însemnările inedite despre curs și o mărturie de Nestor Ignat, București, Editura Roza Vinturilor, 1999.

vers. Apoi s-a distanțat de filosofia solipsistă: "Adică, eu sunt Dumnezeu în existență, dacă în adevăr numai eu exist. Dar noi am stabilit, acum vreo trei săptămîni, că este absolut nejustificat, că nu se poate găsi nici un fel de îndreptățire pentru acest punct de vedere solipsist; nici în ceea ce privește teoria cunoștinței, nici în ceea ce privește, mai ales, existența ontologică". Evident, filosoful Nae Ionescu a fost credincios dumnezeirii creștine, pe care o așeza, în prelegerile sale, la locul ei, adică deasupra a tot și a toate. Odată, a și precizat: "Sau, dacă vreți, totul este minune - intrucît toate lucrurile, tot ceea ce se întîmplă, se întîmplă după vrea lui Dumnezeu. Vrea lui Dumnezeu are o singură limită: limitele logice, adică limitele Lui însuși. De-aia este Dumnezeu Logos, nu? În înlănțuirile logice, totul este posibil pentru Dumnezeu. Necesitatea lumii este o necesitate logică. În afara de această necesitate logică nu există în lume, pentru Dumnezeu, nici o necesitate." Sau: "Tată, prin urmare, domnilor, cum se rezolvă dificultatea aceasta pe care o ridicasem noi ieri: libertatea există în domeniul transcendenței. Dar asta nu înseamnă că nu există libertate în Dumnezeu. Dumnezeu transcende într-un oarecare fel și existența, și ființa, și natura și transcendența. Dumnezeu nu este *dincolo*, el nu este *realitate metafizică*, ci *realitatea pur și simplă*". Nu pot ocoli adevărul că în timpul prelegerilor, tratînd atît de complicate chestiuni filosofice, profesorul nu se poate reține să se dezbrace de preocupările sale politice filolegionare. Astfel, în cadrul prelegerii despre metafizica suferinței, brusc, evocă procesiunea desfășurată de legionari la înmormîntarea lui Ion Moța și Vasile Marin, comandanți legionari uciși în războiul din Spania: "A fost acum cîtiva vreme o înmormîntare aici, în Țara Românească. Și, pe cînd treceau trupurile celor morți, pe drumurile țării au început să iasă țărani cu luminări înainte, ca la prohod. Dar, lucru de mirare, țărani ieșeau cu luminări albe, nu cu luminări galbene. Noi știm că la prohod, în Vinerea patimilor, lumea vine cu luminări galbene, numai la Înviere se vine cu luminări albe. Veneau țărani cu luminări albe. Vă rog să credeți că aici este foarte multă metafizică". Al-tădată, recunoscînd că face politică la curs, elogia totalitarismul legionar pe care îl ridică la rang metafizic.

Dl Marin Diaconu, căruia i s-a alăturat dl Dan Zamfirescu, face treabă bună; cum ne-a obișnuit în edițiile pe care le-a îngrijit, de editor competent, adnotînd succint, dar eficient unele chestiuni pe marginea textului. A rezultat o ediție bună, căreia editorii i-au adăugat un supliment generos, notele de la acest curs luate, în acel an universitar, de dl Nestor Ignat.

Newyorkezi despre România

CA BURSIERĂ Fulbright, afiliată la Columbia University (adică în Ardealul New Yorkului, în timp ce cealaltă universitate, NYU, era un fel de București al metropolei americane, în viziunea mea românească, firește), am avut șansa să cunosc diferite mentalități și opinii. Sinteza pe care o voi face în continuare este legată însă doar de felul în care newyorkezi get-beget, prin adopțiune ori contextuală m-au chestionat despre România, manifestându-și, într-un fel sau altul, simpatia, neutralitatea ori alergia față de țara din care veneam.

Întii de toate tutorii cercetării mele asupra torturii politice în secolul XX. Primul, șef al departamentului de Științe Politice, îl cunoștea pe Andrei Marga, fusese la Cluj, și mă chestiona curios asupra ideii de universitate multinațională. Cum în Statele Unite, hispanicii sînt pe cale de a cuceri America de Nord, deși nu au o universitate a lor, integral hispanică, ci doar secții specifice, problema spinoasă a unei universități multinaționale îl incita pe șeful departamentului de Științe Politice. Era vădit alergic la această idee, care i se părea neavenită. Cel de-al doilea tutore al cercetării mele era o prezență rece-hitră, extrem de puternică în cadrul Institutului Harriman (de studii est-europene). Spre uimirea mea, în biroul său, pe perete, trona, ca trofeu, un steag românesc gaurit, purtat în decembrie 1989, dar fluturat și în timpul celei dintii mineriade. Al doilea tutore cunoștea bine istoria comunismului românesc și era pus la punct cu politica externă a României.

M-a invitat, de altfel, în biroul său, la un concis dialog americano-român, atunci cînd secretarul Afacerilor Externe de la noi, remarcabilul Mihai-Răzvan Ungureanu, a vizitat Institutul Harriman, vorbind despre problema integrării României în structurile europene și în NATO. Spre dezamăgirea tutorelui meu, însă, nu am scos nici o vorbă, mai întii pentru că Mihai-Răzvan Ungureanu explica ceea ce era de explicat în mod vivace și pe înțelesul tuturor, apoi fiindcă, din nefericire, era înconjurat de cîțiva „dinozauri” aflați în diplomație, care nu prea aveau ce căuta acolo, privind ei înșiși admirativ (deci recunoscîndu-și inadecvarea) la mult mai tinărul lor coleg și șef. Firește că nu am reușit să-l lămuresc pe tutore asupra tăcerii mele încăpăținate, întrucît ar fi fost deplasat să-mi bîrfesc conaționalii. În paranteză fie spus, la un dîneu „columbian” (ca peste tot și aici se discută enorm) mi s-a explicat de către un expert în problemele Balcanilor (cel puțin așa îmi fusese prezentat) că respingerea României în cursa NATO s-a datorat Germaniei doritoare de vecini adecvați, Jacques Chirac, susținătorul nostru, fiind un *causeur* și atîta tot, care îi telefona retoric lui Bill Clinton!

Tot la Columbia University am întilnit un simpatic student întirziat în antropologie, care era de-a dreptul

pasionat de două probleme românești: aportul sociologic-etnografic al lui Dimitrie Gusti și furibunda Gardă de Fier. În ce o privește pe ultima, partenerul meu de dialog era ironic, blamînd România anilor gardiști pentru antisemitismul ei. De altfel, învăța limba română tocmai pentru a avea acces la o bibliografie adecvată, pe care nu o putea găsi decît în țara noastră. Cînd m-am manifestat iritată de cîteva concluzii pripite asupra acelei României, pe care Hannah Arendt le trăgea în *Eichmann la Ierusalim*, amicul meu a ripostat printr-o culpabilizare generală: Garda de Fier, Ion Antonescu și, prin urmare, România acelor vremuri erau vinovați și cu asta basta. Degeaba i-am explicat și eu, și Corin Braga, diferențele de nuanță care existaseră între Garda de Fier și Ion Antonescu, sau diferențele de nuanță între a pactiza cu Germania fascistă ori cu Rusia bolșevică, deoarece precizările noastre intrau pe o ureche și ieșeau pe cealaltă. Marxist, chiar dacă necanonice (susținînd ironic, dar susținînd, totuși, sloganul: societatea americană este coruptă și, deci, trebuie purificată prin focul marxist), amicul meu mă acuzase, la un moment dat, de rusofobie, pentru că îi vorbisem (obsedat cum eram de Gulagul românesc) despre dezastrul politico-economic provocat de staționarea trupelor sovietice în România, după instalarea forțată a comunismului la noi. De altfel, cu inteligenta și plăcuta Cosana Nicolae (cealaltă bursieră Fulbright afiliată în New York) și cu Corin Braga, am tot comentat marxizarea de proporții a unei părți a intelectualității newyorkeze, mirîndu-ne de o asemenea anvergură la sfîrșitul mileniului, tocmai atunci cînd utopia roșie ar fi trebuit să dispară de la sine.

O altă gazdă, bursieră a Fundației MacArthur, studiînd problemele Poloniei actuale, era foarte interesată de ideea de rezistență prin cultură în timpul comunismului și mai ales de aportul poeziei românești. Personal, nu am agreat niciodată termenul de *rezistență prin cultură*; pîrîndu-mi-se mai potrivit acela de *supraviețuire prin cultură*; așa cum, în paralel, am respins ideea de *rezistență prin pasivitate* în timpul comunismului românesc, pîrîndu-mi-se adecvat termenul de *complicitate prin pasivitate*. I-am explicat cîte ceva colegii mele care, în cele din urmă, a decis că va veni în România, chiar dacă doar pentru cîteva zile, întrucît țara noastră o intriga.

INTR-UNA din zile am fost invitată, împreună cu Corin Braga, la un seminar nocturn, ținut în casa unui celebru antropolog de la Columbia University. Urma să se discute pe teme de egiptologie, dar mare ne-a fost mirarea cînd, vorbitorul, după o introducere despre istoria descifrării hieroglifelor, a trecut direct la evenimentele din decembrie 1989 și la personalitatea lui Ioan Petru Culianu. Spre stupefacția noastră mereu crescîndă, am aflat că ceea ce s-a întîmplat în

decembrie 1989 a fost un fals și că Ioan Petru Culianu fusese ultimul mag surprînișiat, descifrator al hieroglifelor politice moderne, fiind asasinat tocmai din această pricină. Cîțiva din cei prezenți la această rîvnită *soirée* aveau în mină exemplare din „Eros și magie în Renaștere”, dar, firește, că textul lui Culianu nu a mai fost discutat, pentru că nu era cu cine. Toți cei de față erau fascinați de fantasma lui Culianu văzută ca mag învăpăiat-înnegurat, așa cum apărea el în cartea lui Ted Anton pe care „egiptologul” o sintetizase în cadrul informalului seminar nocturn. La sfîrșitul discursului elucubrant, gazda (faimosul antropolog) ne-a invitat și pe noi, cei doi români aflați acolo, să comentăm. Evident că am dorit să-l reaşezăm pe Culianu la statura lui reală, aceea de studios genial, dar newyorkezii de față păreau să fie absorbiți doar de ceea ce putea fi ocult, altceva nu le capta niciun atenția. Cît despre bietul nostru decembrie 1989, era complet înnămolit. M-am gîndit încă o dată, cu tristețe, că cei doi cunoscuți ai mei, din Cluj, Lucian Mătiș (împuşcat în 21 decembrie) și Călin Nemeș (sinucis din scribă, în 1994) au murit degeaba: cei de acasă nu își mai aduceau aminte de ei, iar cei de peste ocean le sublimau curajul de a fi ieșit în stradă și de a fi protestat împotriva dictaturii. Manipularea revoluției românești era absolutizată.

MULTE întrebări legate de România mi-au fost puse la plecare cînd, în cadrul Institutului Harriman, am citit un eseu despre Gulagul românesc (*Torționari și pedepse*), concentrîndu-mă pe „fenomenul Pitești”. Specialistul în istoria Germaniei postbelice, profesor la Columbia, precum și secretarul Institutului Harriman, au fost oripilați cînd am prezentat lista cu torturile aplicate la Pitești (între 1949-1952), insistînd pe «ceremoniile falice» blasfemice de Crăciun și Paște. Este o asemănare izbitoră cu ceea ce se întîmplă în *Saló*, atrocele film al lui Pier Paolo Pasolini, a observat o Visiting Scholar. Se poate vorbi, oare, de vreo influență a „fenomenului Pitești” asupra lui Pasolini? Evident, nu era vorba de așa ceva, cu atît mai mult cu cît Pasolini fusese comunist fervent, la un moment dat. Ce era adevărat, și colega mea intuise acest lucru, erau anumite componente sadice care apar în orice sistem de presiune, indiferent de ideologia care îl animă. Există un *pattern* al torturii românești, a întrebalt alta voce? Vorbisem, în afara „fenomenului Pitești”, despre tortura „la rangă”, des întilnită și experimentată de mărturisitorii Gulagului românesc, dar nu se putea spune că aceasta era specific românească. Ea fusese împrumutată, importată, exportată, astfel încît nu se mai știa sigur de unde pornise. Aveam să o întilnesc în cercetarea mea asupra torturii politice în secolul XX, concretizată și în Africa, și în China, și mai ales în America Latină. Au publicat mărturisitorii

Gulagului românesc în străinătate, cum au fost întimpinați de presa occidentală? Nu au fost obstrucționați, în Franța, de pildă? – acestea au fost alte întrebări. Răspunsul meu nu putea fi decît previzibil: mărturiile au fost cit de cît receptate în străinătate sau au circulat în cerc restrîns (mărturiile legionarilor), iar piedicile au venit, evident, din partea presei occidentale comuniste. Oare termenul de „satanism”/„satanizare” aplicat „fenomenului Pitești” nu este prea dur, m-a întrebalt o altă voce; oare nu ar fi mai potrivită titulatura de ceremonie anticreștină și nu aceea de ceremonie satanică? O parte din reeducații de la Pitești au propus ei înșiși termenul de satanism ori satanizare, cu referire exactă la blasfemiile concretizate de Crăciun și de Paște; și mai este adevărat faptul că cei care au vorbit de satanizare erau ortodocși fundamentaliști, așa încît ceremoniile blasfemice erau percepute prin această grilă, – acesta a fost răspunsul meu. În textul pe care îl citisem, am folosit diferite sintagme religioase: Piteștiul anilor 1949-1952 era perceput de reeducați ca Golgota și Munte al Măslinilor; sau, la Pitești, Dumnezeu murise nu doar nietscheean. O voce din audiență a fost deranjată de terminologia excesiv teologică sau teologizantă, cum mi s-a reproșat, pe care o folosisem. Dar eu luasem percepțiile reeducaților în serios și analizasem fenomenul în consecință. Am fost apoi întrebaltă despre posibila înrudire repressivă dintre torționarii greci (din timpul Juntei, 1968-1973) și torționarii de la Pitești. Dar întrebarea era greșită: căci torționarii greci erau soldați care reprezentau autoritatea oficială (chiar dacă în timpul antrenării lor ca torționari fuseseră supliciați, pentru a fi caliți) în timp ce torționarii de la Pitești erau deținuți politici care supliciau alți deținuți asemeni lor. Victima devenea, în acest caz, torționar, ca să stopeze propria-i tortură (cu excepția primului lot de torționari, condus de Turcanu, aceștia nefiînd supliciați niciodată). În final, am fost întrebaltă care este stadiul accesului populației la dosarele Securității și în ce măsură există un sprijin parlamentar în această privință. Am răspuns pe cît s-a putut, fără să știu la vremea aceea cît de crispată devenise țara mea și ce dihonii explodaseră la propunerile numelor celor care ar fi trebuit să facă parte din Colegiul Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității.

La aniversarea a zece ani de la decembrie 1989, în *New York Times* au apărut o serie de articole dezastruoase la adresa României. Țara noastră apărînd haotică și dezoiantă la ceasul noului mileniu. Nu vreau să trag nici o concluzie la sfîrșitul acestui articol. Rog cititorul să facă abstracție de prezența mea în acest text și să rețină doar „buchetul” de opinii al celor care m-au întrebalt despre România, simpatizînd-o, blamînd-o ori pur și simplu trecînd cu rezerve pe lingă ea, de parcă ar fi fost un strigoi. Al cui, nu știu încă nici eu.

Ruxandra Cesereanu

(S)PLAYBOY

"De nu poți singur să dezbraci femeia,
Revista «Playboy» îți oferă cheia;
De-aceea-n lume mulți îi poartă bubul –
Săraci cu punga sau săraci cu dubul"

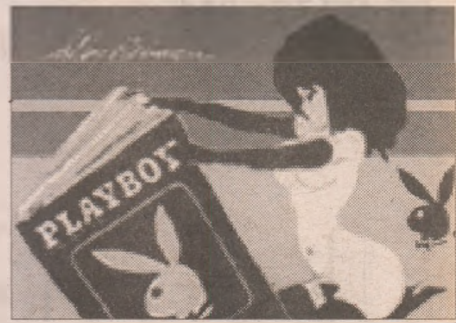
AM CITIT nr. 4 (februarie 2000) al revistei "Playboy", ediția română. Ce va să zică "playboy"? Un articol semnat de Cristian Crisbășan consideră depășită definiția curentă ("tînăr bărbat elegant și bogat, care trăiește o viață plină de plăceri") și încearcă s-o aducă la zi: «Playboy-ul nu este niciodată [nici – n.m.] prea-prea, nici foarte-foarte.» Începutul e bun, fiind transcris din Caragiale: "El nu e nici tînăr, nici bătrîn, nici frumos, nici urit, nici prea-prea, nici foarte-foarte." (Mitică) A crede, în anul 2000, că playboyul român e o variantă a lui Mitică înseamnă a nu avea habar nici ce e playboyul, nici ce e Mitică. Trecem peste alte enunțuri discutabile sau fade spre a ne opri la unul mai... specific: "Are prietene «homosexuale» și e tentat de sex în trei, cu cea mai bună prietenă a ei". Nu înțeleg de ce termenul «homosexuale» este pus între ghilimele, că doar «homo» nu înseamnă «bărbat», ci «asemenea» (gr. *homos*), iar lesbienele sînt și ele homosexuale, în egală măsură cu pederastia. Să neglijăm însă confuziile autorului într-un domeniu care îl depășește și să reținem doar ideea: sexul în grup ca atribut definitoriu. Aici s-ar putea să se afle un adevăr, cită vreme îl regăsim în interviul cu Hugh Hefner, revărsat generos pe șapte pagini ale revistei. Bătrînul fondator al ediției americane, astăzi în vîrstă de 73 de ani, "a apărut [...] o dată cu revista și împreună formau un cuplu de iconoclaști menit să trezească la realitate o lume ce

se ferea de sex, de plăcere, de lipsa oricărui inhibiții" (s.m.). Cum adică, se ferea de lipsa...? Asta vrea să însemne, probabil, "de orice lipsă de inhibiție", "de orice dezinhibare". Mai departe: "În scurt timp, Hefner a scos la iveală misterele întunecate ale sexualității umane și le-a înfățișat lumii în adevărata lor lumină" (s.m.). Curat vorba lui Brătescu-Voinești: *Întuneric și lumină!* Beneficiind de sprijinul Viagrai, Hugh Hefner face sex cu 3-4 parteneri deodată: "Patul meu e o instituție democratică. Toți pentru unul și unul pentru toți. [...] Totuși, sînt un romantic, așa că am tendința să mă las furat de-o relație, chiar dacă-i vorba de trei-patru fete deodată." Fanteziile moșneagului zălud nu se opresc aici; Hefner și-a cumpărat un cavou alături de cel al lui Marilyn Monroe, "deși mi s-a spus că, dacă tot cheltuiesc atîția bani, mai bine m-aș cățăra pe ea". Boyul septuagenar are hazul unui puber nătîng, invadat de complexe și de coșuri.

Redactorii ediției române, ceva mai tineri decît bossul din America, cultivă – din păcate – același umor slinos. Textul introductiv, *Cap de afiș*, face un tur de orizont al numărului. Despre o proză a lui Horia Gârbea, *Millennium Digital Sex*, sîntem avertizați hitru: "Vă veți linge pe degete!" "Pictorialul următor este în stare să vă gîdile simțul dumneavoastră estetic" (s.m.). Frază, pînă una-alta, ne irită simțul nostru sintactic. "Tot ce v-ați închipuit (și dorit) în legătură cu sexul oral este detaliat expus în examenul pe care îl veți trece

în articolul cu colți de vampir..." Ei, așa mai merge! Finalul revistei ne va permite, sîntem asigurați, să rămînem «cu cel mai plăcut gust pe limbă (și nu doar)». În același stil grosier e redactat și sumarul revistei. Spicuim un titlu: "Fanar: La umbra jupîneselor în floare. De ce vechii boieri erau sclavii «păsăricii din colivia de aur» veți simți pe mușchiul vostru, savurînd scenele de iatac ale jupîneselor Isabela și Anișoara." Mergem la pagina indicată și descoperim un text inept, prefăcînd o suită de 7 imagini «saphice»: "Lăutarii schelălăiau pe sub balcoanele curtezanelor pre limba lui Ienăchița Văcărescu: «Tu ești pușor canar /Ce te hrănești cu zahar» – dar ce mi-i una, ce mi-i alta?" Din articolul *Insula în care fugim în vacanță* aflăm că Guadelupa ar fi un mare anagramat! Umor căznit și mitocănesc, de calitate inscripțiilor de pe garduri.

Bomba numărului 4, anunțată core-spunzător și pe copertă: așa-numitul "pictorial" dedicat unei actrițe de la Teatrul de Comedie – o suită de 12 fotografii sordide. (Sordid, să ne înțelegem, nu este nudul, ci modul "bordelez" al etalării lui.) Tînăra femeie are un suris stingherit, glezna robustă și mîini de spalătoreasă. Ne revine în minte observația lui G. Călinescu, într-un articol din 1936, despre o scriitoare care își virise portretul într-o reclama la un volum de versuri: "Cu sprîncenele incondeiate, cu un zîmbet factice și cu mărgelile la git, asigurăm pe Tanti Miki că era mai bine ca figura d-sale să fi crescut din pura noastră imaginațiune binevoitoare." Același lucru îl pot spune cititorii revistei «Playboy» despre sărmana slujitoare a Thaliei, care își expune dezinvolt imperfecțiunile anatomice, dar nu re-

nunță nici o clipă la prețiosul ei colier de mărgelile.

Revista publică două articole denunțînd pericolul drogurilor, altul – despre sectele sinucigașe. Am fi tentați să spunem "Bravo!", dar ne reține următorul detaliu: revista publică, în același număr, trei apologii ale sexului solitar și una a sexului oral. Concluzia vine de la sine: demne de condamnare sînt doar viciile altora, ale noastre sînt licite, inocente și salubre. (Altfel, cum s-ar mai vinde revista?) Chip Rowe scrie, în *Bucuria de a fi singur (cu sexul tău)*: "Ideea că masturbarea e un lucru rușinos și că cei care o practică trebuie să [se] simtă vinovați pentru «viciul» lor e încă prezentă în mințile oamenilor la acest sfîrșit de mileniu." Cristian Crisbășan, într-un articol cu titlu ire-productibil, bate senin aceeași potecă: "Masturbarea la bărbați nu e decît răzbunarea tandră a femeii din noi." Cornel Gologan (*După 89*) conchide profetic: "sexul de unul singur viitor de aur are". Pe o linie convergentă se înscrie Jean-Lorin Sterian (*Examenek sexului oral*): "Marea întrebare despre sexul oral nu este dacă ar trebui să-l faceți, ci cînd ar trebui să-l faceți."

Lași revista din mînă cu un sentiment de tristețe și dezgust. Nu e, desigur, unica publicație care îl poate genera. Dar contrastul dintre mijloacele puse în joc (excelenta ținută grafică) și rezultatele obținute e mai strident ca niciodată. Mă indoiesc că jerpelitul playboy dimbovițean va mai da multă vreme 30.000 de lei pentru a citi glume mai ieftine decît cele din "Academia Cațavencu" și pentru a contempla nuduri de același nivel estetic. Dacă ediția română nu va fi susținută zdruvan de unchiul din America, falimentul bate la ușa.

Ștefan Cazimi

CALENDAR

27.II.1920 - a murit A.D. Xenopol (n.1847)	1.III.1904 - s-a născut Horia Robeanu (m. 1985)	3.III.1902 - a murit Samson Bodnărescu (n. 1840)	5.III.1920 - s-a născut Radu Stanca (m. 1962)	8.III.1935 - s-a născut Radu Ciobanu
27.II.1943 - a murit Salamon Ernő (n. 1912)	1.III.1906 - s-a născut Lia Dracopol-Fudulu (m. 1985)	3.III.1924 - s-a născut Mihai Georgescu (m. 1995)	5.III.1939 - s-a născut Ion Budescu	8.III.1937 - s-a născut Mar. Cuișus
27.II.1955 - a murit Al. Marcu (n.1894)	1.III.1912 - s-a născut Tudor Ștefănescu (m. 1992)	3.III.1925 - s-a născut Florian Potra (m. 1998)	5.III.1955 - a murit Hortensia Papadat-Bengescu (n. 1876)	8.III.1937 - s-a născut Corneliu Șerban
27.II.1975 - a murit Eugen Constant (n. 1890)	1.III.1923 - s-a născut Arcadie Donos	3.III.1992 - a murit Emil Giurgiuca (n. 1906)	5.III.1992 - a murit Gheorghe Dumbrăveanu (n. 1924)	8.III.1952 - a murit Horia Furtună (n. 1886)
27.II.1982 - a murit Mihail Drumes (n.1901)	1.III.1925 - s-a născut Solomon Marcus	4.III.1915 - s-a născut Emanoil Copăcianu (m. 1996)	6.III.1920 - s-a născut Ion Apostol Popescu (m. 1984)	8.III.1961 - a murit Galaction (n. 1879)
27.II.1996 - a murit Silviu Georgescu (n. 1915)	1.III.1926 - s-a născut Viniciu Gafița	4.III.1919 - s-a născut Mihai Stănescu	6.III.1924 - s-a născut Ben. Corlaci (m. la Paris)	9.III.1868 - s-a născut T. Ionescu-Nișcov (m. 1989)
28.II.1754 - s-a născut Gheorghe Șincai (m.1816)	1.III.1929 - s-a născut Székely János (m. 1992)	4.III.1921 - s-a născut Iucian Valea (m. 1992)	6.III.1934 - s-a născut Dimitrie Rachici (m. 2000)	9.III.1878 - s-a născut Eleonora Farago (m. 1954)
28.II.1880 - a murit Costache Balăcescu (n.1800)	1.III.1930 - s-a născut Alecu Ivan Ghilia	4.III.1921 - s-a născut Mihai Calmăcu	6.III.1946 - s-a născut Vári Attila	9.III.1887 - s-a născut Ion Buzdugan (m. 1967)
28.II.1881 - a murit A.T. Laurian (n.1810)	1.III.1943 - s-a născut Magdalena Popescu	4.III.1924 - s-a născut Mihai Georgescu	6.III.1957 - a murit C. Rădulescu-Motru (n. 1868)	9.III.1906 - s-a născut Radu Boureanu (m. 1996)
28.II.1893 - a murit Gheorghe Grădișteanu (n.1816)	1.III.1951 - s-a născut Ion Machidon	4.III.1927 - s-a născut Virgil Brădăteanu	7.III.1845 - a murit C. Făca (n.1800)	9.III.1907 - s-a născut Mircea Eliade (m. 1986)
28.II.1903 - a murit Ioan Ivanov (n. 1836)	1.III.1954 - s-a născut Nicolae Panaite	4.III.1928 - s-a născut Nina Stănculescu	7.III.1905 - s-a născut Frida Papadache (m. 1989)	9.III.1913 - s-a născut Bözö György (m. 1990)
28.II.1914 - s-a născut Ovidiu Constantinescu (m.1993)	2.III.1881 - s-a născut Eugeniu Ștefănescu-Est (m. 1980)	4.III.1952 - s-a născut Gabriel Gafița	7.III.1905 - s-a născut Virgil Gheorghiu (m. 1977)	9.III.1925 - s-a născut Dimitrie Păcurariu
28.II.1919 - s-a născut Melania Livadă (m.1988)	2.III.1905 - s-a născut Mircea Mancaș (m.1995)	4.III.1960 - a murit Asztalos István (n. 1909)	7.III.1920 - s-a născut Hornyak István	9.III.1931 - s-a născut Vita Tulnic (m. 1973)
28.II.1944 - s-a născut Elena Gronov-Marinescu	2.III.1932 - s-a născut Petre Ghelmez	4.III.1977 - a murit Ioan Șiadbei (n. 1903)	7.III.1929 - s-a născut Székely János	9.III.1936 - a murit A. de He (n. 1887)
28.II.1949 - a murit C. Săteanu (n.1878)	2.III.1936 - a murit Alexandru Ciura (n. 1876)	4.III.1977 - au căzut victime seismului: A.E. Baconsky (n. 1925), Savin Bratu (n. 1925), Toma Caragiu (n. 1925), Daniela Caurea (n. 1951), Mihai Gafița (n. 1923), Veronica Porumbacu (n. 1921), M. Petroveanu (n. 1923), Nicolae Ștefănescu (n. 1921), Alexandru Ivasiuc (n. 1933)	7.III.1973 - a murit Ovidiu Hotințeanu (n. 1942)	9.III.1961 - a murit Cezar Petrescu (n. 1892)
28.II.1950 - a murit Ștefan Ciobanu (n. 1883)	2.III.1937 - s-a născut Nelu Oancea	4.III.1991 - a murit Ion Lăncrăjan (n. 1928)	8.III.1895 - s-a născut Agatha Grigorescu-Bacovia (m. 1981)	10.III.1879 - s-a născut Dumitru Caracostea (m. 1964)
29.II.1928 - s-a născut Albert Kovacs	2.III.1952 - s-a născut Vlad Neagoie		8.III.1910 - s-a născut Radu Tudoran (m. 1992)	10.III.1935 - s-a născut Bogdan Katalin
1.III.1788 - s-a născut Gh. Asachi (m. 1869)	2.III.1972 - se constituie Asociația Scriitorilor din București		8.III.1917 - s-a născut Dimitrie Stelaru (m. 1971)	10.III.1993 - a murit D. Simonescu (n. 1903)
			8.III.1925 - s-a născut Alexandru Vergu	

Ioana Postelnicu de vorbă

PROZATOAREA s-a retras, prin forța destinului, de 2 ani, la Bacău, după o carieră scriitoricească de mai bine de 6 decenii în București. La venerabila-i vîrstă (n. 18 martie, 1910, Poiana Sibiului – Vlașini), Doamna Ioana, cum îi place să fie numită căci și-a păstrat toate darurile unei adevărate doamne – așa cum a fost toată viața – este o parteneră de dialog plină de farmec și imprezizibil... Memorie intactă, vivacitate intelectuală, umor, cochetărie...

I.P.: Nu, nu, 90 de ani e prea mult... peste de-ajuns... dar mi-i doresc deși nu mă mai pot adapta... n-are nici un rost... am făcut-o de atîtea ori... Nu mă mai interesează fiindcă-i alt ev. Eu vin prea de departe, sunt prea înceată pentru lumea asta grabită...

O.G.: Dar toți rămînem în urmă...

I.P.: Vrei să mă consolezi... Atît de multe acumulează un om încît pînă la urmă... e o povară, înțelegi? Sacul e plin.

O.G.: Dar mai și uităm cîte ceva, nu? *Dv. țineți minte chiar totul?*

I.P.: Enorm. Enorm! Îmi amintesc atîtea amănunte! De unde vin abia acum? Au stat ascunse... se ivesc singure, pe neașteptate. Trăiesc eu izolată, dar starea asta activează memoria, știi? E ca și cum așa sta într-o bibliotecă imaginară cu amintiri... nu știi ce carte scoți din raft... Vad chipuri, întîmplări, aud voci... Pe de altă parte radioul, stau cu el în pat, mă transportă în miezul evenimentelor... și apoi muzica stimulează imaginația...

O.G.: Dar există și un prezent...

I.P.: Pentru mine e un trecut continuu. Prezentul se consumă repede...

O.G.: Cum vă simțiți în comunitatea scriitorilor băcăuani?

I.P.: Extraordinar! Pentru mine este un segment de viață de neuitat. Și poate că trebuia să fie așa pentru că am intrat într-o regiune total necunoscută mie. Și de care n-am temut. Nu cunoșteam Moldova. Mă consideram definitiv legată de Ardeal, de Muntenia care m-a adoptat. Ardelenii sînt mai ficși, mai statornici. Nu-s cosmopoliți ca regătenii. Noi ieșim greu din birlogul ardelenesc... Am găsit un Bacău atît de cultural, nu mi-am putut închipui... oamenii sînt generoși, e un climat scriitoricesc remaipomenit... suflete calde, pline de olicitudine și atenție... și asta m-a ajutat norm să depășesc izolarea celor 6 luni de lupă accident, cînd mi-am rupt un picior... poate se rup la bătrînete... pinzele, rochițele... și încă alte 6 luni cînd o gripă ucigașă m-a țintuit la pat... vedeți, merg cu cadrul sta, abia de cîteva zile reînvăț să merg prin asă, ei! asta-i! De cum am apărut la Bacău m fost dusă pretutindeni, am fost purtată și apreciată... La Tescani, la Teatrul Bacovia, mi s-a cerut să public la Ateneu... un climat, un spațiu anume... scriitorii mă vizitează, Domnul Octavian Voicu, Dl Pănilă, Dl Sergiu Adam... Moldova e bună a mine...

O.G.: Ați trăit aproape un veac. Nu-i at oricui asta, „Vlașinii” *Dv. v-au făcut acest dar genetic, trebuie să-l purtați...*

I.P.: Mai mult ca sigur... oierii, untele... Dar e prea mult. Încep să mă ictisesc.

O.G.: Permiteți-mi să nu fiu de acord cu v...

I.P.: Să fi trăit pe vremea Revoluției anceze... ce interesant ar fi fost, ce pe-

rindare de evenimente și personaje... Știu și eu?

O.G.: Dar și vremurile noastre sînt departe de a fi cuminți...

I.P.: Aparent, aparent... înregistrez totul de la distanță... e un tablou stupid cu neputințe și eșecuri. Dar nu mă bag în politică, am stat mereu departe de politică... meseria mea e să-mi aduc aminte...

O.G.: Ce vă place să vă reamintiți atunci cînd vă este mai greu?

I.P.: Tot ce-mi reamintesc e legat de literatură și cărți. A fost viața mea. Am trăit doar în literatură, numai în literatură, acolo fac eu incursiuni zilnice. În informația mea a intrat plăcerea asta de a citi, de a scrie și de a afla...

O.G.: Numai asta contează...

I.P.: Fiecare carte a fost o trăire intensă. M-am gîndit la „ce sunt” și că sunt un scriitor.

O.G.: Ați avut și perioade în care să trăiți în afara literaturii?

I.P.: O, nu! Totul, întregul a fost legat numai de literatură... de destinul cărților. Mie mi-a fost foame doar de literatură...

O.G.: Isprăvind de scris o carte vă și gîndeți la următoarea?

I.P.: Au curs una dintr-alta. Terminînd una deja eram posedată de următoarea. Materia venea singură, de la sine. *Vlașinii* s-au scris dintr-o suflare... eu nu revin pe text. Nu schimb nici un cuvînt. Scriind neconținut povestea izvorăște din ea însăși. Sînt mereu uimită că nu știu ce am în mine. Scrisul se scrie pe sine... curge ca la

cișmea... parcă-mi dictează cineva... cine oare? Totul se relevă în clipa scrisului, atunci, într-o legătură unică... elaborarea e secretă iar mîna i se supune... De la debut și pînă astăzi totul a fost definitiv, nu mi-a cerut nimeni vreo modificare... să schimb ceva, nu, nu... Poate, odată, a fost o excepție... O singură dată!

O.G.: *Relatați-ne un moment decisiv din viața Dv. O întîmplare care v-a marcat destinul, ceva în sensul acesta...*

I.P.: Întîlnirea mea cu Lovinescu... a fost hotărîtoare. Datorită lui am pătruns în altă lume. Viața mea a fost o continua obsesie... îmi doream să scriu, să scriu... De la 14 ani am vrut să devin scriitoare, dar nu știam cum... Pai, întîlnirea mea cu Lovinescu a fost un miracol, Domnule Genaru, îți imaginezi? Să ajung să fiu atît de prețuită de el, nu îndrăznisem să-mi închipui asta... De fapt el mi-a făcut calea mea. Dacă eu exist și sînt, o datorez lui Lovinescu...

O.G.: Ați publicat o vreme și în „Națiunea” lui Călinescu...

I.P.: Da, în pagina a doua, cîva timp... Confesiuni de scriitor, schițe, povestiri, subiecte. A fost o perioadă scurtă. Lovinescu a fost borna vieții mele.

O.G.: Dar cafeleaua literară? A jucat vreun rol? Bucureștiul...

I.P.: N-am frecventat-o deloc. Nici o legătură. Eu, Domnule Genaru, eram o femeie căsătorită... cu un inginer expert... aveam un statut social înalt... noi luam masa la restaurant cu protipendada... Cafeleaua se afla undeva jos, deși...

O.G.: *Totuși cafeleaua literară, la români, șueta, cafeaua, berica, țigara...*

I.P.: Fără îndoială era un mediu specific, colorat, dar eu eram o Doamnă... Nu-mi permiteam... cunoșteam însă indirect toate cancanurile... cine... ce, cum cu cine și cînd... așa, în treacăt, îmi ajungeau la

ureche... Dintre cei ce-l frecventau p Lovinescu mulți... sau doar cîțiva... e clienții cafenelelor literare...

O.G.: *Cenaclul era un filtru...*

I.P.: Exact! Îmi proteja statutul s Lovinescu nu aprecia viața de cafele preocupă altceva, pentru el literatur ceva cu mult mai serios... o respons tate și o reflecție adîncă... El chiar prețuia balcanismul, taclalele, fauna a boemă...

O.G.: *Spuneți-mi cîteva cuvinte d succes, ce este și...*

I.P.: O, l-am avut tot timpul, în etapele vieții mele l-am gustat din p De două ori Premiul Academiei Rom în '43 și-n '82... Deci, odată, chiar înai *Vlașinilor*. După apariția primilor care m-au consacrat, statutul meu a constant... Acolo sînt eu cea mai au tică... sau așa cred... așa au spus toți... simt cînd e bine.

O.G.: *Vă sugerează ceva cuvî „har”?* E scriitorul un „ales”?

I.P.: Fără har nu poți scrie... ești posedat... mi-aduc aminte... ziua duceai viață obișnuită... luam masa la Athe Palace... scriam la *Vlașini* noaptea pînă la cinci dimineața... eram atît de puter dominată de „Vlașinii” mei încît vorbe la masă numai despre asta... povest nu mai știu ce să mă fac... mă ciondănă continuu cu personajele mele... pînă la roare... mă obsedau... cu ele mă culcam gînd, cu ele mă trezeam... Unii dintre meseni credeau că vorbesc despre niște de de-ale mele. Era o posesie diavolească dar și benefică... o transă... Trăiam rom dar trăiam și în realitatea imediată... și sigur că există un har... Nu mai depai cartea asta *Urmașii Vlașinilor*... poate ul ma, a și apărut la Albatros... am scris-o cea mai grea perioadă a vieții mele... a

Biobibliografie

1910 – 18 martie. S-a născut Ioana Postelnicu, pe numele său adevărat Eugenia Banu, în comuna Poiana Sibiului. Cînd nu implinise încă un an, părinții săi, Eva și Constantin Banu, s-au mutat la Sibiu. Aici, tatăl viitoarei scriitoare a devenit starostele breslei curelarilor.

1914 – La vârsta de patru ani, Eugenia a fost dată la grădinița de limbă germană, limbă pe care și-a însușit-o perfect.

1916-1919 – Urmează primele trei clase primare la Closterul Ursulinelor, cu limba de predare maghiară.

1919-1920 – După înfăptuirea Marii Uniri, urmează clasa a patra primară la școala românească.

1920-1928 – Își continuă studiile la Liceul „Domnița Ileana” din Sibiu.

1928 – După obținerea bacalaureatului, se înscrie la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din Cluj.

1930 – Căsătorindu-se, se transferă la Facultatea de Litere și Filosofie a Universității din București, unde își urmează soțul.

1937 – Cu manuscrisul primului său roman, *Bogdana*, Ioana Postelnicu pătrunde curajoasă și increzătoare în cenaclul „Sburătorul” al lui E. Lovinescu.

1939 – Apare romanul *Bogdana*.

Este primită în Societatea Scriitorilor Români.

În *Viața românească*, nr. 7 publică nuvela *Nedumerire*.

1940 – Ocupă, pînă în 1945, funcția de secretar literar al Teatrului Național din București, director fiind Liviu Rebreanu.

În *Viața românească*, nr. 2, publică nuvela *Drame mici*, iar în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 3, nuvela *Eroarea*.

1941 – În *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 1, apare nuvela *Mona*, iar în *Vremea*, nr. 612, *Acord sentimental*.

1942 – Este prezentă în *Revista Fundațiilor Regale*, nr. 1, cu

nuvela *Fuga*, iar în *Vremea*, nr. 654, cu *Beznă*, și în nr. 678 cu *Două vieți*.

1943 – Romanul *Beznă* se află în vitrinele librăriilor. I se decerne Premiul Academiei Române.

1945 – În nr. 7-8 din *Viața românească* publică nuvela *Orizonturi*.

1947-1949 – Ocupă funcția de inspector al teatrelor.

1951 – Publică povestirea *900 Stejăriș*, în *Viața românească*, nr. 8.

1953 – Apare romanul *Pădurea Poenari*.

1955 – Tipărește piesa de teatru *Împărăția lui Machidon*, scrisă în colaborare cu Tiberiu Vornic.

1957 – Apare romanul *Orașul minunilor*.

Semnează în *Iașul literar*, nr. 7, povestea *Șerfi*.

1958 – Publică volumul de nuvele *Șerfi*.

1962 – Apare romanul *Adolescenții*.

1964 – Ioana Postelnicu e prezentă în librării cu romanul epopeic *Plecarea Vlașinilor*.

1972 – Publică romanul *Toate au pornit de la păpușa*, căruia i se acordă Premiul Asociației Scriitorilor din Brașov.

1977 – Apare romanul *Roată gândului, roată pământului*.

1979 – Se publică romanul *Întoarcerea Vlașinilor*, incurat cu Premiul Academiei Române.

1981 – Apare romanul *Frank and Smith Company*.

1982 – Publică volumul de povestiri pentru copii *Milena și Crina* povestesc.

1985 – Vede lumina tiparului scrierea memorialistică *Seva din adîncuri*.

1986 – Își reunește nuvelele în volumul *Eternele iubiri*.

1995 – Apare romanul *Remember*.

Pentru întreaga activitate literară, Ioana Postelnicu primește Premiul Uniunii Scriitorilor Români și al Editurii Ion Vinea.

1999 – Apare romanul *Urmașii Vlașinilor*, la Editura Albatros.

Ovidiu Genaru

t prin încercări teribile... și totuși nezeu mi-a dat ușurința aceea de a o fără nici un efort... de la sine... dacă chiar ca o vindecare... O compensație a înțelului... Poți să faci asta fără să ai

O.G.: Vreți să ne întoarcem puțin la „Zburătorul”...

P.: Bine. Pentru Lovinescu sau erai or sau nu erai deloc... Fără stări interesante. El dădea semnalul, girul și toți îl în seamă. Era ca un botez definitiv al criticității sale recunoscute. Mă întreb cînd e prea tîrziu ce-ar fi spus el re Vlaşini... Lovinescu s-a prăpădit cu înainte... Într-un fel eu m-am străduit confirm continuu aprecierile și incre-

nițială... A fost ceva inexplicabil... răz... Totul s-a stricat apoi... a venit oiul, ne-au năpădit comuniștii... totul a o zgură în noi... a trebuit să ne tam fiecare... să simulăm... eu am stat parte... n-am aderat... nu mai puteam... n descurcat singură... literatura mea din profunzimi pe care nu le cunosc... strămoși și nu dintr-o realitate imedi-

frământările mele n-au fost comune le breslei... „Zburătorul” nu mă mai a apara de agresiuni și contacte te... autoritatea lui a fost suverană... zi nu mai recunoaștem aproape nici o rices critică...

O.G.: Nu mai sint mentorii de altădată...

P.: Eu sint ceea ce a făcut Lovinescu mine. Îmi spunea: „Dumneata ești o lină...” Apariția Vlaşinilor l-ar fi intri-desigur, un roman patriarhal... în mine vins fondul primordial...

O.G.: Se pare că nu putem evada din pria noastră matrice...

P.: Ajungem cu greu acolo... eu, cel n... la 54 de ani, pentru ca la 90 să ei ciclul Vlaşinilor, destinul a vrut așa u altfel, și din nou nu-mi aduc aminte t ușurința cu care am scris.

O.G.: Aproape că ne lăsăm scriși...

P.: Da, da... lucrăm romanul și el ne ează pe noi... bine spus!

O.G.: Ați avut vreun model... un scri-
preferat care să vă...

P.: A, nu! Citeam tot ce se poate citi, discernămînt... Tot ce-mi cădea în mi-
neorganizat. Cînd am mers la Lovi-
u el m-a întrebă destul de sever: „Și ce
i?” Și eu i-am răspuns, ce catastrofă!
citesc pe Dessila, și el a rămas tablou,
venea să creadă, m-a și pus la insec-
Noroc că după două secunde am
gat... și Doamna Bengescu... ochii i-au
it într-un fel anume... crescusem, era
bine... Citeam și literatură străină, ce se
ucea curent... La Lovinescu mi-am
ctat și cultivat gusturile...

O.G.: Nu mai Dumneavoastră... Și cri-
cși... v-a întîmpinat...

P.: S-a scris întotdeauna puțin dar
em de calificat... au fost nume sonore,
ales la Vlaşini. Mi-a fost însă sufi-
tă aprecierea și prețuirea lui Lovinescu.

O.G.: La experiența Dumneavoastră, ce
ți spune tinerilor scriitori?

P.: Întîi trebuie să se asculte pe ei
și, pornirile lor launtrice, să se exprime,
onsecință, cît mai personal... dacă au
nesaj anume de transmis... dacă au har,
Cine nu-și poartă steagul și se abate

din drumul lui, n-are talent și nu-i nici o
pierdere dacă tace... Adică nici n-a exis-
tat...

O.G.: Experimentele... post-modernis-
mul... post-post și așa mai departe...

I.P.: Toate trec și Tolstoi rămîne.

O.G.: Ați publicat cîteva pagini memo-
rialistice în revista „Ateneu”. Sinteti în pu-
tere să le continuați? Ne interesează pe
toți...

I.P.: Îl apreciez foarte mult pe Domnul
Sergiu Adam pentru că mi-a „comandat”
să-mi aduc aminte... Și nu numai pe el...
Am scris c-o plăcere nemaipomenită... dar
m-am îmbolnăvit. Eu nu mai am voie să
scormonesc... eu nu mai știu să mai scriu...
eu nu mai pot nici să mă semnez... Nu
vedeți? Abia învăț să merg, ca un copil...

O.G.: Dar să dictați cuiva...

I.P.: Nu, nu mai pot, eu trebuie să văd
cuvîntul scris de mine și asta acum e
imposibil... bătrînețea face congestii cere-
brale... rememorarea mea e launtrică, se
exteriorizează greu... Dialogul însă mă
incită și-mi face plăcere, așa că nu vă între-
rupeți...

O.G.: Mai aveți pagini nepublicate,
manuscrite ?

I.P.: Or mai fi cîteva... neimportante...
n-aș vrea să repet ceea ce am mai spus
cîndva. Ajunge! E suficient. Deși...

O.G.: Deși?

I.P.: Deși am niște iluminări... brusc
îmi aduc aminte unele fragmente... deși
recuperez lucruri definitiv pierdute... un
gest semnificativ, un cuvînt pus la locul lui,
o replică... dar trebuie să fiu stimulată...
cum s-a întîmplat cu doi ani în urmă la
Tescani, la Colocviile Rebreanu... parcă
reeditam viața de altădată cu auditoriul
acela select, cu ambianța aceea elevată...

O.G.: Timp de două ore ne-ați vorbit
continuu, cu o precizie de ceasornic
despre...

I.P.: Tot despre Lovinescu și „Zbură-
torul”, nu-i așa? Fac ce fac și tot acolo mă
întorc, acolo a fost viața mea, calea mea...

O.G.: Ați fost cochetă, admirabilă,
spontană, sinceră, imprezizibilă, fascinan-
tă...

I.P.: Oo, vă mulțumesc, Domnule
Genaru...

O.G.: Păcat, mare păcat că n-am înre-
gistrat totul...

I.P.: Probabil că asta rămîne ca o
pecete a vieții mele... acesta este coridorul
pe care am mers. Elementul principal al
vieții mele a constat în pătrunderea cu orice
preț în mediile literare selecte... Mi-a
plăcut să descriu, să povestesc... numai așa
simțeam că trăiesc. Textul meu comunică și
starea în care a fost scris. Așa este.

O.G.: Mereu vă întoarceți la Lovi-
nescu...

I.P.: Da, da... Și la copilăria mea care a
fost fantastică... și ea m-a marcat... inițierea
în viață... matricea despre care vorbeți mai
înainte... ea este totul. Acolo, în Ardeal...

O.G.: Vă amintiți copilăria? După opt
decenii?

I.P.: Bineînțeles... atît de clar... frații
mei, ambianța, parcă îmi suflă din spate în
pinzele întinse și tot mă duc... Aveam 10,
11 ani cînd a venit o matusă de-a mea din
regat... a desfăcut gazeta... văd urmele de
grăsimi, untura scoperzilor împachetate...

hirtia impregnată... Ce
uimitor, nu? Știți ce sint
scoperzile...

O.G.: ...puterea de
evocare a mirosurilor...

I.P.: Ca la Proust...

Pină la 9 ani eu am făcut
școala ungurească... apoi
a venit România Mare,
lucrurile s-au schimbat,
am intrat în evul de glo-
rie românească... pină
atunci nu auzisem de
Eminescu... Aveam 20
de ani cînd am picat la
București, ardeleană
sadea, pină atunci ieșisem doar la Cluj, la
studii, și niciodată singură...

O.G.: Probabil cu...

I.P.: ...mama. Ea a fost umbra mea.
Despre București doar auzisem, citisem.
Eu am trăit într-o stare patriotică ardele-
nească specifică pe-acolo... nu și în regat.

O.G.: Și cum vi s-au părut a fi
Bucureștii?

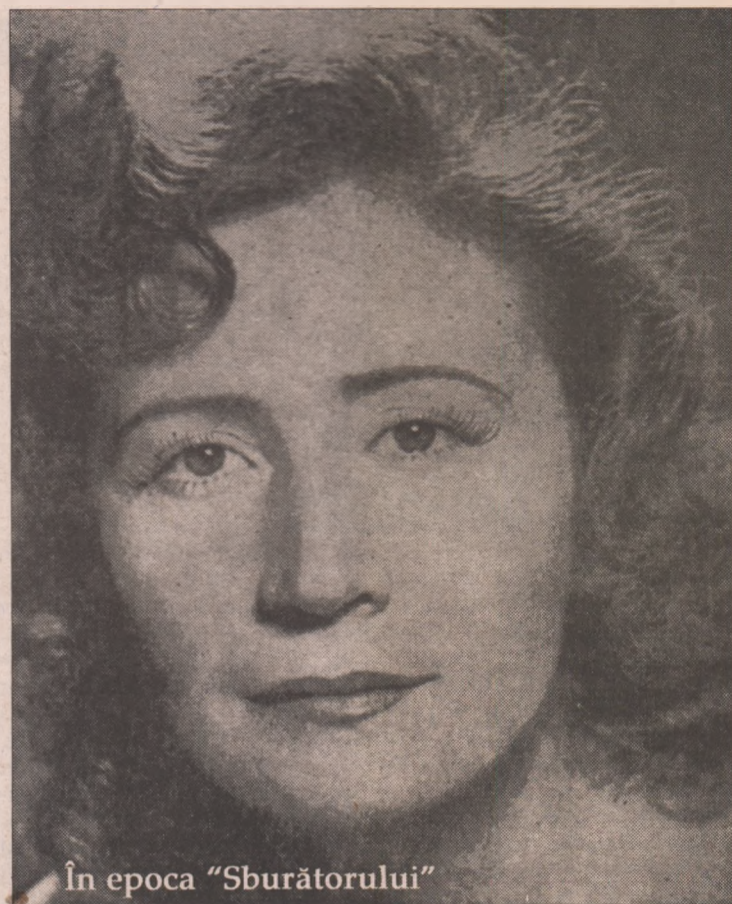
I.P.: Ceva de pe altă lume. Pestișimea
din Gara de Nord m-a speriat... olteni cu
cobilița... vorbărie multă... gilceavă...
șmecherie... bragă... și iaurt... Balcanismul
asta nu m-a atins fiindcă m-am măritat
repede, am făcut un copil și apoi am
călătorit prin toată Europa cu soțul meu...
Spania, Franța, Italia, Austria și chiar în
Egipt... eram primiți în cercurile cele mai
înalte... unul, regele Faruh, de-abia se
însura, a dat un banchet, am fost invitați și
prezentați Curtii... Soțul meu era un fel de
expert guvernamental... uite că n-aș putea
spune ce anume făcea... Și știi de ce?
Fiindcă nu se leagă de literatură...

O.G.: Dar poezii n-ați scris, Doamnă
Ioana? Măcar așa...

I.P.: Ba da. Am scris una, după ce am
bolit la Paris... și după aia n-am mai putut
scrie nici una în șaptezeci de ani. Pentru că
am fost o epică... Cărțile mele sint groase,
n-am știut niciodată cît de groase pot fi...
Eu nici de tipărirea lor nu prea mă îngri-
jeam, lăsăm manuscrisul la editură și gata.
Ba mă căutau și pe acasă editorii... Tîn
mintea cu Vlaşinii, prima din serie, mă po-
menesc că editorul îmi face o vizită, manu-
scrisul era acceptat și laudat nu însă și fi-
nalul cu haiduci, nu prea mergea după
capul lor... Mi-a cerut să-l schimb dar eu
habar n-aveam de economia lor politică,
asta prin '63... cică aș fi atemporală... în
afara istoriei. Un an întreg am muncit la
finalul ăla... eu scrisesem cartea după cum
mi-o dictaseră strămoșii... V-am spus chiar
la început: singura dată cînd am modificat
ceva...

O.G.: După '44 ați scris și literatură
pentru copii... asta ca să evitați rigorile
cenzurii?

I.P.: Mi s-a comunicat că și Argezi a
început să scrie pentru copii și uite că și eu
am scris cîteva cărți... și am avut succes...
Însă după 23 august viața mi s-a întors pe
dos. Am pierdut reperatele. Material ne-am
descurcat... însă oamenii, agresiunea din
toate părțile... mă simțeam rătăcită... oar-
bă... Cred că n-am priceput niciodată ce
vor cu... aia... realismul lor socialist... un
produs contrafăcut, o minciună, dragul
meu domn... ceva atît de fals... Ori eu...

În epoca „Sburătorului”

mie să nu-mi dicteze nimeni ce și cum să
scriu... eu mă consideram unealta harului...
pentru mine autonomia esteticului este...

O.G.: Din nou vă întoarceți la...

I.P.: Pe mine nu m-a atins mojiția
nimănui! Da, din nou îl evoc pe Lo-
vinescu... ambientul de la „Zburătorul” a
fost o minune... ce amfitrion desăvîrșit și
sobru... își întîmpina invitații, pe fiecare în
parte... nu se fuma, nu se bea cafea... la
finele ședințelor reținea pe cîte cineva la
masă... Doamna Bengescu, eu, Petrașin-
cu... se mîncea modest... Pentru că pe vre-
mea aceea, Domnule Genaru, nu se vorbea
numai despre mîncare ca astăzi... soțul meu
mă aștepta de fiecare dată și mergeam la
restaurant... Coboram din Elada aceea lovi-
nesciană în cotidian... din scriitoare deve-
neam o Doamnă de lume bună... Păi, ce
aveam eu cu tembelii de după 23 august?
Păi, nimic. Dar chiar nimic. Unde mai
pu...

O.G.: Că sinteți... sau erați și arde-
leancă...

I.P.: Exact! Deja mă adaptasem odată...
nu mai era loc de altceva.

O.G.: Pentru că ardelenii...

I.P.: ...sint mai cinstiți ca regășenii,
spun în față ce și cum, ce vorbesc aia fac...
vorba-i măsurată, nu aruncată ca pe Dim-
bovița... aici era multă glumă și batjocură...
ardeleanul își zicea zilnic la masă rugă-
ciunea, simbăta... duminica mergea la bis-
erică din respect față de Dumnezeu... arde-
leanul vrea să-și facă odrasla Domn... nu
precupeți... Așa că n-aveam ce să mai
schimb în mine după 23 august...

O.G.: Și totuși ați scris Vlaşinii...

I.P.: Eu numai am pus cerneala. Stră-
moșii mi-au dictat-o. Așa a fost să fie, așa
că acum cu Urmașii Vlaşinilor socotelile
mele cu lumea s-au încheiat. M-am mutat
la fata mea, la Bacău. Am venit să mor la
Bacău. A treia zi de la sosire am și cum-
părat aici un loc de veci. Apoi am așteptat
să mor. Eram convins că voi muri dar
Dumnezeu mi-a dat încă multe zile. Și pri-
etenii Dumneavoastră, scriitorii, mi-au
insuflat viață... parcă am reinviat. Vă simt
pe toți foarte aproape. Știu, e o amăgire...
fum. Cînd amintirile sint mai tari ca
prezentul. ...Stau cu aparatul de radio în
pat... ascult... Lumea se îndepărtează...
cantonez într-un Eden interior... îmi ocrotesc
aducerile aminte... Dar e prea mult,
deja e prea mult... Cînd nu-ți mai dai sea-
ma, identitatea ta se dizolvă în neant...

Bacău, 8 martie 2000

Gabriela MELINESCU

JURNAL

oamenii văd moartea ca pe o eliberare. Aici apar mai târziu florile care au puterea de a calma simțurile și a ne promite paradisul verii: aici totul e altfel, o tășnire bruscă din întuneric, un șoc, în care oamenii abia se pot ține pe picioare. De aceea nordicii iubesc lumina și natura mai mult decât cei din sud sau din zonele temperate ale planetei.

24 martie, 1978. – Din nou acasă, de la spitalul Karolinska, din apropierea cimitirului Norrkyrkogården. În ultimele zile, inclusiv ziua Echinoxului de primăvară, cu oaspeți, printre ei și copiii: Yves și Alain, am suferit neputând să mănânc și să bea nimic. Noua mea graviditate e și mai serioasă. René a calculat că dacă las copilul, o fetiță, speră el, ar veni pe lume în decembrie, lucru minunat! Dar Alain, el este pe locul răsfățatului, refuză să devină adult și nu vrea să aibă nici un concurent. Sigur că mă simt rău pentru situația în care mă aflu: copilul meu i-ar detronea pe copiii celei care a suferit atâtea de infidelitățile lui René, crezând că prin maternitate, familia lor se va apăra de viitorul nesigur. Bărbatul nu se gândește niciodată la copiii care se aduc pe lume, mai mult la plăcerea și puterea pe care o au asupra femeilor, prin sex. Dar aici, în Nord, lucrurile s-au mai schimbat: fetele au început să fie mai interesate de alcool și droguri iar băieții au devenit mai interesați de homosexualitate. Sigur că și lesbianismul e la modă și nimeni sau foarte puțini, se gândesc să-și întemeieze o familie. Eu, sincer vorbind, nu m-am gândit niciodată să-mi întemeiez o familie cu copii. Cu toate că am auzit-o pe mama spunând mereu că ea s-a măritat numai pentru a avea copii, că nu e nimic de așteptat de la bărbați. Și curios: eu am crezut mereu contrariul: că nu e nimic de așteptat de la copii (exemplu era chair indiferența mea față de părinți) și că bărbatul era foarte interesant, un alter ego prin care puteam să mă cunosc și să mă simt vie... Acuma văd că mă înșelasem; pentru că prin copil puteam să înțeleg mai profund, și acea perioadă, cea mai obscură a propriului meu început. Până la urmă m-am hotărât să avortez și René a fost dezamăgit. Dar eu știu că i-am făcut fericiți pe mulți, prin păcatul meu de a spune încă odată: nu, și că în adânc, în toți, a fost ca o eliberare de o angajare nu numai economică, care crește cu timpul și-l înlăntuiește pe René, crunt. Aici femeile divorțate îi exploatează pe foștii lor bărbați și pretențiile lor sunt protejate de legi grele. De aceea e greu pentru un bărbat să se culce cu o femeie, fără prezervativ, pentru că ea poate să-l înlăntuie economic pentru o lungă perioadă, iar psihic pentru toată viața.

M-am crucificat încă odată, întâlnindu-l din nou pe amabilul profesor, ginecologul reginei Silvia, care m-a moralizat cu delicatețe. Totuși, accept încă odată să fac un lucru îngrozitor care îmi trezește amintiri îngrozitoare din tinerețe și mă umplu de dezgust față de felul meu de a respinge ceea ce poate este bucuria cea mai profundă a unei femei: a da naștere unei ființe noi... Totul s-a desfășurat ca și prima oară, cu diferență că acum sunt măritată, dar asta nu contează pentru profesorul care a ghicit adevărata mea natură și mă respectă pentru o hotărâre atât de tragică, dar dreaptă, din punctul meu de vedere, de ființă rănită de la început, de experiențele timpurii ale vieții sexuale. Ochii Profesorului erau plini de compasiune, și deși el este o mare personalitate, nu evită să vorbească cu paciențele și să le spună un mic cuvânt de încurajare. Când am ajuns acasă am sângerat din nou, și curios, am simțit o neobișnuită euforie, ca și cum aș fi atins granița morții. Sigur că momentul morții de care tuturor le este frică trebuie să fie un

moment de fericire, de aceea toți morții sunt senini și dispar cu un indicibil surâs pe buze.

31 martie, 1978. – Curioasă zi, ziua de naștere a lui Nichita (Stănescu). Pierre (Zekeli) mă sună pentru că s-a gândit și el la Nichita. Iar René chiar l-a visat; se făcea că mergea pe un drum de țară și deodată a ajuns la un pod de piatră, a trecut peste el și a văzut încă un pod și apoi un al treilea pod care se prăbușise chiar pe mijloc. Lângă pod a văzut un cunoscut care i-a cerut foc ca să-și aprindă țigara. Era Nichita. Cerea un chibrit. Când l-a luat l-a scăpat încât era gata să cadă în locul în care podul se prăbușise. Dar Nichita l-a prins în aer și și-a aprins calm țigara, fără frică de adâncul care se afla lângă el... Am vorbit mult despre acest vis, René care se roagă de Nichita să trăiască cât mai mult, pentru că el este poetul cel mai interesant, cel puțin din Europa; mulți, aici în Suedia au scris despre asta; și e o chestiune de timp ca acest adevăr să fie recunoscut și printr-un premiu mare. Dar se pare că mulți vor moartea lui Nichita, „mai ales prietenii lui”, ne-a spus Vasko Popa. Ca om, Nichita este ființa cea mai vulnerabilă, nu poate niciodată să fie singur, în această privință seamănă cu René, preferând compania oricui în locul singurătății. El nu se gândește nici o clipă la „valoarea lui” sau la „geniul lui”, ca mulți scriitori. El știe numai că o ființă umană cât de deklasată ar fi este un mister, un miracol, și preferă prezența acestui miracol în locul vidului amenințător. Când locuiam împreună, primeam vizita unor dubioase persoane care veneau și-l căutau pe Nichita, unii cerându-i bani. Nichita îi primea pe toți, ca și cum el ar fi văzut, cu geniul său, numai adevărul din ei, și nu pielea socială și halatul timpului. Acest lucru era greu de suportat, dar când încerci să înțelegi, atunci ceea ce pare greu devine ușor de purtat în inimă.

2 aprilie, 1978. – Scrisoarea de la mama în care îmi spune că se simte bolnavă și că va muri... Scrie că draga noastră mătușă, Chiva, a murit cu amărăciune; nepotul ei, Bebe (pe care eu l-am legănat în copăiță) și-a construit o casă nouă, chiar în curtea ei, fără permisiunea ei, și că ea a murit de supărare. Apoi îmi scrie despre apartamentul meu: necunoscuți intră și ies în fiecare zi cu câte un obiect sub braț. Domnul Alexandru Paleologu, care e vecinul meu, a văzut acest lucru și chiar alți vecini, dar nu pot face nimic pentru că „hoții” au legitimații de la poliție. Tot universul meu și vechea mea viață cu Nichita se destramă și mâini nedemne iau ceea ce a fost pentru mine amintire vie: lucruri fără de care credeam că nu pot trăi... Lucruri cu sentimente în ele. Icoanele adunate cu grijă, colecția de ceasuri și de medalii, cărțile, jurnalul meu și hainele în care am trăit atâtea stări intense. Toate astea se răspindesc ca niște fetișuri prin lume. Sigur că pentru cei de acolo un om plecat e ca și un mort. Și într-un fel am murit la vechea mea viață, ca să renasc în alta. Dar nimeni nu poate să-i ia cuiva amintirile și groaza trăită, într-un loc. Este o acuzație împotriva călăilor tatălui meu cei care l-au împins la sinucidere, umilindu-l mereu ca pe mulți alții despre care nimeni nu scrie, cei căzuți acum în uitare. Acel loc despre care mama îmi scrie, se transformase în ultimul timp într-un loc în care îmi era groază să mă întorc! Mereu vizitat de cei care vroiau să mă îmbolnăvesc, să mă facă nebună cum au reușit cu alții, o tactică primitivă dar eficace. Singurii mei aliați erau vecinii mei: Pia și Alexandru Paleologu și fetița Ilinca; simplul fapt de a vorbi cu ei, din când în când, m-a ajutat să nu înnebunesc când găsesc ușa în

tredecisă și lucrurile scotocite. Și acum mama vrea, prin durerea ei, să mă întorcă în locul în care am suferit atât...

17 aprilie, 1978. – Vizită la Birgitta Trotzig, la Lund. Casa ei și a soțului, Ulf Trotzig, e o casă veche, plină de verdețură. Cel de al patrulea copil al lor e o fetiță, Erika, foarte vioaie, care sare în brațele mamei sale arătându-i ciorapii cu găuri. Casa este plină de lucruri vechi de valoare și remarcă cu mare bucurie o gravură mare de Pirănesi care tronează printre alte gravuri extraordinare. Apoi mai este și colivia cu un menat, Klas, o pasăre neagră cu cioc galben. Vorbește ca un filozof chinez. Ulf îl scuză că e bătrân și el strigă: Nu există nici un motiv ca să te plângi! Mă apropii de colivia mare ca să-l mângâi, să-i văd de aproape penajul cu sclipiri în albastru și verde și ciocul culoare de portocală. Pe spate are un fel de guler, pe cap un panaș. Îl mângâi și Ulf e uimit, pentru că menatul nu le iubește pe femei, rânindu-le cu câte o lovitură de cioc! Încet, încet, Erika se apropie de mine și ne jucăm cu un cal pe care eu l-am făcut pentru ea, dintr-o sticlă de Chianti Melini. Apoi vizităm atelierul lui Ulf care e plin de obiecte minunate: îmi arată plăcile de gravat și presa, apoi primim cadou o gravură mare cu motivul „Pasărea ieșind din noapte”. Klas sosește zburând și se așează pe umărul lui Ulf care se plimbă prin casă cu menatul pe umăr, ca un adevărat vrăjitor. Între timp Birgitta pregătește un mare festin: o friptură pusă direct pe cărbuni, în chemineul lor deschis. Totul e atât de bine în casa lor: nici un fum, nici un miros, în afara celui de culori, pentru că uleiurile lui Ulf „migrează” din atelierul lui peste tot, precis ca și pasărea care cunoaște bine casa și compartimentele unde sunt femeile, parte pe care o evită, ca să ia drumul direct către prietenul său, pictorul Ulf poate face conversații cu menatul său, conversații foarte logice și filozofice. Birgitta râde numai pentru că magia ei este în altă parte.

29 aprilie, 1978. Luzern. Înainte de a pleca în Elveția, am primit pașaportul belgian. M-am dus cu iubitul meu René la Ambasada belgiană din Stockholm care e atât de plăcută. Am primit pașaportul cu felicitări că m-am măritat cu un belgian atât de iubit, mi s-au dat și flori, și m-au asigurat că voi rămâne belgiană până la sfârșitul vieții... Se pare că e singura țară care acordă pașaport imediat după căsătorie și pentru totdeauna. Sunt pe aceeași lungime de undă cu plăcuții și generoșii belgieni. Mă gândesc cu fericire că am scăpat de momentul penibil de a bate la ușa Ambasadei Române din Stockholm și a întâlnii murele patibulare ale securiștilor români, mereu îmbufnați, bănuitori și cu capsă pusă. Și aici, în Elveția, pașaportul mă scutește de ochii răi cu care sunt văzuți cei din țările comuniste, lucru trist pentru că nu numai securiștii călătoresc, cu toate că mai ales ei...

Lionel a sosit din Bruxelles pentru a-mi spune: bine ai venit în familie și am da un cadou: o pepită de aur, găsită de el în Congo Belge, în tinerețe, când era căutător de aur. Între mine și Lionel e ceva atât de special care se poate explica numai prin karma indienilor. Pur și simplu ne-am iubit de la prima vedere și în prezența mea el e fericit și inspirat și se ceartă mai puțin cu fiul lui René, care e ironic și batjocoritor uneori, amintindu-i tatălui că a fost un tiran cu el, în numele Domnului și al unei morale rigide. Dar Lionel vede lucrurile altfel acum: eu sunt ca un inger care l-a harponat pe fiul risipitor, înapoi, către tatăl său, care a suferit atât, căci René este, vai, preferatul tatălui. Și asta nu e ușor! Până „să apar în viața lui René”, relațiile dintre tată și fiu

MARTI, 14 martie, 1978. – Zi de neuitat. Ne-am căsătorit la Stadshuset. Până la urmă, Christine a acceptat divorțul, dar după multe asigurări din partea lui René că va plăti mai departe vila și mașina iar copiii vor primi tot ce au ei nevoie. Totul a mers atât de bine încât cei divorțați și-au făcut cadouri, René a primit un vas pentru ținut la rece șampania și Christine a primit (în afara mașinii) și o pereche de mănuși speciale pentru volanul cel nou. Divorțul, aici în Suedia, se face în favoarea femeii și cred că este drept; pentru că ea dând naștere copiilor a creat ceea ce bărbatul de obicei distruge. Nu voi da naștere niciodată unui copil, pentru a nu agrava și mai mult situația: e de ajuns cu Yves și Alain care sunt într-un fel și copiii mei – ne iubim cu o iubire care se poate transforma în orice clipă în feroce ură. De aceea eu veghez mereu ca să nu le rănesc niciodată sentimentele de copii părăsiți de tatăl lor. Sunt mai tot timpul la noi și li se dă mereu primul loc și atenția cea mai mare. Și asta vine natural, pentru că băieții sunt frumoși și plini de farmec și destul de străini față de părinții care vrând să-i dirijeze sunt adesea nedrepti și absurzi.

Când a sosit momentul cu verigheta am întins mâna dreaptă în loc de stânga, pentru că la ortodocși inelul se poartă pe mâna dreaptă. Apoi ieșind din clădirea mare a Primăriei am văzut un tânăr dus de doi polițiști cu cătușe la mâini. O bună imagine a căsătoriei! Mai ales pentru femei! Ne-am plimbat în Gamla Stan și René mi-a cumpărat pantofi noi, din Italia, culoare de prună, apoi am luat masa la un restaurant de lângă biserica Hedvig Eleonora. Ne amintim deodată fiecare de visele de azi-noapte: René a visat două colombe: una avea pene albastre-negre și întindea aripile. Eu am visat că mă găsesc într-o biserică cu el, René. Deodată văd un sicriu în mijlocul bisericii: un mort creol. Deodată au apărut și niște persoane în costume de cosmonauți strigând spre cei care-l plângeau pe mort să-l ridice pe cel din sicriu. Mortul însuși s-a ridicat deschizând ochii, spunând că nu era încă mort, cerând să mănânce din propria lui colivă.

Toate acestea se petrec în timp ce Israel a atacat bazele palestiniene de pe teritoriul libanez. Se spune că războiul poate izbucni din nimic. Istoria noastră personală este inclusă în istoria lumii, uneori chiar în umbra ei, ca la rădăcina unui cedru imens în care au loc incendii și morți, dar cei de sub ramuri nu aud decât ecouri a ceea ce se întâmplă mai sus, printre uriașele ramuri ale timpului.

Vineri, 17 martie 1978. – Ne apropiem cu pași repezi de Echinoxul de primăvară, ziua de naștere a lui Yves și Alain, cu patru ani diferență între ei. Lumina a devenit expansivă, ne orbește și ne face nebuni. Se vorbește de nebunia scandinavă și nu este un cuvânt gol. Există la ieșirea din frig și întuneric un fel de beție și rătăcire a simțurilor, ca după o lungă convalescență, în lumina prea puternică mulți își pierd viața sau mințile. Au loc sinucideri, de care se povestește mereu la radio, ca despre un flagel nordic. Eu care sunt obișnuită cu sinuciderile din familia mea, nu mă mir,

SUEDEZ

au fost pline de ură. Acum, datorită mie, crede Lionel, totul a luat un nou curs. Locuim la hotelul Montana și obișnuim să stăm, pe terasă și să privim munții de vis ai Elveției.

1 mai, 1978, Luzern. Între timp ne-am obișnuit cu aerul Elveției, țara ordinii și a curățeniei și a unui fel burghez de a trăi, într-un sens pozitiv. Azi e ziua muncii, dar aici, în partea germană, nu se sărbătorește ziua muncii; pentru ei toate zilele sunt dedicate muncii. Am făcut cunoștință cu editorul Jürgen Braunsweiger și soția lui, Lise. Face parte dintr-o confrerie în care femeile sunt excluse; și el și Lise sunt germani și le-au trebuit mult timp și eforturi ca să fie integrați în lumea bună a Elveției. René visează mereu să părăsească nordul, și să deschidă în Elveția porțile unei noi edituri, fără să renunțe la cea din Stockholm, care va fi mai departe dirijată de el printr-un director. Elveția i se pare potrivită pentru că se afla în centrul Europei și cum știe toate limbile se simte excelent în acest mediu mult mai plin de impulsuri creatoare. „Papa Lionel” ar vrea și el să facă același lucru, pentru tipărirea cărților lui religioase, dar nici fiul și nici tatăl nu au acel capital necesar pentru a intra în lumea bussinesului elvețian. Se spune peste tot aici: În Elveția totul se plătește, chiar și aerul. Până una alta suntem în căutarea unei case de închiriat, o casă în care să existe și loc pentru cei doi fii ai lui René, și pentru redactorii în călătorie de la Stockholm la Luzern... Deocamdată numai vise. Turistii americani și japonezi cumpără ceasuri cu cuc, cutii muzicale, bijuterii și mai ales faimoasele ceasuri elvețiene. René mi-a dăruit un ceas Omega, despre care se spune că sunt eterne, supraviețuind posesorului! În natura specială de la Luzern cu munții și lacul aburit, mă țin în mijloc, între tată și fiu, plină de stupoare; pentru că niciodată n-am avut persoane atât de apropiate care, concurează pentru a mă fermeca și a mă recompensa numai pentru că sunt.

4 mai, 1978, Innsbruck. – Este ziua înălțării la cer a Domnului și am călătorit de la Luzern la Innsbruck care este orașul în care s-a născut Christine, cabinetul din casa impozantă a tatălui ei, doctorul, casă care mai există încă, dar totul e închis și numai în timpul zilei totul se deschide și învie din nou. Vizităm biserica cu statuia regelui Arthur. Totul e curat și ordonat, ca și în Elveția, dar oamenii sunt și mai plini de viață, poate, parcă păstrându-și mai mult din vitalitatea existenței de țărani, buni gospodari și neobosiți lucrători. Femeile ca și bărbații poartă încă costumele lor tradiționale, femeile rochiile mult decoltate, pe talie, cu sort fermecător în față cu nasturi din metal sau oase de coarne de animale de la munte. Bineînțeles că mi se cumpără o astfel de rochie plină de farmec dintr-un cotton de primă calitate, făcută ca să dureze foarte mult timp. Lionel e în continuare plin de farmec și foarte interesat de mineralele expuse peste tot, ca și în Elveția. Seara stăm împreună la un pahar de vin austriac cu gust special și el ne povestește bineînțeles despre Africa lui, despre timpul când era căutător de aur, cum a găsit și aur și adevăratul aur, credința, convertirea și asta în opoziție cu credința catolică a părinților și exersată cu atâta ipocrizie în țara lui, Belgia. Culoarea vinului pe care-l bem îi amintește scumpului de Lionel de o vânătoare în Africa, aducându-ne în prezent imaginea unui elefant tăiat, în burta căruia africanii intraseră ca într-un fel de Leviatan; o hrană pentru a potoli foamea universală a lumii. Lionel povestește mereu despre o lume în altă lume, ca în niște sfere concentrice.

8 mai, 1978, Salzburg. – Orașul lui Mozart. Ne ducem cu Lionel, bineînțeles, care e cu noi, puțin obosit, pentru că a scris 120 de cărți postale, să vizităm casa muzeu. Cele mai frumoase lucruri sunt scrisorile lui Mozart pentru tatăl lui, asta pentru că le-am și citit și le citesc mereu ca și alte texte apropiate inimii mele. Ce fericire: să vezi de aproape scrisul lui Mozart, semnătura lui cu atâtea arabescuri, să citești sfârșitul scrisorilor către tatăl lui, acel: „Îi sărut tatălui mâna de 1000 de ori cu asigurarea că rămân pe vecie fiul lui supus, Wolfgang Mozart.” Sentimentele lui ludice sunt eterne; pentru că în realitate el făcea după capul lui de copil iubit direct de Dumnezeu, adică făcea numai ceea ce-i plăcea. Sunt acolo și acele scrisori ale tatălui Leopold, în care fiul era crunt criticat că-și pierde timpul, pentru lenea lui și chiar pentru senzualitate. Totuși scrisoarea nu se termină rău: pentru că tatăl îi spune că, cu toate astea, el, fiul, are o inimă bună, și acest lucru era ca și cum ar fi șters critica și ar fi păstrat numai esențialul.

Să vezi meșe din părul lui Mozart, trimis soriei lui, Nannerl, sau altor apropiați, acest lucru care era în acel timp un lucru obișnuit, pare acum magic. Wolfgang Amadeus Mozart ne lasă vederii părul lui în prezent, sărutat și legat cu o elegantă fundă vorbindu-ne mult de acea imensă inimă a omului din spatele operei sale care aparține acum universului. Sunt patru sute de scrisori care s-au păstrat bine și ele constituie un tezaur de cunoștințe despre viața lui Mozart și creația sa. Dar și despre viața privată: despre boli, și înșănătoșire, speranțe și dezamăgiri, iubire și ne iubire, bani și lipsa de bani. Sunt scrisori pline de tandrețe, spontane, serioase, impregnate de bucuria de a formula bucurie, care era tipică lui Mozart, bucuria creației.

După aceea ne-am dus să vedem catedrala, chair la intrare am întâlnit un român: Martin Kremer. Mirosea a urină și alcool. Cu fața întoarsă către altar aștepta ca vizitatorilor să li se facă milă de el, fără ca să spună vreun cuvânt. Venea din Timișoara, bineînțeles, și facuse războiul de partea nemților fără să se mai întoarcă după eliberare, sperând ca în vest să-și realizeze visele, dar toate eforturile lui au fost zadarnice. Cu toate că e un om înfrânt e ceva măreț în ochii lui albaștri și părul lui sălbatic. M-a întrebat dacă soțul meu e un om bun și dacă ar putea să-i dea ceva, un costum sau palton pentru iarnă. Nu mâncase de mai multe zile și avea gura uscată de alcool. René i-a dat o sumă de bani și Martin i-a sărutat mâna, apoi Lionel i-a dat banii lui belgieni și a încercat chiar să-l convertească într-o jumătate de oră. René i-a promis hainele cerute iar Lionel și-a notat adresa lui Martin, care n-avea nici o adresă, rămânând să trimită ajutorul la Catedrală. Apoi a apărut o femeie, în aceeași situație cu Martin. Era austriacă, chiar din orașul lui Mozart. Ea a vorbit rău despre locuitorii orașului frumos, „care dau numai un șiling și ce să fac numai cu un șiling?” ne întreba ea cu ochii în lacrimi. Se pare că sunt mulți cerșetori în jurul catedralei chiar și pe strada unde se găsește casa în care s-a născut Mozart. Orașul în care plutește încă lumea muzicii lui Mozart, are multe secrete, multe umbre în care se târăsc destine omenitești înfrânte. Dar, pentru Lionel și René a fost un prilej de a-și confunda din nou vechile idei, pentru care René a părăsit casa părintească la 15 ani, fără să se mai întoarcă. Când René i-a aruncat tatălui său cuvintele: „mila începe acasă, în familie” am înțeles că Lionel este și a fost mereu milos și generos, mai ales cu străinii și nu cu copiii săi, și mai ales nu cu soția lui cu care duce un război de 60 de ani!

Vitrina ALFFA

Acum ca și-atunci

DUPĂ ce și-a făcut un nume (un renume) ca regizor de film, Mircea Daneliuc pare să se instaleze comod în lumea scriitoricească, mai întâi ca prozator (*Pisica*

Mircea Daneliuc, *Schiopul bine-mirositor*. Antichități în două părți, Postafața de Miruna Runcan, Colecția „Godot”, 184 p.

ruptă și *Marilena și alte voluptăți*), iar acum ca dramaturg. Romanele și piesele au în comun cu filmele sale de început unul și același decupaj: violență, culori intense, limbaj brutal, femei exaltate (jumătate tîrfe, jumătate mame - mai toate rolurile feminine din cărțile lui Daneliuc ar putea fi „interpretate” de Tora Vasilescu), umorul și o anume nonșalanță în fața surprizelor vieții. De obicei personajele lui Daneliuc evoluează într-o lume periferică: mahala, cartier, margine de lume. Viața la o margine de lume este și pretextul piesei *Schiopul binemirositor* (titlu nu prea inspirat). Este vorba de țărutul mării, „Pontul Euxin. Geția. (Sau Sciția)”. Planurile temporale sînt - cu un cuvînt la modă - alternative: anul 12 sau anul 2000, d. Ch. Spectorului i se oferă încă de la început un *mode d'emploi* temporal: „O fată, într-un sumar și actual costum de baie, traversează scena cu o pancartă, ca între rîndele unui meci de box. Citim: ANUL 12. Aplauze și fluierături admirative în sală”. Dubla ofertă este menținută, în special prin limbaj, de-a lungul întregii piese, după des utilizata metodă a contemporaneizării timpului istoric. Subiectul este vag politic, cu ramificații diverse, glisînd între religios și ateu, privat și public, moral, imoral și amoral.

Prezentarea inițială a personajelor cu nume latinizate și „getizate” (Skyles, Ovidius, Uthis, Ziraxes, Dalenus, Coribas etc.) este și un avertisment: ne aflăm într-o lume în care personajele individualizate sînt exaltatul, mîrlanul, fricosul, scrîntitul, vicleanul, prostul, iar cele de grup sînt: faunii, nimfele, satirii, baccantele, tîrfele, babele, bolnavii, militarii etc. Cel mai interesant personaj nu este Skyles („25 de ani, mincinos”), cel care duce greul piesei, ci Ovidius, poetul exilat. Eticheta pe care o poartă - „55 de ani, personaj secundar” - nu trebuie să înșele. Ovidiu a devenit personaj secundar pentru Roma și pentru vechea lui lume, dar în noua lume în care trăiește, el, personajul secundar, are un rol-cheie: este străinul care permite comparația și autodefinirea. De aici începe miza adevărată a piesei, jocul clișeeilor, singura izbîndă certă, cred, la o eventuală reprezentare scenică. Autorul are însă tactul estetic de

a nu îngroșa prea tare ironia: „SKYLES: (...) Cunoști povestea oii și a celor trei păstori? OVIDIUS: Nu. SKYLES: Ai s-o auzi pe-aici, n-am timp acum. Ai să înțelegi” (p. 43). Mai tot ce se întîmplă și se spune în lumea în care a nimerit Ovidius este o parodie a poncifelor, miturilor și sloganelor noastre identitare, cu lista adusă la zi.

Magicianul din Praga

ROMANUL *Împăratul alchimistilor* este cum nu se poate mai potrivit pentru o colecție care își propune să fie: „un demers literar sentimental adresat liceenilor, cititorului tînr în genere, al cărui orizont de așteptare estetică are drept criteriu mai ales curiozitatea și mai puțin informarea bazată pe un sistem coerent de lectură”. Editura își propune să ofere în această colecție texte „accesibile și relaxante”. În cazul romanului scris de Jacqueline Dauxois este vorba de o biografie romanțată a lui Rudolf al II-lea de Habsburg (1552-1612), rege al Boemiei și Ungariei, împărat al Imperiului romano-germanic întemeiat de Carol cel Mare.

Renuntat pentru că și-a mutat curtea de la Viena la Praga, pentru că a încurajat ca nimeni altul cercetările alchimistilor, astrologilor (dar și pe cele ale șarlatanilor tagmei), Rudolf al II-lea are o viață care aproape că nu mai are nevoie de „romanțare”. Jacqueline Dauxois va loricifica în acest roman nu numai spectaculosul din viața împăratului, dar și pe cel al vremii sale: „În epoca lui Rudolf de o vîrstă cu Faust, e greu să se diferențieze știința de magie. Lumea abia este pe cale de a se descoperi. Mulți se minunează de funcțiile corpului omenesc, de noile cunoștințe asupra pămîntului și cosmosului. Pentru inteligența omenescă totul pare a fi cu putință”.

Făcînd parte dintr-o colecție de po

Jacqueline Dauxois, *Împăratul alchimistilor*. Rudolf al II-lea de Habsburg, colecția „Amîndoi”, traducere de Maria și Alin Genescu

pularizare adresată celor foarte tîne romanul are o anexă cu un „mic dicționar de alchimie” în care sînt explicații, foarte sumare, termenii ca *athanor*, *homunculus*, *incub* și *sucub*, *mandragoră*, *transmutație*. Un arbore genealogic al familiei Habsburg completează partea documentară a romanului. Ținînd seama de desnatarii declarații ai colecției este însă greu de înțeles de ce acesta a rămas netradus (este dat la sfîrșit, în limba franceză).

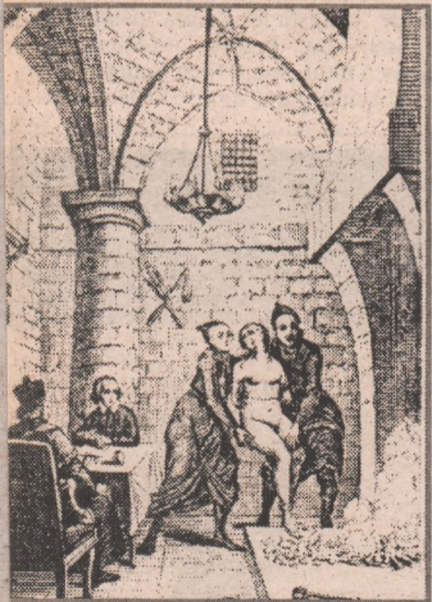
Al. Ioanici

O SĂPTĂMÂNĂ SADICĂ LA SFÎRȘITUL LUMII

PE 13 ianuarie a avut loc la Bologna premiera spectacolului *De Sade (a sad story)* de Dick McCaw și Silviu Purcărete, în regia și scenografia lui Silviu Purcărete, o coproducție *Nuova Scena - Arena del Sole - Teatro Stabile di Bologna și Théâtre de l'Union - Centrul Dramatic Național de la Limoges* (al cărui director este, din ianuarie 1996, Silviu Purcărete). În acest proiect subintitulat „cultura latină a Europei” au fost angrenați și trei actori români: Mariana Mihaș, Victor Rebengiuc și Ilie Gheorghe. Știam de ceva vreme despre acest gând al lui Purcărete legat de marchizul de Sade, știam că a muncit mult la documentare împreună cu scenaristul englez Dick McCaw, ca a strins mult material, ca l-a ordonat și re-ordonat, găsind mereu altă idee-pilon de care se lăsa sedus o vreme. Șansa mea a fost ca la aproape o lună de la premieră, mai exact pe 21 februarie, să vad spectacolul la Praga, care este, ca și Bologna, declarat oraș cultural al Europei 2000. Nu pot decât să-i mulțumesc îndatorat, și pe această cale, minunatei mele prietene care a făcut din visul meu o realizare pragheză.

Colegii noștri critici de teatru de pe alte meleaguri circula, firesc, și sînt prezenți la spectacole importante, pot urmări reșeaua internațională al unui regizor, actor, scenograf care-i interesează, pot compara și evalua în cunoștință de cauză, fiind la zi cu totul ce se întâmplă. Teatrul nu trăiește în conturile unei civilizații. O reprezentare, dar nu este sufocat de granițele ei. Circulă, intră în dialog spiritual cu marea familie a căreia îi aparține. Din cauza umilitoarelor

me sub care sînt plătiți criticii de teatru mâni, posibilitatea de a vedea, de a te forma și circula, și fiind la fața locului, nu doar citind despre, este redusă aproape la zero. România în raport cu Europa sau cu întreaga planetă devine o provincie, iar reacțiile noastre, și ele, se transformă în unele provinciale. Lipsesc vergura, libertatea de a jongla cu ideile, rentele, modelele momentului. Totul se zădărnicește la cerul nostru strimț, proporțiile sînt deformate și spectacolele sînt recepționate în mod disproportionat, comparațiile sînt de multe ori minore, locale, ca și ra-

De Sade de Dick McCaw și Silviu Purcărete. Coproducție *Nuova Scena - Arena del Sole - Teatro Stabile di Bologna și Théâtre de l'Union - Limoges*. Regia și scenografia: Silviu Purcărete. Muzică: Șirli. Distribuția: Emmanuelle Ron, Arnaud Chéron, Ilie Gheorghe, onore Chaix, Victor Rebengiuc, Mariana Mihaș, Antonio Lo Presti, Ruggero Caracausi, Jacques Bourgaux, Margareta von Kraus.

portările, ca și concurența. M-am întrebat care ar fi reacțiile unor instituții culturale dacă un critic de teatru le-ar solicita susținerea prezenței la o premieră de la Barcelona sau Tokyo, ca pe un gest firesc și vital al profesiei. Am fi taxați că trăim în plină utopie, că desconsiderăm situația grea prin care trece țărișoara și bugetul ei minuscul, că îi sfidăm pe cei care n-au ce minca cu extravagante absurde ce, chipurile, țin de meserie. Cu un gest generos și nobil, prietena mea din Praga mi-a demonstrat cât de ușor se poate pași din utopie în normalitate.

Ultimul spectacol al lui Silviu Purcărete s-a jucat la Praga într-un teatru magic: Stavovské. Aici, în 1787, Mozart a avut premiera cu *Don Giovanni*. Ceva din atmosfera din jurul teatrului și dinăuntru lui poartă încă o încărcătură specială. Ca și străduțele înguste și stranii din jurul podului Carol pe care te pierzi aiurit în căutarea pașilor lui Mozart. Sau Kafka. Nu se poate ca aura teatrului Stavovské - elegant, opulent și cald totodată - să nu îi fi motivat, odată în plus, pe actorii lui Purcărete (patru francezi, trei italieni și trei români). De altfel, ei așteptau întâlnirea cu Praga, cu un public avizat, cultural, deschis spre o propunere de mari proporții spirituale cum este *De Sade*. Spectacolul a fost bine mediatizat, am întâlnit afișe peste tot (și nu mi s-a părut deloc puțin lucru că era scris „...regizorul și scenograful român Silviu Purcărete”) iar sala a fost, în consecință, plină ochi. Reprezentația a fost bine primită (s-a aplaudat un sfert de oră), actorii au fost într-o formă extraordinară, motivați și de reacțiile vii și prompte ale spectatorilor. I-am mai dat tircoale teatrului Stavovské de nenumărate ori în popasurile mele pragheze, dar n-am putut obține bilete: fie erau epuizate, fie erau foarte scumpe. Acum, ușile s-au deschis și pentru mine. Să fi fost mina marchizului?

Foarte mulți dintre cei care au văzut spectacolele lui Silviu Purcărete făcute după '90 l-au catalogat pe regizor un făcător de *imagini vizuale* foarte frumoase. Lucru deloc neadevărat. Prea puțini au insistat asupra importanței textului, de cele mai multe ori un scenariu rezultat din colaje de replici, de citate filosofice, de fragmente din manuscrise etc. Elaborarea unui scenariu constituie pentru regizor o etapă infinit laborioasă. Materialul este regândit și pe alocuri re-formulat împreună cu trupa cu care lucrează, fiind și o minunată perioadă de cunoaștere, de dezinhibare, de provocare spirituală. Textul scenariului este suportul fundamental al nașterii imaginilor, este sursa de alimentare a plasticității sale spectaculoase. Purcărete se joacă cu imaginile ca un vrăjitor pentru că este încărcat de forța și de nuanțele cuvintelor, de felul irațional în care așezarea lor determină o anumită surescitare a imaginației. Descoperind felul cum așează Purcărete accentele, mă fascinează și pe mine să descopăr mereu din ce elemente este făcută povestea, ce suprafață culturală cuprinde, cit pot eu cuprinde din ea, ce mă provoacă să citesc și să aflu mergînd pe urmele „facerii” scenariului. Mărturisesc că cel mai tare m-a incitat acest ultim spectacol al lui Purcărete, găsindu-l cel mai împlinit în rafinamentul sau absolut din tot ce-am văzut.

Celebrul Marchiz de Sade trăiește. Cel puțin corpul său care a refuzat să moară și care se adaptează, la cei 260 de ani, 2 luni și 16 zile într-o groată-vilă a misterelelor. Petrecem aici cu Sade, cu umbrele și personajele care-l vizitează, o săptămână sadică, ultima din existența lumii, mai exact intervalul între 18 și 24 august 2000. Un vis sau un coșmar? Și unul, și altul, în

același timp. O călătorie istorică și inițiativă în lumea unui mit. Sentimentul oniric nu-l părăsește pe spectator, se amestecă cu aburii caniculei italiene și ai căldurii dogoritoare a Vezuviului care stă să erupă, cu sonoritățile ciudate ale unui ris enorm, ironic, cinic și halucinant al unor ciudate personaje ce se dau în vînt după crime și frenezii sexuale, cu muzica divină a unei opere funebre, un fel de Requiem al umanității.

Spiritul ludic și umorul extraordinar ale lui Purcărete sînt presărate peste tot într-un spectacol născut dintr-o alchimie foarte ciudată, practică într-un laborator modern, supersofisticat din punct de vedere tehnic, dar populat cu alchimiști medievali... Cele șapte personaje plecate în căutarea sexualității pierdute, a tehnologiei crimei odioase „aterizează”, ca un fel de extraterestri, într-o foarte ciudată vilă-grotă. Marchizul de Sade - un personaj ieșit din timp, bătrîn și decrepit, aproape orb și monstruos de gras, un fel de piesă de muzeu - își are întinsă aura peste tot. Misterul strîns în jurul lui și al operelor sale instigă la cunoaștere, la alungarea prejudecăților, la îndepărtarea formelor ce mistifică. Pe măsură ce se merge înapoi pe firul narației se refac stări, se înmulțesc obsesiile, spațiul se descompune, ca și personajele care-l populează. Se conturează din ce în ce mai evident drama esențială: conflictul între creator și creație, între autor și opera sa. Cunoaștem un Sade complex, cu două fețe, deopotrivă autorul volumelor de teatru, nuvele, al unui roman filosofic, dar și al scrierilor obscene pe care nu le-a semnat niciodată, un înger-demon „luminat” de o fantezie malefică, devorat de propriile obsesii și fantasmă.

Sade, ca și Petrarca, s-a recules la mormîntul lui Virgilius aflat într-o groată numită Posillipo, nu departe de Vezuviu (aici se petrece acțiunea). Petrarca a plantat aici un laur, crescut pe peretele grottei-scenă. Studiind biografia scrisă de Maurice Lever, jurnalul pe care Sade l-a ținut în ultimele cinci luni ale vieții, precum și corespondența cu soția sa, trei elemente s-au detașat și au ordonat povestea: Laura - muza lui Petrarca despre care Sade a aflat că a fost căsătorită cu un strămoș al său; ultima sa iubită, Magdeleine Leclerc în vîrstă de 15 ani; testamentul lui Sade în care o conjură pe Magdeleine să nu-i acopere corpul timp de 48 de ore, de teama de a nu fi murit cu adevărat.

Magdeleine Leclerc nu se ține de cuvînt și de aceea corpul Marchizului bîntuie fără suflet printre noi. Ca și ciudatele arătări, ființe tarate fizic de șirul de incesturi al căror rezultat sînt. Minotaurii, străinii vizitatori ai grottei dau jos praful timpului așezat pe pereți, scoțînd la iveală picturi ce vorbesc despre istoria mitului. Ele, imaginile ecvestre se însuflețesc, capătă „carne” pe scenă, devin personajele ce vor interpreta istorioare halucinante. Este refăcut un drum al istoriei umanității din perspectiva Marchizului de Sade, un drum ce pleacă din zilele noastre (costumele marchează această derulare imensă a ghemului cronologiei) spre Renaștere, epoca luminilor, medievală pînă la vechii romani ce se scaldă ritualic în *termele* lor. Un moment de mare forță teatrală în care cuvîntul, mimica, expresia, gestul, costumele, muzica se susțin și se potențează deopotrivă este acela în care toți cei șapte

îmbracă costumele lui Polichinelle transformîndu-se în șapte marionete ce simulează, după paravanul tradițional, un act sexual. Secretul lor? Secretul Marchizului! Atmosfera de pe scenă se încarcă de un soi de transă pe care o traversează personajele. Grotă poate fi un salon straniu de ospiciu, în care fiecare își poartă incoerența, tăcerea, depresiile. Lucruri ilogice sparg curgerea oarecum logică a poveștii sadice. Senzația de teluric, de grotesc, de vis, de plonjare în fantastic, de magie și tenebre, de serenitate, de diurn și nocturn într-un amestec ciudat este dată de decorul construit, de Silviu Purcărete (descriș pe parcurs), grandios și simplu, funcțional perfect, de luminile dumnezeiești care-l modifică parcă tot timpul și de muzica operei funebre scrisă de Vasile Șirli pe un libret semnat de Sade. Muzica originală a compozitorului Vasile Șirli supradimensionează „romantic” misterul, oroarea, jocul de-a viața și de-a moartea al unor „păpuși” stricate, pierdute într-un muzeu al crimei și sexualității.

Călătoria inițiativă a celor șapte minotauri înseamnă descoperirea, nu totală, a unui mit. Pentru a se putea dăruși pînă la capăt sadicilor aventurieri, Sade nu are altă soluție decît să se sacrifice într-un fel de ritualică ardere pe rug. Sade va fi devorat la propriu, îngurgitat bucătică cu bucătică de cei care nu s-au săturat cu veșmintul mitului și vor să-l însușească cu totul. Toate acestea în acordurile muzicii de operă, cîntată live de actori, „dirijată” și susținută de o violă de gamba și un flaut baroc.

Silviu Purcărete face de mult, și aici în felul cel mai deplin și total, un teatru esențializat, filosofic, un teatru elitist. Reperle lui culturale sînt foarte vaste și profunde, conexiunile făcute de el sînt surprinzătoare și de o largă respirație spirituală. Inventivitatea lui în spectacolul *De Sade* întrece cu mult orice fel de așteptare. Cîte un strop, din fiecare spectacol al său este picurat aici și conjurat să nască o esență a esențelor. Forța regizorului este oglindită în forța actorilor care-i urmează demersul artistic și estetic și care umplu cu carne scena. Silviu Purcărete a construit o lume, un cod teatral, în care personajele nu mai joacă povestea unui individ, ci povestea umanității.

Realitatea, mod de întrebuințare

A PARATUL de filmat scrutează o mănăstire budistă, oprindu-se asupra unui monolit sacru călugărilor tibetani. Un cadru mai târziu, același aparat intră în curtea mănăstirii, mărinđ progresiv imaginea unei cutii de tablă turtite care servește călugărilor drept... minge de fotbal. Citim: „Always Coca-Cola”. Mai nimerit ar fi „everywhere Coca-Cola”. Intuim, în ceea ce-ar putea urma, un denunț al invaziei valorilor americane. Mai departe: cutia e confiscată de călugărul-șef și predată „starețului”. Acesta, plutind în aburul propriilor meditații, o întoarce absent pe toate părțile, după care o transformă într-o candelă. Coca-Cola ca ofrandă pe altarul budismului. Cu această „acidulată” concluzie începe *Phörpa (Cupa)*. Autorul lui: un regizor debutant de 39 de ani, Khyentse Norbu, cunoscut mai degrabă ca a treia incarnare a unui lama din secolul al XIX-lea decât ca fost asistent de regie al lui Bertolucci la *Little Buddha*. Recunoașteți că prima titulatură e mai exotica.

Și totuși: Fotbal? Într-o mănăstire budistă?! Pare de neconceput. *Cupa* e însă povestea reală a unei comunități de călugări tibetani refugiați în nordul Indiei, care se dau peste cap să urmărească la televizor finala Campionatului Mondial de Fotbal din 98, Franța-Brazilia. „Microbul” e atât de puternic încât nimic nu-i poate opri. În timpul incantațiilor sau al meditațiilor, schimbă între ei bilețele cu cele mai proaspete scoruri, își desenează pe zidurile mănăstirii idoli, iar noaptea se furișează la o casă din apropiere, dotată cu televizor, pentru a le face galerie. Protagonistul e un călugăr novice de 13 ani, despre care un cronicar american spunea că ar fi putut deveni un nou Macaulay Culkin, de n-ar fi avut aspirații mai înalte. Pereții chiliei lui sunt tapetați cu postere (dintr-unul ne face cu ochiul însuși Hagii!), iar sub costumul grenă-oranj („aceeași modă, de 2500 de ani”) poartă un tricou galben-albastru, inscripționat cu

numărul și numele lui Ronaldo. Urmarea e lesne de anticipat, dar momentele comice sînt cu atît mai reușite cu cît toți actorii sînt neprofesioniști. Așadar: eroii vor reuși să strîngă bani pentru a închiria televizorul și parabolica aferentă de la un bișnițar indian. Desigur, „starețul” le va îngădui – la fel de absent și ușor nedumerit – să introducă obiectul în incinta mănăstirii, nu înainte de a cere să i se explice „conceptul” meciului de fotbal: „două țări civilizate luptă pentru o minge!”. „Cu cine ținem?”, întreabă cineva la începutul partidei. „Cu Franța, pentru că ei ne susțin cauza în lume”. Finalul meciului, Franța învinge... Călugărul-tibetan-microbist: în această imagine neconvențională stă farmecul acestui filmuleț (primul din istoria cinematografică a Butanului!) simplu, incredibil de amuzant și deloc rudimentar din punct de vedere tehnic, cum poate v-ați fi așteptat.

Valorile americane de care aminteam sunt însă puse la zid, chair din interior, în două filme radical opuse: *Drop Dead Gorgeous* și *Boys Don't Cry*. Două producții independente, regizate tot de niște debutanți (Michael Patrick Jann, respectiv Kimberly Peirce), care, fiecare în felul lui, aruncă sare pe rănile deschise ale Americii profunde. Conceput ca un documentar TV, *Drop Dead Gorgeous* foarfeca universul necruțătoarelor competiții pentru titlul de Miss America. E o luptă pe viață și pe moarte, într-o lume în care toate loviturile sunt permise și-n care, dacă vrei să ciștiți, trebuie să-i dai jurului ce vrea. Așa cum face Denise Richards, în citeva dintre cele mai dărimătoare scene din film – bîgindu-și capul într-un muleț al muntelui Rushmore, valsînd cu o imensă cruce de lemn pe care e răstignit Isus, sau descriind eroina preferată - mama sa: „Ar putea rezolva malnutriția mondială doar cu una din celebrele ei tarte cu rubarbă.” Ca și *American Beauty* (prezentat, de altfel, în deschiderea festivalului), dar într-un registru mai gros, *Drop Dead Gorgeous* des-

Cupa, o poveste adevărată...

compune mitul „frumuseții americane” (la propriu!). Cruzimea filmului frizează ne-verosimilul și caricatura (în final, eroina negativă explodează literalmente!)... Scenariștii ne asigură, însă, că nu e vorba decât de cruda realitate.

Girul realității îl are și *Boys Don't Cry*, reconstituire a unui fapt divers care a făcut senzație în 1993. Altminteri, filmul lui Kimberly Peirce e genul pe care ai fi tentat să-l combați exact prin ceea ce spune, clasîndu-l în dosarul „politic-corect” al curentului feminist. Premiata u Globul de Aur și nominalizată la Oscar, Hilary Swank e fenomenală în rolul unei tinere din Nebraska, de 19 ani, care traversează o criză de identitate sexuală. Pozînd în băiat, ace(a)sta se îndrăgostește de o fată, stîmînd gelozia criminală a prietenului acesteia. Ultimele 20 de minute ale acestei intense „tragedii americane nouăzeciste” despre intoleranță au însă tîria năucitoare a unui pumn în stomac.

Ceea ce nu se poate spune despre ultima ispită a lui Martin Scorsese, oricît de inspirată ar fi – și ea – din realitate. Adaptat de Paul Schrader după memoriile unui infirmier, *Bringing Out the Dead* (pe ecranele noastre, *Între viață și moarte*) nu e de-

cît o reciclare letargică a motivului noctambulului, din anterioarele *Taxi Driver* și *After Hours*, injectată cu morfina serenității spirituale și a efectelor vizuale (nici-cînd mai hodoronc-tronc ca aici). Scorsese nu a fost singurul „rateu de prestigiu” din program. *The Loss of Sexual Innocence (Pierderea inocenței sexuale)* de Mike Figgis a fost, în ciuda unui titlu-șoc și a citorva imagini „lucrate”, o pierdere de vreme atît pentru spectatorul inocent, cît și pentru Rossy De Palma, pusă să traverseze cadrul, oarbă și minată de un ciine. Iar *Angela's Ashes*, ecranizat (inutil) de Alan Parker după un best-seller omonim scris de Frank McCourt, a ars la foc mic odiseea cenușie a unei familii de irlandezi întorși acasă după eșecul expediției americane, consumînd-o totodată pe Emily Watson în rolul unei mașini de făcut și îngropat propriii copii... Sunt două exemple în care Realitatea (din nou, ea!) nu a mai servit la nimic: nici tușele autobiografice ale lui Figgis din *The Loss...*, nici cele ale lui Frank McCourt din *Angela's Ashes*. De unde și o posibilă concluzie: realitate, realitate, dar ceva mai multă ficțiune nu strică...

Mihai Chirilov

Noul exil al lui George Apostu

PIESA Lacuna a lui Eugen Ionescu, dincolo de miza estetică și de haloul ei metafizic, poate fi rezumată simplist într-o singură frază: dacă vrei să compromiți performanța, supune-o unei probe derizorii. În același rezumat sever, pentru cine nu-și mai amintește acțiunea, trebuie spus că subiectul piesei îl constituie hotărîrea, pe jumătate inocentă, pe jumătate vanitoasă, a unei eminente figuri academice de a-și susține examenul de bacalaureat, care lipsea din C.V.-ul său de școlar, și de a umple, astfel, o lacună. După cum e lesne de bănuț, distinsul academician realizează, cu această ocazie, un răsător și legitim eșec. Dar acest deznodămînt, absurd numai în aparență, nu trebuie să-i înveselească prea tare pe cei care nu s-au hotărît încă să-și reconfirmă bacalaureatul, pentru că „implementarea” unei asemenea probe și în aula celui mai înalt for științific românesc ar fi, pur și simplu, devastatoare pentru venerabilii noștri academicieni. Eugen Simion, de pildă, ar cădea în mod sigur la Doctrine politice, Dan Berindei n-ar lua nici examenul de istorie, iar Răzvan Theodorescu ar fi dat afară din sală pentru că vorbește neîntrebat. Si este foarte bine că s-ar întîmpla așa. Cel care a ajuns la o înțelegere înaltă a lumii, cel care modifică, prin acuitatea minții lui, percepția obștească a unui fenomen, cel care trezește la o nouă viață ceea ce părea la un moment dat înțepenit și caduc - evident că referentul este acum o simplă abstracțiune -, nu poate fi supus unei probe care se sprijină fundamental pe platitudinea rețetei și pe

nimfomania memoriei. Altfel spus, caful de curse, cu glezna lui subțire și cu nervii încordați ca strunele viorii, nu mai poate fi dus înapoi la rîșniță sau la saca fără să-l umilești ori chiar să-l ucizi. Toate aceste gînduri, stîmăți cititori, care par glumete și frivole la prima vedere, mi-au venit în minte în timp ce vizitam expoziția George Apostu, deschisă de curînd la Muzeul de Istorie și Artă al municipiului București.

Unul dintre cei mai viguroși artiști români din acest secol și unul dintre sculptorii cei mai importanți din întreaga istorie românească a genului, și nici o exagerare nu se ascunde în această afirmație atît de tranșantă, absent aproape cu desăvîrșire în ultimii douăzeci de ani din orizontul culturii noastre, George Apostu merita un alt tip de întoarcere acasă, un alt spațiu de expunere și un alt cadru al receptării. Expoziția de la Muzeul municipiului, mai degrabă un inventar naiv de lucrări decît o expoziție propriu-zisă, este expresia pură și nefericită a înfîlînirii dintre două exteriorități: sentimentalismul familiei, pe de o parte, și amatorismul curatorial, pe de alta. Ceea ce se impune aici, în primul rînd, este o senzație de flagrantă neînțelegere, dublată de o dorință imperativă de a spune totul dintr-odată, precipitat, dar fără priceperea elementară de a instrumenta bagajul lexical al lucrărilor, cu enormul său potențial expresiv, în limitele unei gramatici coerente. Piatră, lemn, bronz, dintre care unul (un relief adosat unui suport de lemn) nici nu pare a fi al lui Apostu, cărora li se mai adaugă un număr semnificativ de de-

sene, sînt literalmente sufocate într-un spațiu mult prea mic, prea agitat și într-o contradicție profundă cu anvergura lucrărilor și cu respirația lor adîncă. Prin natura lor frustă, prin materialitatea nereprimată și prin urmele ostentative ale manualității, ale intervenției directe, ale coabitării aproape mitice dintre artist și substanță, aceste lucrări trebuiau expuse într-un spațiu mult mai mare, în care monumentalitatea lor să se manifeste deplin, și organizate într-un discurs expozițional care să acrediteze o idee, să urmărească o tensiune, să identifice un sens.

Brăncușian în esență, dar stopat în orizontul arhaic și idolatru al lui Brăncuși, George Apostu a perpetuat, în plină contemporaneitate, vîrsta eroică, prometeică și stihilă a sculpturii. Fascinat în primul rînd de materialele ingenuie, neprelucrate, prelevate nemijlocit din natură, în special de lemn și de piatră, asupra cărora se poate interveni aproape organic, prin tehnici care au rămas, practic, neschimbate de la începuturile lor, cum ar fi cioplirea directă, sculptorul nu a adăugat realului forme noi, nu a civilizat amorful, ci doar a eliberat ceea ce materia însăși ascunde misterios în sine, ceea ce este înscris fatalmente în codul ei genetic. Prin vîrsta viziunilor sale și prin firescul desăvîrșit cu care se așază în lumea elementară, Apostu este contemporan cu dinozaurii, este parte din evoluția materiei, în timp ce prin natura sensibilității lui, prin vocația sa de arhitect și de constructor, dar și printr-un fel de mistică neprotocolară și de pioșenie greoaie, el este un sculptor romantic - un poet al

CRONICA PLASTICĂ

de Pavel Șușară

materiei grele și al formelor abia întrezărite, pe a căror fundație urmează să se ridice angulozitățile și broderiile gotice. Deși, în ordine cronologică, cel mai tînăr din marea noastră galerie de sculptori, în perspectiva cronologiei formelor Apostu este cel mai bătrîn, este de o vîrstă cu materia însăși. Paciurea îi este nepot, Anghel strănepot, iar Brăncuși duce, în special prin Pasărea în văzduh, pînă la ultimile consecințe, marea lui gest fecundator. Întocmai ca în reprezentarea simbolică a șarpelui care își înghite coada, brăncușianul Apostu este în același timp marele precursor al lui Brăncuși. Pînă și Ion Georghescu și Ionescu-Valbudea îi sunt urmași mai tineri. Si atunci cînd arta românească are privilegiul unui fenomen de o asemenea complexitate, cînd Bucureștiul are spații potrivite pentru mari expoziții monografice, cînd un organizator de expoziții precum Mihai Oroveanu cunoaște pînă în cele mai mici amănunte opera lui Apostu, atît în substanța cît și în spiritul ei, cum poate fi explicată reducerea unui artist atît de important la o simplă aglomerare de lucrări? Dar cum această acțiune sentimentalo-amatoristă de astăzi trece drept expoziție - și astfel de fenomene substitutive au o enormă putere de eroziune -, două lucruri sînt absolut sigure ca și în Lacuna lui Ionescu, sculptorul și ratat bacalaureatul pentru că a fost constrîns în mod umilitor, la un examen sub demnitățile lui, iar în următorii douăzeci de ani nu vom vea o altă expoziție Apostu.

PREPELEACde Constantin
Zoicu

Un parti de 80 de dolari

STIU că intelectualii mai fini, îndeosebi cei de stînga din țările mai avansate ale Europei, au un fel de boală pe americani. Despre care vorbesc acuzîndu-i că ar fi niște materialişti și niște aroganți, și multe altele. Cînd vine vorba de știință și de savanți, în general, este criticată sever specializarea lor care i-ar împiedica să vadă *intregul* vreunui sistem cercetat. De exemplu, avusesem mult de furcă cu un franțuz care susținea că, în istorie, unii din istoricii americani se specializează pe cîte o perioadă și nu mai mult. Unul – un profesor american mult laudat, știa istoria universală pînă la 1789 – o știa ca pe apă, dar numai pînă la revoluția franceză, și – mai spunea franțuzul – tot ce se întîmplase după 1789, tamiie! Bietul american, trebuise să fie informat pe loc despre cauzele ce duseseră la izbucnirea primului război mondial... De obicei, intelectualii de stînga europeni contestă, la americani, tocmai ceea ce ei ar fi vrut să se realizeze în fostul lor *lagăr socialist*, în primul rînd, *calitatea tehnicii*. Prea multă tehnică, prea multă mecanizare! exclamă ei, – și unde ar mai fi omul?... (Omul, pe care *lagărul* nu-l privea decît ca pe un mijloc).

Sigur, mitocani există pretutindeni în lume, și, iarași, pretutindeni în lume, unii indivizi care se îmbogățesc își pierd bunul-simț, omenia... Nu se poate însă trage o liniuță de egalitate între cîștigarea banului și purtări umane. Sau – dacă vreți – am întîlnit și în America mitocani; însă erau, cum să zic – niște *mitocani magnifici* – în sensul în care vorbea de ei tot Churchill...

*
* *

În anul 1976, *partiul* – petrecerea – la care mă găseam eu prins cu trabuce de contrabandă era, după calculele unora mai avizați, un *parti parcimonios*... Nu semăna deloc cu cel la care aveam să participăm peste vreo trei săptămîni, și care fusese unul – un *parti* – greu de 150 de dolari. Un *parti* de 80 de dolari oricum nu se uită...

Am spus mai înainte că nu știam că în SUA era interzis să intri cu o marfă cubaneză, oricare ar fi fost, și era adevărat. Omul de afaceri, la care fusese-răm invitați, și care fuma un trabuc *Honduras*, puturos, negru, ca de catran, și care lasa să se scurgă o zeamă scîrboasă, pare că glumea că aș fi fost pasibil de închisare, dar asta era doar o aparență, vorba de fapt serios, și aș fi pus pariu și că în afacerile lui era de o probitate de neclintit. Sînt și astfel de bogătași – dar musai în America, patria lui FORD... Devenisem, fără voia mea, un centru de interes al seratei, al *particului*, cam zgîrcit la care mă nimerisem. Un bun prieten, grec (tot grecii!) îmi sărise repede în ajutor după ce explicasem asistenței că la vamă, de fapt fuseseam întrebat de formă, dacă am în bagaj ceva interzis, alcool, țigări, tutun, iar eu, decis încă de la București să mă port în SUA cu o cinste ireproșabilă în totul, spuseseam da, sigur, am niște țigări de foi străine, – și precisasem chiar că erau cubaneze. În fața unuia care îți declară din capul locului că te prezintă la vamă cu o marfă interzisă,

reacționezi de regulă amuzat (o fi avînd și el acolo vreo cinci-șase trabuce!). Noroc că nu mă întrebese cîte aveam, că i-aș fi spus pe loc: trei cutii a cite 50 de trabuce *Romeo y Julieta*, exact din cele din care fuma Churchill. Scriitorul grec prieten, care-mi sărise în ajutor, *mărise potul* declarînd sus și tare, – că trabucele acelea cubaneze îmi fuseseră oferite *personal* de Fidel Castro, ceea ce produse rumoare în încăperea plină de invitații interesați să vadă *cum arată niște scriitori din Est*. Grecul nu spusese, dar, din toată elocința lui, reieșea că Fidel Castro ne întreținea cu trabuce pe toți cei din est, numai să-i fi fost lui simpatici. S-a ris și s-a glumit mult pe chestia aceasta. La un moment dat, un tînăr, un reporter american, atras de subiect, venise la mine și mă întrebese dacă eram cu adevărat *prieten* cu Fidel Castro, și cum arăta, dacă îl văzusem, cumva, *personal*, ce părere aveam eu, ca scriitor, despre el, și, dacă îi permit să scrie despre asta în ziarul local. Cum să nu! făcusem oarecum ameițit de *burbonul* băut, – și atunci îmi adusesem pe loc aminte cum îl întrebasesem eu însumi mai de mult pe răposatul Titus Popovici (care, într-adevăr, îl cunoscuse *personal* la Havana pe liderul castrist) și îi relatasesem jurnalistului că, dînd mîna cu Fidel (așa îmi spusese Titus) mi se păruse că are o *mină feminină, moale!*... Detaliu potrivit unui tiran.

În seara aceea, ca și în cea următoare, devenisem un fel de *erou* al fumătorilor... De exemplu, tot grecul, făcuse sus și tare elogiul trabucelor fabricate la Havana și care, calitativ, nu se putea compara cu țigările de foi din celelalte țări *capitaliste*, apăsînd glumeț pe cuvînt, și dînd de înțeles că dacă o țară trebuie să fie iertată, în jocul politic mondial, măcar să fie că produce cel mai bun trabuc din lume. Și explicase asistenței captivate cum se produce această țigară de foi exemplară. Ia negresa, muncitoare, despuiată, în soarele cubanez, – ia tutunul, îl plimbă și-l răsucește pe pulpa ei fierbinte, asudată, dezgolită, care sudoare, *proletară!* atenție! să se știe că intră în conținutul respectiv și, așa tratat, tutunul capătă forma precum și gustul imbatibil al faimoaselor țigări de foi fără concurență în lume.

Nu-mi amintesc, exact; și nu aș vrea să exagerez; dar, dacă au fost, nu ar fi rău să spun că fuseseră și multe aplauze...

La una din petrecerile următoare, – nu peste mult timp, – făcînd socoteala tezaurului meu de trabuce, mă hotărîsem să le produc o plăcere noilor mei prieteni milionari de pe cel mai puternic continent al lumii. Alegînd vreo douăzeci de țigări de foi *Romeo și Julieta* și aranjîndu-le cu grijă într-o cutie elegantă de aluminiu, al cărei pocnet, la deschidere și închidere, scotea un sunet elocvent, le împărții pe toate sponsorilor de seamă spre profunda lor surprindere și încîntare. Lăsaseră de-o parte *Hondurasul*, inoabil, precum și celelalte mărci inferioare, și trageau cu nesăț din papiroasa superb răsucită, cum pretindea grecul, pe pulpele fierbinți și asudate ale negreselor.

OCHEAN

de Paul Miron

Adam și Eva

BĂRBATUL acela ce, cu un aer plictisit ședea la umbră sub un finic, era însuși părintele nostru cel mai de demult și întîiul om. Stătea la umbră și se plictisea. Aștepta în căldura ucigătoare (alții i-ar spune infernală), dar cînd soarele se oprea, ezitînd un moment, în frunzele late spre apus, tresărea speriat și se trezea. Îl cuprîndea un dor neostoit de paradisul părăsit, unde copacii bătrîni cît cerul se clătinau în vînt. Adierea ușoară răcorea sufletul, mișca florile și le prăda de aromele lor rafinate. Surghiunit din rai prea repede, n-a putut lua cu el mai mult decît parfumul obsedant. Arhanghelul care a comandat cu sabie de foc despărțirea, l-a întrebat pe Adam, care a fost pricina expulzării: o pătlăgică, un chipăruș sau un fruct oarecare? Adam ar fi vrut să-i răspundă, „un măr domnesc”, dacă dinții străpziți de fructul oprit nu l-ar fi împiedecat.

*

Primul lucru ce am făcut, a fost să-l rog pe Uriel să mă ajute în noua misiune. I-am scris că posedam formal permisiunea Celui-de-Sus. Uriel mai avea cîteva zile treabă pe pămînt, așa că m-am pregătit pentru drumul lung și am pornit-o spre cătunul unde, într-o colibă spartă în care ploua strașnic în fiecare zi, locuiau cei doi. M-am așezat pe o buturugă de pe culme și, o zi întreagă, i-am observat. Ce-am văzut, m-a amărit atît de tare încît m-am dus direct la Cel-de-Sus și i-am povestit situația celor doi alungați. Cînd au fost dați afară din rai, nu au luat nimic de mîncare. Păstrau doar foamea care le tăia măruntăie, îi usca, îi nimicea.

Am intrat în bordeiul lor, împiedicîndu-mă de toate cele patru așternuturi: pentru Adam și Eva, pentru copii, adică Kain și Abel. Eva pusese pe

jaratec o oală cu apă să fiarbă. Doua măsuri de pietriș și altele doua de nisip de riu clocoteau într-o ultimă încercare de a învinge încăpățînarea pietrei. Deodată capacul sări sub presiunea aburilor. Un nor se revărsa pe fereastră afară. Pe fundul oalei pietricelele scapate de umezeală, se hîrjoneau topăind vesele pe podeaua de lut fierbinte. Cei doi bieți exilați, văzînd că se duce singura nădejde, încremeniră. Eva se puse pe un plîns disperat.

Lacrimile ei cădeau pe fundul vasului de lut. Și fiecare lacrimă creștea cît o nucă, cît o zarzără, se umfla cît o gogoasă de la Rusalii și, neavînd loc, una cite una se rostogoleau pînă la gardul din vale, formînd apoi o cavalcadă apocaliptică și în același timp nostimă. Adam – fuga după ele! – încerca să le prînda. Efortul lui nu avu succes. Se izbi de o stîncă, zbură peste copacii stufoși și aterizînd înaintea colibei, cam zapăcit, strigă: „Acuma știu, am înțeles! La treabă, băieți!” O voce lugubră se auzi dintre copaci: „Nici o treabă! Stați liniștiți, apreciați tihna.” În chip de răspuns Adam striga mai tare: „Eu voi zidi lacașul Domnului, biserica!” Dintre frunzele verzi apărură un bărbat frumos care făcea semne de împotrivire, numai ochii luminoși înteau spre ochii obosiți ai Evei care îl recunoscuse. Încă năuc de cap, Adam ripostă: „Cine a vorbit aici despre biserică? Sinteți toți nebuni?” Străinul scoase pălăria și o salută pe Eva politicos: „Doamnă, explicați-i soțului dumneavoastră că el va fi oale și ulcele, cînd copiii noștri ori cădea vreodată de acord. Pînă atunci cori mai durează.”

Am obținut aprobarea tuturor maimarimilor să li se dea izgoniților o parte din gospodăriile de pe podișul Edenului. Pînă să ajung iarași la ei, s-au scurs multe ceasuri de vreme.

Consiliul Uniunii Scriitorilor

IN ZIUA de 25 februarie a.c. a avut loc prima ședință a Consiliului Uniunii Scriitorilor din acest an. Președintele Uniunii Scriitorilor, Laurențiu Ulici, a prezentat o informare asupra activității Uniunii. Au fost apoi supuse dezbaterilor raportului economico-financiar pe anul 1999, raportul Comisiei de cenzori, proiectul de buget pe anul 2000, raportul Comisiei de validare, raportul Comisiei sociale, rapoartele de activitate ale filialelor și propunerile acestora pentru anul 2000. În cadrul ședinței a fost discutată situația revistei *Steaua*, aducîndu-i-se mulțumiri pentru activitate poetului Aurel Rău, redactor-șef din anul 1959. S-a decis ca din luna noiembrie a acestui an, cînd Aurel Rău împlineste 70 de ani, funcția de redactor-șef al revistei clujene să fie preluată de poetul Adrian Popescu. Consiliul a aprobat regulamentul de acordare a premiilor Uniunii Scriitorilor pentru anul 1999 și a ales prin vot secret juriul de premiere. În urma ratificării de către Consiliu a lu-

crărilor Comisiei de validare au devenit membri ai Uniunii Scriitorilor:

Anton I. Adamuț, Vladimir Alexe, Tiberiu Avramescu, Maria Baciu, Pașcu Balaci, Aurel Bodiu, Florin Bratu, Ioan Buteanu, Mircea Ioan Casimcea, Niadi Cernica, Dan Ciachir, Ion Corlan, Eduard Covali, Vasile Căpățîna, Niculiță Damaschin, Mircea Daneliuc, Gheorghe Dănișor, Vladimir Deteșanu, Ion Șt. Diaconu, Ștefan Dinică, Marian Dopcea, Florica Dura, Emin Emel, Elisa Florescu, Ioan Găbudean, Ionel Gologan, Irina Horea, Ștefan Vida Marinescu, Laurențiu Mihăileanu, Cătălin Mihuleac, Stelorian Moroșanu, Cristian Munteanu, Ecaterina Negară, Raluca Oancea, Horia-Roman Patapievic, Mircea Pădureleanu, Gheorghe Pârja, Ioana Părvulescu, Vasile Poenaru, Oana Popescu, Petruța Spinu, Horațiu Stamatin, Nicolae Stelea, Ioan Suciu, Valentin Talaparu, Iulian Talianu, Anca Milu-Vaideseșan, Fekete Vince, Florina Zaharia.

**CĂRȚI
STRĂINE**

prezentate de
**Andreea
Deciu**

Un fondator al poststructuralismului

(Urmare din nr. trecut)

D EȘI nu a egalat succesul de public al *Cuvintelor și lucrurilor*, care e o carte mai spectaculoasă stilistic, mai valoroasă literar, *Arheologia cunoașterii* este, s-ar putea convingător pleda,

**MICHEL
FOUCAULT**

Arheologia cunoașterii

EDITURA UNIVERS

Michel Foucault, *Arheologia cunoașterii*, traducere, postfață și note de Bogdan Ghiu, Editura Univers, București, 1999, 287 pagini, preț nementionat.

cea mai importantă scriere a lui Michel Foucault. Bogdan Ghiu o numește, foarte poetic (nu știu și cât de adecvat) "o carte de tranziție, o carte-salt, o carte-parcurs, o carte-sinucidere, o carte-renaștere, o carte-împlinire/eșec". Eu aș numi-o, cu mai puțin avânt poetic, o carte fundamentală și totodată paradoxală, prin statutul ei în contextul fi-

lozofiei lui Foucault. Voi explica îndată la ce mă gândesc când spun că e paradoxală. Cercetătorii operei lui Foucault disting, de regulă, două etape/moduri esențiale în gândirea acestuia: *genealogia* (ca analiză a formării unui sistem, cum e reflectată de *A supraveghea și a pedepsi*, de pildă, unde e studiată constituirea modalităților de putere) și *arheologia* (ca analiză a sistemelor de cunoaștere, fiecare cu regulile sale de constituire, așa cum o observăm în *Istoria nebuniei* sau în *Istoria sexualității*, de exemplu). Ce-i drept, alți interpreți insistă să ținem cont și de o a treia perioadă în opera lui Foucault, cea a *eticii*, și includ aici *Istoria sexualității*, argumentând că accentul central al acestui text nu e pus pe constituirea unui sistem de cunoaștere, ci mai curînd pe raportul dintre individ și sine însuși. Cred, însă, că aceasta este o idee subiacentă în multe, dacă nu aproape toate, scrierile foucauldiane, astfel că o a treia etapă, a *eticii*, mi se pare superflua.

Arheologia cunoașterii este un text fundamental în măsura în care elucidează, sau încearcă să elucideze, premisele teoretice ale unor studii aplicate de genul *Istoriei nebuniei*. Este un text inspirat de o criză a metodologiei analizei istorice pe

de-o parte, dar pe de altă parte fundamentat pe intuițiile conceptuale puse deja în aplicare de autor în *Nașterea clinicii*, de exemplu, care apăruse încă din 1963. Criza metodologiei istorice, așa cum o percepea Foucault în 1969, constă în nepuțința istoricului de a descoperi o structură de adîncime a evenimentelor, de a percepe acele "ritmuri lente", cum le numește autorul cu o superba sintagmă, aflate dincolo de istoria zbuciumată a cotidianului, a războaielor și perioadelor de foamete. Ce legătură va fi fost, se întreabă filozoful contemplînd istoria, între evenimente disparate precum istoria griului și cea a secetei și irigațiilor? Cum influențează aceste "ritmuri lente" panorama istoriei lumii pe care încearcă să o conceapă istoricul? Intenția lui Foucault, așa cum e ea sugerată, dacă nu direct enunțată în Introducerea la *Arheologia cunoașterii* este de a problematiza însăși ideea de *istorie* înțeleasă drept cunoaștere, dincolo de proliferarea *istoriilor*, care se produsese deja după al doilea război mondial. O *istorie generală*, însă nu ca proiect comprehensiv și global, ci mai curînd ca un fel de subtext teoretic, de compendiu de întrebări și strategii valabile pentru orice istorie particulară. Dacă

vreți, istoria ca retorică, ca dicționar, corpus de probleme, dileme, sau soluții. Termenul *retorică* sau acela de *dicționar sint* sau deosebite importante, pentru că *Arheologia cunoașterii* încearcă să rezolve problema condițiilor de posibilitate ale cunoașterii introducînd concepte precum acela de *discurs*, *formațiune discursivă*, *enunț* sau *arhivă*. Mulți critici ai lui Foucault sînt mai degrabă sceptici față de felul în care asemenea concepte izbutesc să lămurească gravele dileme enunțate de autor în Introducerea sa. Definite, într-adevăr, foarte lax și cu o constantă circularitate, conceptele de *enunț* sau *formațiune discursivă* au făcut totuși carieră. Ciudat e că, dincolo de labilitatea lor teoretică, i-au permis autorului, după părerea mea, o solidă descriere a regulilor de constituire a unei paradigme disciplinare, a unui proiect investigativ. Oricît de rezervați ar fi unii filozofi față de *Arheologia cunoașterii* (între aceștia Richard Rorty), cred că e singura scriere foucauldiană care se pretează masiv la analize aplicate.

Statutul paradoxal al textului constă în faptul că acesta lămurește, oricît de parțial, dileme pe care Foucault însuși nu pare să și le pună în propriile sale analize. Există o anistoricitate flagrantă în *arheologiile* sale aplicate. Oricine a citit *Istoria nebuniei*, de pildă, nu se poate să nu fi fost șocat de precaritatea documentară a textului, de viteza generalizărilor, de cursivitatea modelului. E suficient să te apleci o vreme asupra unor documente ale epocii, tratate medicale sau filozofice, spre a fi brusc bulversat de vastitatea și diversitatea unui univers simbolic atît de convenabil compilat, structurat și inevitabil simplificat de Foucault în *Istoria nebuniei*. Mai mult decît atît, ideile teoretice din această carte sînt, uneori, contrazise brutal de dovezi textuale. *Istoria* pe care *Arheologia cunoașterii* o statuează dincolo de *istorii* are această ironică particularitate: nu e defel istorică.

TELE-

COMANDO

Ion Iliescu se crede computer

T OATE televiziunile patriei s-au grăbit să anunțe că Ion Iliescu a intrat în posesia unui plan de exterminare a lui însuși prin infestare cu viruși, injectarea unei substanțe letale sau folosirea armelor de foc. Chestia cu virușii e cea mai comică. Vor intra oare în acțiune viruși de dreapta sau de stînga? Sau Ion Iliescu se crede computer - așa cum alții se cred Napoleon sau un pahar de cristal?

Comentând mascara la TVR 1, Cornel Niștorescu a avut inspirația să divulge telespectatorilor reacția operatorilor din timpul transmiterii emisiunii: operatorii râdeau. Ei ar trebui angajați ca analiști politici la acele televiziuni care au luat în serios povestea lui Ion Iliescu. (A.I.St.)

Ce mai încapă într-o Arcă?

A CTORUL Eugen Cristea, vîslăș tenace pe amintita ambarcațiune a Marinei, specialist în măgaruși de pe vremea cînd îi sata-niza fără nici o explicație, este și el eroul unei cunoscute pornografii (nerușinări) mediatice: celebrul furt calificat, escrocherie și minciună cu lanțisorul de argint de un milion, de două milioane, și cu iconița de tînichea oferită „gratuit”, doar în schimbul unui simplu apel telefonic al cărui tarif sare de cincizeci de mii de lei pe minut. Dacă Arca Marinei este numai o aspirație, un vis pușintel exagerat și cu o solidă încărcătură freudiană, negoțul cucernic pe care îl promovează Eugen Cristea poartă o denumire limpede și în codul penal. Dar poate că Arca, fie ea și a Marinei, are tocmai această funcție: de a salva totul, de a prezerva materialul genetic al întregii firi, inclusiv pe acela al escrocheriei. Iar

faptul că Eugen Cristea prezintă tînichea sfințită în cuplu, adică împreună cu Cristina Deleanu, capătă și el o justificare metafizică. Adică întărește prezumpția că nu este vorba doar de o întîmplare banală, ci de expresia tîrzie a unei fatalități. (P.Ș.)

Evoluția sinelui

P E CÎT îi e parul de creț, pe atît îi e creierul de neted exotice realizatoare a emisiunii *Nadine Show*. Ea își cocoșă invitații „cu probleme” pe o scenă cu niște stilpi de înaltă tensiune ca decor și, de jos, de la poalele eșafodajului, schimbîndu-și greutatea de pe un picior musculos pe altul și răsucindu-se ba spre ei, pentru a le pune întrebări, ba spre noi, pentru a ne împărtași cugetări, muncește din greu o oră. Lunea trecută am urmărit-o conversînd, într-un indescriptibil amestec de limbaj familiar cu „radicale” ce părea o invenție a dragilor *Divertiși*, cu o tînară româncă, Mihaela, măritată la 18 ani cu un negru sudanez și care se adaptase perfect și de bunăvoie regulilor de viață ale familiei musulmane a soțului. Nadine voia să o convingă pe Mihaela (care declarase senin că nu-i place să citească și avea mari dificultăți în acordul subiectului cu predicatul) că nu trebuie să accepte restricțiile discriminatoare ale familiei din Sudan. O indigna că barbatul e mai important („el centrează, el dă cu capul”), că femeile se distrează între ele, separat („cum așa, dragă, să nu puteți să schimbați și voi opinii cu bărbații?!”) sau că (spre telespectatori, cu o mină îngrijorată), în acea societate tradițională „nu se încurajează evoluția sinelui”. Mihaela nu voia deloc să i se încurajeze evoluția sinelui și se declara mulțumită cu situația ei. „Românii sînt total diferiți de sudanezi” a conchis fosta cîntăreață, care mai bine rămînea la muzica pop și hip-hop, fiindcă acolo cuvintele sînt scrise de alții. (A.B.)

POLIROM

NOUTĂȚI
martie 2000

Cristian Tudor Popescu

Omohom. Ficțiuni speculative

Cristian Bădiliță

Tentația mizantropiei. Stromate

Pavel Florenski

Stâlpul și Temelia Adevărului

Eugenio Garin (coord.)

Omul Renașterii

În pregătire:

Julien Ries
Erich Auerbach

Sacral în istoria religioasă a omenirii
Mimesis. Reprezentarea realității în literatura occidentală

Comenzi la: CP 266, 6600, Iași, Tel. & Fax: (032)214100; (032)214111; (032)217440
București, Bd. I.C. Brătianu nr. 6, et. 7, Tel.: (01)3138978
Brașov, str. Toamnei nr. 7, bl. 4, Tel. & Fax: (068)150318
E-mail: polirom@mail.dntis.ro

Oglinzi ale infinității: grădinile

PRIMESC de la Cambridge (Massachusetts, U.S.A.) o scrisoare-invitație doveditoare că marile organizații științifice internaționale sunt capabile, când este cazul, nu numai de înaltă tehnicitate și riguros profesionalism, ci și de imaginație îndrăzneată și incitație la răspunsuri personal creatoare. Să fie oare un semn prevestitor al noului mileniu? Scrisoarea mă anunță că, în primăvara anului 2000, prestigiosul și eficientul Institut Mondial pentru Înalte Studii și Cercetări Fenomenologice va organiza două congrese interdisciplinare cu teme puțin obișnuite. Primul va dezbate *Căutarea „adevărului realității”* în filozofie, literatură și arte plastice, iar al doilea va avea de tratat un subiect fascinant – *Oglinzi ale infinității: grădinile fermecate* (*Gardens of enchantment*). O anexă la scrisoare cuprinde 12 puncte cu sugestii extrem de libere și totuși integrabile într-un ansamblu care ar putea fi formulat astfel: macrocosmosul reflectat în microcosmosul unor grădini transfigurate de mituri, simboluri și metamorfoze, grădini generatoare de sentimente și acte neașteptate de diverse, de la exuberanța galantă la autodezamăgire și de la geometria florilor la zborul pasărilor deasupra spațiului vrăjit.

Sedus de jocurile și perspectivele imaginare ale unor astfel de grădini, am căutat să-mi argumentez entuziasmul în comunicarea trimisă Congresului și publicată aici în versiune prescurtată. Ea expune și propune trei operațiuni principale:

a) *definirea infinității*, în sensul de stabilire a conceptului de infinitate cu care voi lucra și care va trebui să capteze cele două dimensiuni ale trăirii absolute: dezamăgirea și desăvârșirea;

b) *structura oglinzii*, adică elaborarea unui „patruater exegetic” aplicabil tuturor formelor de grădini fermecate, de la frumusețile suspendate ale Semiramidei până la paradisurile artificiale cultivate de poezii modernști sau postmodernști și

c) *exemplificarea tipologică* a grădinilor prin trei versiuni de *enchantment*, prodigioasa *Insula a lui Euthanasius*, imaginată romantic de Mihai Eminescu; transpunerea numenală a parcului Lezama din Buenos Aires realizată magistral de Ernesto Sábato în romanul său *Despre eroi și morminte* și călătoria fantastică, tragic sfârșită, narată de Julio Cortázar în povestirea *Insula la amiază*.

Infinitatea ca scară la cer

ÎN ORIZONT uman, infinitatea nu poate însemna decât a gândi, sub semnul absolutului, datele esențiale ființării noastre (spațiu, timp, viață, iubire, moarte), precum și a ridica la superlativ valorile create de om. Încarnată, infinitatea acționează ca invitație la o *depășire bifurcată* în desmărginire și desăvârșire. În mod ciudat, tot ea este responsabilă prin contrapunct, de bucuria „clipei rezezi ce ni s-a dat” și de modestele *Insulae Fortunatae*. Mai concret, infinitatea umanizată se caracterizează printr-o dublă mișcare: de coborâre în concretul împodobit al grădinii și de înălțare a podoabelor acesteia spre plenitudine și perenitate. O scară la cer parcursă, practic, în fel și chip, în sus și în jos. Căci nu totul este roz în grădinile care reflectă infinitatea. Intrarea în ele poate lua diferite forme benefice: dilatarea spațiului, transferul în timp, triumfurile vieții, miracolele iubirii, învierea. Dimpotrivă, alungarea din ea are efecte malefice în crescendo: dezamăgire, nefericire, moarte. Toate acestea, patent sau latent, explicit sau implicit, pot fi identificate în cele trei variante de grădină secretă și magică pe care le vom comenta. În afara lor, rămân totuși două atitudini de maximă primădie care se ivesc acum, la început de mileniu: refuzarea plictisită a grădinii și indiferența disprețuitoare față de scara la

cer. În continuare, mijesc *rele nebănuite* de gradul II: „naturalitatea” ororii și apoloogia infamiei, care ar alcătui al 13-lea subpunct, neobservat de Institutul Mondial de Fenomenologie.

Structura grădinii...

ASUMÂND și modificând aforismul goethean, putem spune că, cel puțin în cazul grădinilor vrăjite, *Am Anfang war die Sitzung*. La începutul lor stă așezarea în două elemente structurale: *alegerea locului și stabilirea locuitorilor*.

1. Alegerea locului înseamnă un proces de căutare, găsire și amenajare a unui spațiu privilegiat, „făgăduit”. E vorba deci de o mișcare de la geografia reală, obișnuită, vulgară, la o geografie secretă și minunată, deschisă fericirii absolute. Logic, mișcarea nu poate să se desfășoare decât în direcțiile indicate de prepozițiile latine: *extra, intra și super*. Alegerea se va baza deci pe o motivație exterioară, interioară sau superioară amândurora. Potrivit primei modalități, locul privilegiat va fi căutat *in afară* și va fi descoperit la sfârșitul unei călătorii inițiatice, constând din părăsirea realității degradate și apropierea de idealitatea mirifică, purificatoare. Este soluția și procedarea eminesciană. În căutarea iubirii absolute și a păcii supreme,

thera, dar abătută din drum de orice *Fêtes galantes*. Inevitabil: atunci ca și acum, jocurile cu noțiunile și frivolitatea nu pot oglindi infinitatea. Adevărul este că în grădinile secrete pătrund, ca supuși și ca stăpâni ai oglinzii, cei care au vocația absolutului și pasiunea nemărginirii, cei doritori și capabili de a cuprinde infinitul teribil în finitul împodobit. Cei care au nostalgia cerului. În variantele noastre, Ieronim, Martin și Marini o au.

Surprinzător, cel mai puțin filozof dintre poeți, sonorul Victor Hugo, a avut intuiția statutului acesta, magnific și vulnerabil, al omului autor de grădini fermecate:

Borné dans sa nature, infini dans ses vœux,

L'homme est un Dieu tombé, qui se souvient des Cieux.

În perspectiva oglinzii infinității într-un spațiu privilegiat, determinările hugoliene se cer completate: „căderea” de la nivel divin este susceptibilă de răscumpărare și reinălțare, iar „amintirea” cerului duce și obligă la făurirea edenurilor alternative, grădina fermecată fiind unul din ele.

...și fazele oglinzii

FAZE care sunt mult mai greu de deosebit și definit decât au fost componentele structurale. În principiu, fazele corespund

Gravură de Max Klinger

tânărul Ieronim fuge din cetatea medieval-italiană vicioasă și opresivă și pătrunde într-o insulă edenică, neștiută, în care dragostea dobândește puritatea primordială, iar moartea devine o topire liniștită în natură.

A doua modalitate situează grădina *in interiore hominis*, impulsul prim. În *Insula la amiază* Cortázar pornește de la o implozie de vis fericit înaluntru rutinei sufletești meschine, asfixiante. Deci, înainte de gaura neagră într-un ocean albastru despre care vom vorbi, exista o gaură albastră într-un ocean negru. Contrastul interior-exterior îi era necesar autorului pentru a crea conexiunea între fericire și pedeapsă, proprie paradisului.

În sfârșit, grădina fermecată se poate constitui învaluindu-ne și ridicându-ne într-o regiune superioară, numenală. E ceea ce se întâmplă cu adolescentul Martin la prima întâlnire cu viitoarea, fatidica lui iubită, Alejandra, când – ne spune Sábato – împrejurările exterioare – crepusculul, statuile – și cele interioare – teama, așteptarea – sunt depășite într-o gravă, îngâdurată premoniție a viitorului.

2. După localizarea grădinilor fermecate, *personalizarea* lor. Cine le dorește, cum sunt căutate? Și în definitiv, cui aparțin? Despre ele au discutat subtil filozofii dialoganți, platonici sau aristotelici, fără însă a se îndepărta de Lykeos și Akademia. Spre ele s-au îndreptat mai târziu, eleganți îmbarcați de Wateau pentru Cy-

celor două funcțiuni principale ale fermecării: *transfigurarea* și *rodirea*, dar în expunerea lor se ivesc treceri, interferențe, potențări reciproce greu de pus în ecuații. Oricum, în prima fază, domină *puterea transfiguratoare*: dragostea absolutizată, generatoare de feerie în natură și de purificare în condiția umană (variantele Eminescu); revelarea misterioasă, numenală, a destinului (variantele Sábato) și visul edenic, tragic curmat (variantele Cortázar).

Metaforic vorbind, faza a doua: rodirea infinității, înseamnă intruparea ei în forme sensibile și totodată iradiante, mitic, fantastic sau simbolic. Conceptualizând, roadele învederează o apropiere fascinantă de sublim și transcendent. Izvorul și lecția fazei rodnice sunt cuprinse în deviza *excelsior*, intrucât oglinzirea duce, în diferite modalități, *mai sus*, spre adevărata, chintesențializată realitate despre care vor avea de spus lucruri noi și interesante participanții la celălalt congres de fenomenologie.

I. Insula lui Euthanasius

PENTRU a simți profund și a exprima artistic raporturile infinității cu creativitatea umană, adică pentru a plâsmui fermecate grădini reflectante, nimeni mai potrivit și mai chemat decât poetul român Mihai Eminescu. *In actu*, el este expresia cea mai înaltă și reprezentativă a spiritua-

lității românești, în epocă; *in potentia* (dacă la sfârșitul secolului trecut ar fi existat vertiginoasele comunicații interculturale de azi), el ar fi fost recunoscut poate nu drept cel mai mare, dar sigur cel mai tulburător poet post romantic european. Un fel de Gustavo Bécquer inzeștrăat cu simț cosmic și neliniște metafizică sau un Gérard de Nerval capabil de a simți voluptatea concretului și a crea podoabe lumesti.

Este totodată și cel mai aproape de temă, de *the enchantment of the gardens*. *Insula lui Euthanasius*, înfățișată și relatată în capitolele III și VI ale nuvelei *Cezara*, constituie o prodigioasă variantă de soluționare a problemei puse în discuție. În comentarea ei, voi urma schema interpretativă prezentată mai sus.

Localizarea iubirii romantice dintre nobila Cezara și „călugărul laic” Ieronim, se efectuează prin retragerea îndrăgostiților dintr-un vag oraș italian, viciat, amenințător, și prin refugiul purificator și exultant într-o insulă secretă, luxuriantă, edenică, descoperită de sihastrul Euthanasius. În căutarea de antecedente și modele de insule fericite, Mircea Eliade o aseamănă cu insula Svetadvipa și lacul Anavatapta din tradiția budistă și hindusă. Este de adăugat modelul biblic, raiul, pe care Eminescu îl mărturisește *in terminis*, prin intermediul lui Ieronim. „Stânci urieșești și cenușii erau zidite de jur împrejur una peste alta până-n ceruri și-n mijlocul lor se adâncea o vale, o grădină (sublinierea noastră) de vale cu izvoare, în mijloc e un lac și-n mijlocul lacului o insulă pe care stăteau în lungi șiruri stupii unei prisăci mari... Aerul acestei insule era plin de sărbători murmuritoare ale albinelor, bondarilor, fluturilor, iarba îi ajungea până la piept, mazăricea pune lanțuri înflorite picioarelor... o căldură, un miros voluptos pătrunde raiul”.

Eminescu păstrează *genus proximum* al grădinii fermecate: loc privilegiat, centru, axa lumii, dar în același timp îi conferă o *differentia specifica* proprie sensibilității și poeticii lui. Edenul eminescian farmecă tocmai prin faptul că ipostazele infinității – dorințele de plenitudine, de depășire, de extaz – se *incarnează cu voluptate senzorială* cu plăcerea detaliului concret. Spre deosebire de varianta lui Cortázar, a căruia insulă la amiază e dură, stâncoasă, tanatică, edenul eminescian este blajin, mângâietor, beat, fără demoni șerpuitoari sau divinități pedepșitoare.

Cât despre *personalizarea* edenului, despre locuitorii lui, Eminescu îmbogățește tradiția: perechea îndrăgostiților primordială primesc grădina de la sihastrul înțelept Euthanasius care își pregătește în ea și prin ea o moarte domoală și împăcată, o topire în natură fără putrezire. Eminescu convoacă deci în edenul său nu două, ci trei puteri: *sofia, eros și thanatos* – înțelepciunea, iubirea și moartea – iar jocul nu mai este unul simplu între bine și rău, cu alternativa, iarăși simplă, de salvare sau condamnare, ci unul complex de fericire tripartită în care înțelepciunea rănduiește, dragostea culminează iar moartea e îmblânzită.

Cu aceasta trecem la funcțiile valorice ale grădinii fermecate: *transfigurarea și rodirea*. În *Insula lui Euthanasius*, prima funcție înseamnă purificare și elevație. Bătrânul sihastru capătă ceva din mireasma sfînteniei, cei doi amanți devin reprezentanți primordialii, exemplari ai unei puteri absolutizante: dragostea. În mijlocul unei naturi în sărbătoare feerică, Cezara și Ieronim trăiesc, înfauntru condiției umane, atributele derivând din infinitate: atotputernicia și perenitatea. Sunt purtătorii unui farmec, ai unei vrăji care constă în recuperarea stării de grație, de fericire inocentă și firească plenitudine, dinaintea de păcat. Toate neajunsurile anterioare, șovăială, teamă, oboseală, cad de pe ei ca niș-

fermecate

te veșminte netrebnice. Se află într-o nuditate beată. Transfigurarea inerentă oglinzii cuprinde și inconjurimea, se extinde asupra naturii înseși. Pământeste, insula lui Euthanasius găzduiește toate culorile, dar celele ea este învaluită într-o singură, totală, *lumină viorie*, transreală, cea mai compatibilă cu infinitatea.

A doua și ultima componentă – *rodirea* – este mai greu de determinat. În versiunea publicată, povestirea se termină cu momentul culminant, extatic, al întâlnirii în insulă. În manuscrisele inedite însă, Eminescu cedează convențiilor romantice și, în două capitole *adăugate*, readuce perechea primordială în lumesc și îi lasă pe edenici să fie uciși de infamul Castelmare. S-ar putea deci crede că, *prelungite*, atât *sofia* lui Euthanasius cât și *eros*-ul amantilor se termină în moarte, nu rodesc. Ar fi o greșală, chiar dacă luăm în seamă, ipotetic, finalul nepublicat. Atracția reciprocă și contopirea extatică sunt deajuns să se întâmple o *singură dată*. Propriu genialității eminesciene este de a descoperi în macrocosm și în microcosm elementul comun, metafizic și poetic deopotrivă, care face posibilă oglinzirea și asigură farmecului un adânc și etern izvor: *dorul nemărginit*, care comandă totul, de la mișcările astrale la mângâierile îndrăgostiților.

II. Varianta numenală a lui Sábato

În *Angeologia* sa, Eugenio d'Ors susține că orice mare creator al lumii ascultă de un geniu inaripat, de un inger căruia îi datorează excelența valorică și longevitatea istorică. Așa că acești mesageri divini îmbracă straiele vremii. În cazul nostru, este vădit că ingerul lui Eminescu era un *romantic* patetic, exuberant, iar acela al lui Sábato un *modernist* lucid, constructiv. Sub comanda lor, versiunea poetului român este mirifică, multiplicând frumusețea fenomenelor, iar cea sabatiană este meditativă, problematizând sensul ultim al existenței. Grădina fermecată a scriitorului argentinian se constituie numenal prin depășirea exemplară a fenomenelor, prin ridicarea lor într-o zonă superioară pe care o numește căutarea și trairea absolutului. În termenii propuși de Congres, absolutul sabatian corespunde infinității, iar tipurile de trăire a lui – eroic, combativ, meditativ – pot caracteriza pe vizitatorii grădinii. Concret, *enchantment*-ul se produce prin transformarea parcului Lezama din Buenos Aires din loc obișnuit, cu bănci, statui și ocean proxim, în *loc paradigmatic* unde căderea serii și însufletirea statuiilor în acel ceas de taină învaluite prevestitor pe cei doi viitori îndrăgostiți, Martin și Alejandra. Aceștia devin, din momentul pătrunderii în parcul fermecat, purtătorii unui destin bifurcat: purificarea tragică, prin moarte, a ei; prelungirea grea, dramatică, a speranței de către el. Din grădina Lezama nu lipsesc copacii și păsările, culorile și sunetele, dar frumusețea ei, adâncă, esențială, stă în emoțiile profunde pe care le deșteaptă – iubirea magică a tinerilor – și în răsuflarea tulburătoare a viitorului, a destinului exemplar.

Textele confirmă elocvent acest fel de oglinzire a infinității. Întâi inserarea: „O misterioasă întâmplare se petrece în acele momente: se înserează. Și totul devine diferit: arborii, băncile, pensionarii care aprind vreun foc cu frunze uscate, sirena unui vapor pe Cheiul Sud, ecoul îndepărtat al orașului. Este ora în care totul intră într-o existență mai profundă și enigmatică”. Și apoi, statuile: „Abia o zări și îndepărtă repede privirea, lăsând-o să cadă din nou asupra statuii. Ființele umane îi inspirau teamă, oamenii îi păreau imprezvizibili și mai cu seamă perversi și murdari. Statuile, în schimb, îi pricinuiau o fericire liniștită, aparțineau unei lumi ordo-

nate, frumoase și curate” (*Despre eroi și morminte*, cap. 1.)

III. Varianta fantastică a lui Cortázar

GRĂDINA fermecată încorporată de Cortázar în povestirea *Insula la amiază* din volumul *Toate focurile un singur foc*, diferă atât de varianta eminesciană, cât și de cea sabatiană. Nu mai este vorba de regresia mitică, romantică, în fericirea edenică și nici de construcția modernistă, captând năzuința spre absolut, ci de o narativă fantastică, postmodernistă, deconstructivă, care proiectează grădina în oniric, cu deschidere posibilă spre lumile paralele și cu un desnodământ misterios: căderea într-o gaură neagră, fără fund, care înghite tragic pe căutătorul edenului sau pe *Doppelgänger*-ul lui.

În abordare directă, așa spune că grădina fermecată cortazariană există mereu, neștiută, în adâncul fiecăruia. Ea apare însă numai în condiții extreme, mijind și apoi izbucnind printr-o *grieta de lo real* (breșă în realitate) și se constituie ca o *mostración del beyond*, ca o arătare a tărâmului de dincolo, de unde vin adierile înfrînțate: bucuria de a fi și fericirea extatică.

În abordarea mijlocită de grila noastră interpretativă *Insula la amiază* devine încă mai stranie și mai rezonantă. Prima fază, localizarea, situează pe protagonist, ca steward, într-un fel de „inchiisoare aeriană”, într-un avion de lux care face curse Roma-Teheran și într-un anumit moment, când trece, la amiază, deasupra unei insulițe din marea Egee. A doua fază, personalizarea, îl determină pe Marini întâi să se revolte împotriva anti-edenului aviatic al cărui prizonier este, adică, împotriva rutinei, robotizării, zâmbetului stereotip și apoi să se hotărăască a evada spre mica insulă care devine pentru el simbolul adevăratei, autentice fericiri. De aci începe dedublarea fantastică. Marini sau dublul lui astral demisionază, renunță la viața de până atunci și întreprinde călătoria spre mica insulă în care se integrează imediat altui univers făcut din simplitate, frumusețe și comuniune cu natura și cu oamenii – pescari în stil biblic. Cortázar descrie grădina fermecată cu detalii realiste, pregnante, pitorești. Cu atât mai surprinzător este deznodământul deconstructiv. În prima zi, la amiază, Marini aude un zgomot de motoare și asistă la prăbușirea avionului său în mare. Înotând, găsește și scoate la mal pe unicul supraviețuitor, în care se recunoaște și a cărui rană oribilă îl atrage și îl absoarbe. Când locuitorii insulei vin în ajutor, găesc un singur cadavru de nerecunoscut.

Dar dacă totul nu a fost decât viziunea vertiginosă a unui muribund, cum rămâne cu transfigurarea și rodirea inerente grădinii fermecate? Faptul că Marini, om obișnuit, poate deveni un căutător al plenitudinii, înseamnă că transformarea e generalizabilă, iar o lectură atentă la paralelismul existențial și nu la iluzionism, ar face posibilă o *altfel* de rodire, postmodernistă, a textului, bazată pe pluralismul alternativelor.

Dialectica speranței

DESIGUR, numeric, seria grădinilor fermecate e nesfârșită. Tipologic însă, mi se pare că principalele direcții de făurire a lor sunt acelea ilustrate de variantele comentate mai sus: direcția mitică, paradigmatică și fantastică, iar faptul că exemplele vin din continente și curente culturale atât de diferite constituie, cred, un bun exemplu de integrare mondială sau, dacă vreți, de dialectică a speranței, „mereu, mereu reînscut”.

Paul Alexandru Georgescu

CRONICA TRADUCERILOR

Altfel de Românie

DE MIRARE faptul că un occidental poate să scrie despre România animat de intenția de a o înțelege. De obicei, mai toți vesticii, fie ei oameni politici, afaceriști, turiști sau intelectuali, se opresc în fața relei faime de care se „bucură” țara noastră. Așa că, în mod netulburat, dincolo de negativul unui *parti-pris* consecvent, nu mai rămâne mare lucru de spus.

Iată de ce cartea francezului Dominique Fernandez, *Rapsodia română*, tradusă de Adriana Gliga și publicată de Editura Humanitas la începutul acestui an, ilustrată cu fotografii alb-negru de italianul Ferrante Ferranti, constituie o nesperată excepție pe frontul (deja) tradiționalei percepții nefaste. Textul invocă demonstrează că un intelectual de bună credință, imun la clișee și liber de prejudecăți poate privi cu onest interes o realitate cel mai adesea distorsionată.

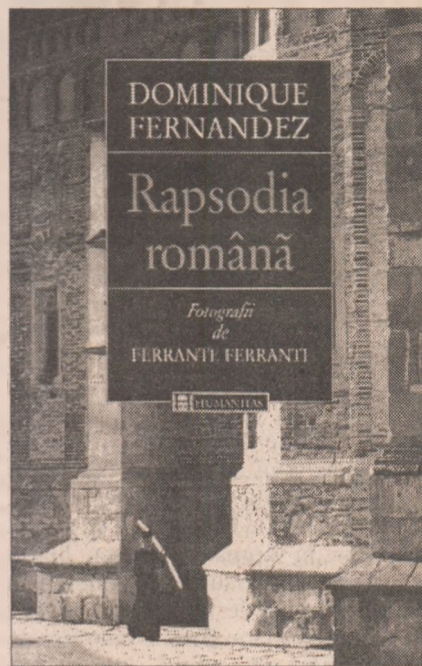
Rapsodia română, apariție relativ recentă la Paris (la Editions Grasset & Fasquelle în 1998), este fructul a patru călătorii pe care Dominique Fernandez le-a întreprins de-a lungul a șase ani în România postrevoluționară. Acesta, literat faimos, excelent scriitor (în românește i s-au tradus romanele *Îngerul destinului* și *Porporino sau misterele din Neapole*), inventatorul unei metode, *psihobiografia*, care a făcut școală în Franța (vezi *De l'arbre jusqu'aux racines*, I și II), a știut să caute în spatele aparențelor. Prin slalom subtil, evitând pelicula unei realități respingătoare datorită mizeriei, schemele imaginii negative și minciuna unei mitologii frumoase, datorate lui Paul Morand în perioada interbelică, Fernandez a aflat calea către sufletul unei Românie profunde, paradoxale și vii. Lectura

Case din vechiul București

sa, multiformă și stratificată, are o largă cuprindere: din Maramureș până la București, din Delta până la Sibiu, trecând prin Oltenia și Moldova, nimic nu pare să-i fi scăpat pelerinului contemporan.

Desigur, frumusețea și incisivitatea acestei cărți despre țara noastră nu pot fi cuprinse analitic în câteva sărmane rânduri de întimpinare. Ca și misterul sufletului românesc, farmecul volumului scris de Dominique Fernandez se cuvine a fi trăit prin contact direct, prin lectură atentă, consumată în intimitate.

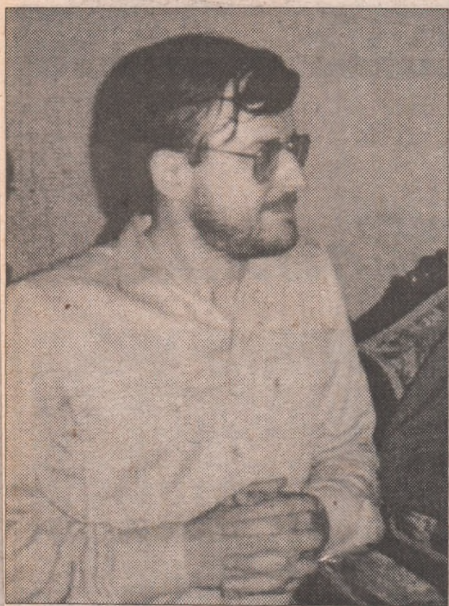
Inspiratele instantanee ale fotografului italian sporesc, și ele, impresia de autenticitate și de bună pătrundere a realităților românești. Cu toate acestea, ceva imperceptibil, ca o disonanță discretă dar rezistentă, transpare din paginile acestui pseudojurnal de călătorie. Pe urmele lui Istrati, Brâncuși sau Cioran, în satele transilvane sau moldave, prin cafelele ori restaurantele bucareștene, stăruie o umbră de echivoc, persistă o geană de indoială. A locurilor, a oamenilor, a timpului – și, prin secretă contaminare, chiar a celui care consemnează, convertit parcă prin fatalitate la suma nenorocelor românești.

Scriitura lui Dominique Fernandez este febrilă și polemică, ea punctează întâmplări memorabile și creionează portrete fastuoase sau delicate. Ce s-ar putea spune despre porcul care grohăie netulburat pe un mormint sărman din cimitirul de la Ieud? Sau despre vaca solitară, unic locuitor temporar al „minunii” de la Florești, un palat aparținând familiei Cantacuzino, astăzi crotit de ruină, cu zidurile încă zvelte dar gol în interior, ca un templu în care frumusețea și dezastrul se îngemănează? Pictorul Sorin Dumitrescu? Un Falstaff mistic... Liviu, băiatul blond și aproape gol, întâlnit în apropierea minăstirii de la Snagov? Un Tadzio român și tardiv, seducător prin misterul unei inocente problematice...

Dincolo de consemnarea tuturor acestor fragmente de realitate, dincolo de nefericirea unui popor mai întotdeauna ocolit de șansă, dincolo de privirea tolerantă aruncată asupra intoleranței românilor față de țigani, dincolo de pozitivitatea judecății estetice formulate la adresa Casei Poporului, numită kafkian, „Castelul”, dincolo chiar de titlul ales, *Rapsodia română*, știut fiind că, în creația lui Enescu, deși celebre, rapsodiile reprezintă tocmai genul minor și facil – dincolo de toate acestea deci rămâne imaginea mărului, a merelor. Cămoase, rotunde, netede și substanțiale, aceste fructe n-au lipsit niciodată de pe masa sărmanului, devenind, în opinia lui Fernandez, un arhetip al românității, o certitudine naturală a unei culturi pustiite de istorie sau de autoscepticism. Prin urmare, să mușcăm dintr-un măr în vreme ce citim din *Rapsodia română* a scriitorului francez.

Valentin Protopopescu

Ioan Petru Culianu în Italia

I OAN PETRU CULIANU vine în Italia în 1972, cu o bursă de studii oferită de statul italian pentru a urma cursurile Universității pentru străini de la Perugia. "Mi-au dat un pașaport și m-au lăsat să mă bucur de o bursă oferită de guvernul italian. Nu știu dacă era o invitație ca să nu mă mai întorc în România; eu am luat-o așa". Urmează cursurile estivale de la Perugia, pe care le termină cu o teză asupra lui Giordano Bruno, condusă de prof. Puletti. La încetarea vizei italiene decide să nu se mai întoarcă în țară. O decizie luată cu durere, "ca o reacție împotriva puterii, ca o descoperire forțată a unei libertăți interioare. Așa se explică de ce eram un mare admirator al lui Mircea Eliade și al lui Carl Gustav Jung și de ce am studiat și practicat yoga doi ani. Era o formă de evaziune...". Această decizie îi aduce pentru început restricții, frică, deziluzie prin taberele de refugiați de la Trieste și de la Latina. În 1973 obține recunoașterea statutului de refugiat politic în baza Convenției de la Geneva din 1951. Ar fi trebuit să fie fericit, dar nu se arată a fi. Ceea ce îl izbește cel mai mult este că în Occident totul e mediat de valoarea de schimb. "Chiar și cel mai firav firicel de iarbă are valoare în bani. Și tot așa ceea ce este invizibil: iragostea, chiar și moartea. Totul are

valoare în măsura în care poate fi tradus în bani". Nici regimul puterii, "tot mai concentrat și tot mai tehnocratic", nu-l satisface, deoarece crea în jurul individului tehnici de marginalizare, cum îi scria el prietenului său Gianpaolo Romanato, azi profesor la Universitățile din Padova și Trieste, și alături de care Culianu a publicat *Religie și putere* (Torino, 1981). Dincolo de frustrarea momentului era și deziluzia tânărului care venea pe "pământul făgăduinței", el care trăise într-un spațiu de iluzii, "nemărginita iluzie cu care, în țările noastre de origine, priveam la voi". Un pesimism care trece după ce în 1973 obține o bursă la Facultatea de Științe Religioase de la Universitatea Catolică din Milano. Aici, alături de ebraică și greacă, studiază istoria religiilor, frecventează cursurile de gnoză ale profesorului Ugo Bianchi. Locuiește la Domus nostra, în str. Necchi. Își face prieteni între colegi, cu care se ajută mai apoi (G. Romanato, mai sus amintit, L. Barbarino, director al Colegiului augustinian din Milano, Fr. Solitario cercetător la Arezzo, pe lângă profesoara G. Marchiano...). Romanato își aduce aminte că Ioan Petru Culianu era extraordinar de inteligent, că avea o memorie fantastică ("citea o carte cu o rapiditate uluitoare - 300 de pagini pe oră - și reținea conținutul ei") și își uluia profesorii. Examenele, care în universitățile italiene sunt foarte grele, pentru el nu constituiau niciodată o problemă. "Nu știu de ce, dar foarte adesea îmi vorbea de moarte. Îi era teamă că ar putea fi asasinat!". Perioada milaneză, la Universitatea Catolică, definită de Culianu "alma mater și portul salutar" este pentru el prima pauză de relativă liniște după plecarea din România. La numai

doi ani de la intrarea în această universitate își dă teza de licență cu gândirea lui Hans Jonas (Culianu a și avut ocazia să-l întâlnească pe Hans Jonas în două rânduri, în 1975 și apoi în 1980). Teza sa va vedea lumina tiparului în 1985, în *Gnosticismul și gândirea modernă: Hans Jonas*, carte apărută la Roma.

Cu susținerea tezei perioada sa italiană nu se termină (cum se știe, în 1975 lui Culianu i se oferă posibilitatea de a fi profesor de limba română la Universitatea din Groningen, din Olanda, unde rămâne până în 1986, după care împarte această catedră cu o alta, aceea de la Divinity School, de la Chicago, unde rămâne definitiv după 1989). Într-un interviu din 1997, prof. I.E. Sullivan scrie despre Culianu: "iubea Italia... Pentru el, era locul unde a fost bine primit, unde și-a putut relua studiile, era «casa» gândurilor, țara pentru care nutrea mare admirație... Italia a fost pentru el ca o poartă pentru a intra într-o altă lume, un loc de trecere pentru a intra în alte dimensiuni". La rândul-i, Giovanni Casadio, docent de la Universitatea din Salerno, scria în 1993, într-un articol din "Religioni e Società", că raporturile lui Culianu cu Italia au devenit din ce în ce mai strânse, Italia fiind "țara cu care el se simțea spiritualmente cel mai legat, după patria sa română". În 1987 vine două săptămâni la Florența (mai fusese aici cu 15 ani mai înainte), în orașul care alimentase imaginația sa narativă. "Pentru el Florența era, înainte de toate, orașul lui Sandro Botticelli, artistul ale cărui sculpturi și picturi celebrău puterea zeitelor", cum scria Ted Anton în 1996. În 1987, de mai multe ori, însoțit de iubita sa Hillary Wiesner, se întoarce la Uffizi pentru a vedea "La Pri-

mavera" a lui Botticelli. Potrivit relatărilor lui Casadio, Culianu vine la Florența în 1987 și pentru a se familiariza cu locurile unde voia să plaseze acțiunea unui roman despre Savonarola.

În 1989, în februarie, se întoarce în Italia pentru un turneu de conferințe. La Biblioteca din Palazzo Pretorio din Arezzo vorbește despre *Sacralitatea feminină*. Tot la Firenze, la Institutul Stensen, dialoghează cu Elemire Zolla asupra eredității lui Mircea Eliade (dialogul a apărut în "Panorama" din aprilie 1989). De la Arezzo merge la Siena, unde, la Facultatea de Litere, vorbește despre *Magia la Tasso*, apoi la Roma, unde conferențiază despre ezoterism în opera lui Carlos Castaneda și, la invitația lui Ugo Bianchi, fostul său profesor de la Milano, vorbește despre gnosticism la Universitatea "La Sapienza". La Assisi, în Librăria "Oriente e Occidente", ilustrează iarăși gândirea lui Eliade. Conferințele de la Arezzo și Assisi au fost înregistrate pe două casete de câte 60' și pot fi consultate. Din nou vine în 1990 la Arezzo, la invitația profesoarei Grazia Marchiano, ca profesor cu contract pentru semestrul II (de la 1 martie la 1 iunie), și ține un seminar la Catedra de Estetică pe tema *Faust: un mit de la rădăcinile Occidentului*. Cu acest prilej, publică în "Panorama" un articol "A murit regele - ochiul moștenitor", despre evenimentele politice din România ("visa să ajungă în România, spune prof. Romanato, cu care în toți acești ani întreține o activă corespondență, peste 150 de scrisori primite de la Culianu. O parte a acestor scrisori vor fi publicate în nr. 2 al "Anuarului Institutului Român de Cultură de la Venetia"). Ține alte conferințe la Universitatea din Salerno, la invitația profesorilor M. Oldoni și R. Rusconi, unde vorbește de curentele dualistice medievale, la Institutul Suor Orsola Benincasa din Napoli, prezentând cartea lui Elemire Zolla asupra ezoterismului și contemplației, tocmai apărută la Venetia. În iunie 1990 publică în "Panorama" articolul *Realitatea? Sunt două*, în revista "Abstracta" articolul *Căința târzie al lui Horemheb* și în "Leggere", *Secvența secretă*, reluat și în SUA...

Despre toate acestea au vorbit joi, 17 februarie 2000, la Institutul Român de Cultură din Venetia, profesorul Gianpaolo Romanato și cercetătoarea de la Universitatea din Arezzo, Roberta Moretti. Dra Moretti a terminat Facultatea de Litere a Universității din Arezzo cu o lucrare dedicată lui Culianu (*Le molte latitudini di Ioan Petru Culianu*), profesor coordonator fiindu-i Grazia Marchiano și și-a continuat cercetările asupra omului de știință român în SUA. Pregătește o carte despre Culianu ("mă interesează pentru că este o personalitate științifică fascinantă. Pentru tânără generație este o provocare", ne declară ea). Cei doi profesori au răspuns și la întrebări privind opera lui Culianu, relațiile sale cu exilul românesc și cu România, la misterul care stăruie în jurul morții lui Culianu. La 50 de ani de la naștere și la 9 ani de la moarte, dezbaterea organizată de Institutul Român de la Venetia e o dovadă, încă una, că acela despre care s-a spus că este al doilea Eliade nu poate fi uitat.

Dan Croitoru

Ion Bulei

Pe aceeași paralelă 45...

S EMNALAM anul trecut reapariția întâiului număr al *Revistei Româno-Americane* (după o întrerupere de cincizeci de ani), cu un entuziasm sincer. Care mă stăpânește și în momentul de față, când am sub ochi cel de-al doilea număr apărut nu demult. Aceleași personalități de primă mărime ale culturii românești, animate de credința în valorile autentice ale spiritualității americane, au reușit (și meritul esențial îl are dl. Ioan Comșa) să scoată de sub teascurile tipografiei (iertat să-mi fie termenul vetust) un sumar extrem de interesant. Mi-aș dori să vorbesc despre toate articolele dar, din nefericire, spațiul nu-mi permite. O să încep prin a menționa o descoperire extraordinară: manuscrisul original al *Creșterii și descreșterii Imperiului Otoman* al Principelui Cantemir, identificat de Virgil Cândea în arhivele Bibliotecii Houghton a Universității Harvard. Un emoționant *In memoriam* scrie d-na Cornelia Bodea, schițând portretul spiritual al celui care a fost George G. Ursul, titularul Catedrei de Istorie la Emerson College, Boston, mort cu dorul de Bucovina străbunilor săi. O altă evocare, aceea a lui Petru Comarnescu, semnată de Thomas A. Perry, pune în lumină eforturile scriitorului român de a face cunoscută în țara noastră opera lui Eugene O'Neal, eforturi încununată de apariția celor trei volume de teatru, pe lângă antologia de teatru american contemporan, conținând piese de Wilder, Saroyan, Miller sau Albee. Adrian-Silvan Ionescu, autorul unei *Triste istorii a preeriei*, din nefericire total ignorată de critica românească, îl urmărește pe Colonelul William F. Cody, alias Buffalo Bill, în turneul întreprins de acesta în România, în vara anului 1906.

În fine, seria „Documente” ne relevă noi surprize. Într-o *Apărare a Constituției României*, John Van Doren îi descoperă acesteia valențe superioare (cel puțin la nivelul separării puterilor în stat, al independenței sistemului juridic și al garantării proprietății) celei americane. Grăitoare este afir-

mația ultimă a lui John Van Doren, potrivit căreia contestarea unei constituții catalogate drept „excelentă” vizează, în fapt, nu caracterul ei deficitar, ci legitimitatea unui regim care o puse în uz. Impresionante sunt cele două mărturii ale lui J.A. MacGahan, corespondent al ziarului „Daily News” și Eugene Schuyler, Consul general al Statelor Unite la Constantinopol, privind atrocitățile fără seamăn suferite de populația bulgară din partea autorităților turce în vara anului 1876.

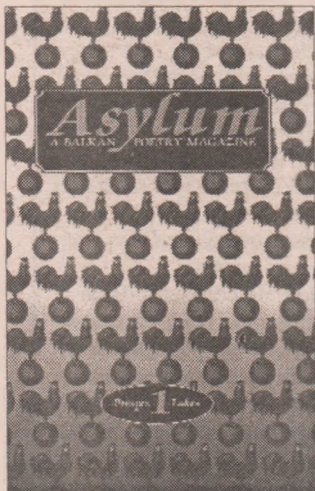
N-aș vrea să inchei înainte de a atrage atenția asupra *Mesajului de bun rămas*, cuprinzând stăruitoarele îndemnuri de non-intervenție adresate urmașilor săi de un George Washington întrezărind parcă ambiția Statelor Unite de a încălța bocancii jandarmului internațional și, mai ales, articolul lui Radu Florescu, sugestiv intitulat *E primejdios să știi atât de puțin despre Balcani*, în care profesorul de la Boston College își îndeamnă auditoriul să nu cadă în păcatul ignoranței fostului mediator american Richard Holbrook, cel care, exasperat de argumentele ce coborau tot mai jos pe scara istoriei milenare a Sud-Estului European, a exclamat: „Să mai terminăm cu tot acest «historical bullshit»!”

„Asylum“ - o nouă revistă de poezie

● De curind a apărut în Grecia o nouă revistă internațională de poezie, intitulată ASYLUM. Re-

vista este rezultatul întâlnirii dintre o serie de poeți din sud-estul Europei în toamna lui 1997 la Salo-

nic, în acel an capitală europeană a culturii, ocazie cu care s-a creat și un „Eurobalkan Asylum for Poetry”, adică un centru de creație poetică pe malul lacului Prespa. Coordonată de poetul Mimis Souliotis, revista are în board, sau în consiliul director, pe o parte dintre poeții care au participat la întâlnirea din 1997 - Ivan Gadjanski din Iugoslavia, Ataol Behramoglu din Turcia, Milena Lilova din Bulgaria, Athina Papadaki din Grecia, Zoran Anchefschi din Macedonia, Betim Muco din Albania și Magda Cârneci din România. Revista apare bianual, într-un format mare, generos și în condiții grafice excelente. Țelul fiind o mai bună cunoaștere reciprocă a poe-

ților din țările sud-est europene și o circulație mai rapidă a informației culturale, toate textele revistei sînt publicate în limbile originare și în engleză. Poeții selecționați pentru primul număr sînt cu precădere cei care au participat la întâlnirea amintită mai sus, dar și alții care au reușit să-și trimită la timp producțiile, acestea trebuind să fie bine traduse și stocate pe disc. Dintre ei amintim pe Melih Cevdet Anday din Turcia, Blaze Koneski din Skopje, Georgi Gospodinov din Bulgaria, Natasha Lako din Albania, Tassos Leivaditis din Grecia, Gabriel Chifu din România și Momcilo Nastasijevic, un clasic al literaturii sîrbe din ultima sută de ani.

Întîlnire la Budapesta

● Luni, 21 februarie, la Centrul Cultural al României de la Budapesta a fost organizată masa rotundă/dezbateri intitulată: „A treia Europă - mit sau realitate?” la care au participat conf. univ. Adriana Babeți, prof. univ. Cornel Ungureanu, prof. univ. Mircea Martin și Geo Șerban, istoric literar. Din partea maghiară invitația a fost onorată de personalități precum scriitorul și eseistul Konrad György, istoricul literar Bojtár Endre, redactor-șef la revista „2000”, politologul Kende Péter, istoricul literar Pomogáts Béla, președintele Uniunii Scriitorilor din Ungaria, politologul Molnár Gusztáv, istoricul literar Fászy Anikó, redactor-șef la revista „Nagyvilág” și de istoricul literar Farkas Jenő, lector la Catedra de Limba și Literatura Română de la Universitatea Elte din Budapesta. Într-o ambianță amicală, aceste personalități ale vieții literare și ale societății civile din România și din Ungaria au purtat un dialog util și eficient privind analiza mutațiilor geopolitice din Europa Centrală și de Est, precum și a multiplelor posibilități de cooperare româno-maghiară pe plan cultural și al cercetărilor din domeniul literaturii comparate. Pe lângă un important schimb de experiență și de opinii privind integrarea europeană prin cultură, întâlnirea intelectualilor din România și din Ungaria s-a finalizat cu rezultate concrete privind stabilirea unor teme comune de cercetare din domeniul literaturii comparate și al traducerilor reciproce de literatură beletristică și eseistică din cele două țări.

Fruite sălbatice

● În ultimul deceniu al vieții sale, scriitorul romantic american Henry David Thoreau (1817-1862) a studiat sistematic vegetația din jurul localității Concord (Massachusetts), unde locuia într-un hambar din casa părinților săi. Voia - scrie în jurnalul său - „să-l găsească pe Dumnezeu în natură”, un imperativ al transcendentalismului transmis de mentorul lui, Ralph Waldo Emerson (1803-1882). Cele 26 de luni trăite în singurătate într-o cabană și imortalizate în *Walden sau Viața în pădu-*

re (1854) reflectau deja tendința lui de a lăsa componente ale naturii să se exprime, sperînd să fie mai puțin romantic și mai mult științific. Un text inedit, *Fruite sălbatice*, publicat recent la Ed. Norton, sub îngrijirea unui specialist în opera lui Thoreau, Bradley Dean, demonstrează că, încă din urmă cu aproape un secol și jumătate, scriitorul american apăra natura împotriva ravagiilor civilizației, fiind un ecologist avant la lettre. Textul a traversat anii fără să îmbătrînească deloc. Prospețimea scriiturii, simplă și subtilă în același timp (Thoreau este, împreună cu Mark Twain, principalul inventator al unui stil de proză tipic american, de o cuceritoare naturalitate) e dată de faptul că observațiile botanice nu exclud poezia și entuziasmul, naturalistul fiind dublat de un misionar al minunilor naturii - scrie „Time”.

Oscarul muzical

● Krzysztof Penderecki a primit titlul de „Cel mai mare compozitor al anului”, la Salonul Internațional al Muzicii MIDEM 2000 de la Cannes. Distincția supranumită „Oscarul muzical” a revenit compozitorului polonez în urma votului unui

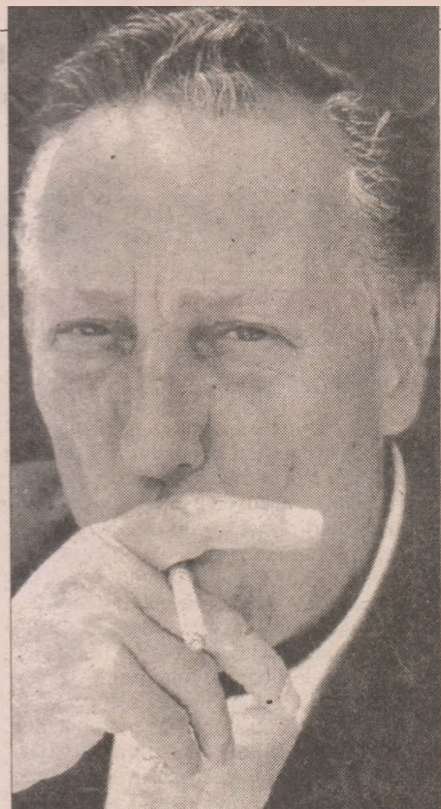
jurii format din reprezentanți ai caselor de discuri specializate în „muzică clasică” din toată lumea. Penderecki a anunțat cu această ocazie că lucrează la o nouă compoziție, intitulată provizoriu *Elegie pentru o pădure care moare*.

Televiziunea pe Net

● Încă bazat în principal pe text, Internetul tinde să devină rapid un regat al imaginii. În lipsa unei infrastructuri suficiente, transmisiile de date depind azi de tehnologia a trei societăți care ar putea să-și împartă puterea în acest sector promițător. Lansat anul trecut în decembrie, *iCrave TV.com* retransmite pe Net 17 canale americane și canadiene, creînd un precedent periculos pentru mijloacele audiovizuale. Ceea ce ziarul canadian „The Globe and Mail” prezintă ca „o formă primitivă a televiziunii de mîine” a provocat depunerea a numeroase plîngerii din partea studiourilor hollywoodiene, a rețelelor de televiziune și a federațiilor profesionale de sport.

De la polar la amor fierbinte

FREDERICK FORSYTH - cunoscutul autor al *Șacalului* - s-a pus timp de trei decenii în pielea unor asasini, spioni, mercenari, infractori de toate felurile, pentru a-și mulțumi cele peste 50 de milioane de fani din toată lumea care i-au cumpărat romanele polițiste fiindcă numele lui pe copertă e garanția unei lecturi pasionante, pline de atrocități și suspans. Acum, la 61 de ani, el a provocat consternarea cititorilor fideli, care, sub coperta ultimei sale cărți, *Fantoma din Manhattan*, n-au mai găsit un polar, ci un roman de dragoste, continuare a celebrului *Fantoma de la Operă*, scris de Gaston Leroux în 1911. Narațiunea anonimă la persoana I, specifică lui Forsyth, a fost înlocuită cu mai multe voci - între care și cea a fantomei scăpate din subsolurile Operei pariziene și ajunse la New York, unde duce o nouă viață ascunsă, la fel de romantică. Fanii vor fi dezamăgiți, fiindcă autorul lor preferat n-are de gînd să se întoarcă la genul care l-a consacrat; el a mărturisit că scrie o altă poveste de dragoste, ce se derulează în paralel la sfîrșitul secolului XVIII și în anii noștri, iar un alt proiect cuprinde amintiri din călă-

toriile sale „în locuri ciudate”, din Biafra și pînă în Berlinul de Est din anii războiului rece. De fapt, s-a plictisit de ficțiunile „de serie neagră”, în care, după opinia lui, „problema e să găsești un rău adevărat. Acestea sînt personajele cel mai greu de inventat. *Bunii*, eroii, sînt pe toate drumurile”. „The New York Times” titrează articolul consacrat noii tematici abordate de maestrul spionajului *Frederick Forsyth săgetat de Cupidon*.

Romane autobiografice

● Originară din Antigua, mica insulă din Antilele engleze, scriitoarea americană Jamaica Kincaid s-a făcut cunoscută cu romane autobiografice, în care își povestește copilăria mizerabilă pe insulă și experiența adaptării la modul de viață american. Dacă în romanul precedent, *Lucy*, naratoarea își jura să nu se mai întoarcă niciodată în locurile nata-

le, unde îndurase o cruntă sărăcie și tirania unei mame dominante, în noua carte, *Fratele meu*, mama și fiica se regăsesc peste ani la căpătîiul fratelui mai mic, bolnav de sida în faza terminală. Naratoarea, realizată ca scriitoare în SUA și avînd propria familie, de care e mulțumită, are curajul să-și înfrunte mama posesivă și să-și judece cu luciditate brutală legăturile cu locuitorii insulei. Romanul este foarte bine primit de critică.

Picasso și presa

● ...este titlul unei expoziții deschise pînă la 19 martie la Muzeul Picasso din Antibes. Celebrul pictor s-a aflat în foarte bune relații cu presa, mai întîi din necesitate: la Barcelona și apoi la Paris, tînărul artist a publicat desene în publicații precum „Arte Joven”, „Frou-Frou” și „Le Journal pour tous” în schimbul unor sume modeste. Mai tîrziu, în anii supraprealismului, a desenat coperte pentru „Minotaure”

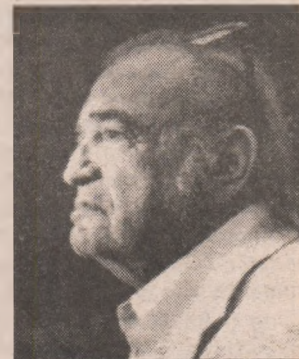
și a ilustrat „Verve” nu pentru bani, ci „de amorul artei”, iar și mai tîrziu, motivația sa a fost una militantă, colaborările la „Europe”, „Les Lettres Françaises” și „L'Humanité” tînînd de o angajare politică. Din prietenie pentru redactorii revistei „Le Patriote”, creată la Nisa după război, a publicat regulat, timp de 15 ani, desene avînd ca temă Carnavalul. Toate acestea sînt reunite acum în expoziția de la Antibes.

Trei surori spaniole

● Bine primit de critică și un mare succes de librărie, romanul tinerei prozatoare spaniolă Lucia Etxebarria, *Dragoste, curiozitate, Prozac și indoieli* are drept eroine trei surori din Spania zilelor noastre, femei moderne, care încearcă să își trăiască intens tinerețea, dar toate au o viață sentimentală dezastruoasă. Impudic și crud, acest roman care are drept temă mizeria umană în general și cea feminină în special, este în mod paradoxal vesel și plin de speranță, fiindcă autoarea privește cu umor „nenorocirile” personajelor ei, care nu vor să se lase sufocate de plictis și rutină.

Cu sau fără cîrțită

● Mario Puzo - celebrul autor al *Nașului* - avea o „cîrțită” în Mafia? Pentru mafiotul Sammy the Bull, ex-membru al familiei mafiotice Gambino, care trăiește ascuns sub nume fals undeva în Arizona, răspunsul nu poate fi decît afirmativ. El susține că Puzo a descris în cartea lui o atmosferă, un mod de a vorbi și amănunte pe care numai cineva din interior le putea cunoaște și, vîzînd filmul de multe ori, s-a recunoscut în personajul Michael, ba chiar și-a amintit și replici ce au fost spuse în realitate. Puzo neagă cu înverșunare că ar fi avut „informatori”. *Nașul* e un roman de ficțiune, cînd s-a apucat să-l scrie nu știa nimic concret despre Ma-

fia, pe el îl interesa doar literatura, iar asemănările cu întâmplări reale se datorează talentului. Următorul titlu al lui Mario Puzo, anunțat pentru luna iunie, e *O-merta*. De unde își va fi luat subiectul, tot din imaginație? - se întreabă „The New York Times Magazine”.

Revista revistelor

Noul Observator

Ne bucură cu adevărat, fără urma de ipocrizie, apariția unei noi publicații culturale care se vrea *altfel* decât cele existente. Este ca și cum, într-un cerc de persoane care se întâlnesc periodic și se cunosc bine (să nu ne amăgim: cumpărătorii de asemenea reviste sînt o familie nu prea numeroasă la scară națională, vine cineva mai bine informat, mai viu, cu o foame culturală sănătoasă, înghițind și digerînd rapid noutățile din domeniu, propunînd alte subiecte de discuție sau altă viziune asupra celor vechi. Asta nu poate decît să învieze atmosfera, să facă întîlnirile mai pasionante, mai dinamice, mai antrenante. Cu aceste sentimente am primit primul număr al „săptăminalului de informație și analiză culturală” OBSERVATOR CULTURAL (director: Ion Bogdan Lefter, redactor-șef: Carmen Mușat, redactori: Paul Cernat, Victoria Luță, Cristian Munteanu, Diana Soare), apărut cu sprijinul firmelor Mușat & Asociații, Suez Lyonnaise des Eaux și al Centrului Cultural Sindan. ● O anchetă publicată în deschidere - „Mai este necesară o nouă revistă culturală în România anulului 2000?” - relevă părerea unanimă că DA. Unele dintre personalitățile întrebate sînt tare plictisite de oferta existentă (ceea ce nu le împiedică să ofere mereu articole, lungi eseuri sau studii, poeme și proză acestor bătrîne, achilozate și incoerente reviste care „supraviețuiesc inerțial”, sau să dorească să își vadă recenzate acolo cărțile nu de către tineri critici la început de drum, ci de către consacrați cu vechi state). De ce sînt plictisiți, agasați? Fiindcă „din pură inerție sau din sentimentul că au publicat lor și că în pagină trebuie să se scrie ceea ce acest public dorește să citească, multe din respectivelor reviste au rămas, adesea și grafic, așa cum erau prin anii '60-'70. Ele afișează o superficială legătură cu actualitatea - anunțuri de premii literare undeva în Vest, interviuri sau traduceri din scriitori occidentali - dar nu înțeleg sau se fac că nu înțeleg faptul fundamental: literatura și cultura, ce sa mai zic de mentalitate, sînt astăzi atît de radical diferite de cele de acum cîteva decenii încît substanța însăși a revistelor, modul de a gîndi și de a scrie este normal să fie și el *structural diferit*” - spune Sorin Alexandrescu. Și fiindcă sînt rigid parcelate și fără o strategie clară, „funcționînd în virtutea unor inerții *formularistice*, dacă se poate

Pentru cititorii din străinătate

Puteți face abonamente direct la redacție, la tarifele de 104 \$ S.U.A. pe an pentru țările europene și 130 \$ S.U.A. pe an pentru țările extra-europene. Plata se poate face prin C.E.C. la dispoziția Fundației „România literară” pe adresa Fundației „România literară”, București, Of. poștal 33, c.p. 50, cod poștal 71341, România sau prin dispoziția de plată a sumei în contul 251100296100089 deschis la Banca Română pentru Dezvoltare (B.R.D.), Filiala Pipera, București, caz în care vă rugăm să ne trimiteți pe adresa redacției, în plic, o copie după dispoziția de plată și adresa dvs. completă. În sumă sînt incluse toate cheltuielile poștale și de expediere. Se pot încheia și abonamente pe un trimestru sau un semestru, pentru o sumă proporțională.

spune așa. Ce mai scapă de bine de rău în afara rubricilor osificate - care își așteaptă umplutura de la o săptămîna pe alta - e acoperit cu parastase sau cu aniversările de vîrste rotunde. Doar cite o polemică sau vreun scandal, consumat de regulă la nivel intercluburi, mai înviează amorteala generală. Rezultatul e că identitatea unei reviste anume se pulverizează practic într-o sumă de profiluri (mai mult sau mai puțin fotogenice) ale semnatarilor de rubrici, în timp ce așa-numita sa *strategie* se reduce la cumulara idiosincraziilor lor” - e nemulțumirea Monicăi Spiridon, iar Călin Vlasie, exprimîndu-se impersonal, marturisește că „trebuie să faci un considerabil efort de voință ca să citești confidențialele *România literară*, *Lucașul* sau *Contemporanul*” (faptul, de pildă, că trimite la redacția noastră aparițiile Editurii Paralela 45, insistînd să fie recenzate - ceea ce și facem cu acele volume pe care le considerăm valoroase - dovedește că scontează pe faptul că există și cititori cu o „voință” mai mare ca a lui. Aceștia sînt cam opt mii, fără a-i socoti pe aceia de pe Internet). ● „*Observatorul cultural*” al lui Ion Bogdan Lefter & Asociații a apărut tocmai din cauza acestor nemulțumiri față de inerția fastidioasă a revistelor de pe piață. În articolul-program ni se promite în primul rînd o mai bună și mai completă informație: „Vom încerca să fim prompti, să adunăm cît mai multe informații, să avem o bună reactivitate la evenimentele actualității culturale. Vom face relatări, vom lua declarații, ne vom mișca reportericește «pe teren». Vom încerca să fim atrăgători și incisivi. (...) Nu vom ignora nici o zonă a cîmpului cultural, nici noile medii, nici Internetul (...) Vom fi activi și vom fi polemici. Nu de dragul de a face spectacol pentru galerie, ci pentru că nu există comunicare reală fără diferențe și schimburi de opinii. Reanimarea dialogului autentic e vitală pentru ceea ce cultura română ar putea fi dacă s-ar scutura de reziduurile mentale provinciale de care, după zece ani de libertate și de ritmuri accelerate de evoluție, n-a scăpat încă, pe ici, pe colo, prin unele părți esențiale...”. Cît despre orientarea revistei, „Am putea-o descrie pe scurt prin termeni precum *postmodernism*, *poststructuralism* și *studii culturale*, *europicism* și *pro-americanism*, *anti-naționalism*, *anti-fundamentalism* și *anti-ortodoxism*, *liberalism* și *multiculturalism pro-democrație* și *corectitudine politică* etc. etc. Unele dintre aceste etichete au semnificații strict culturale (dacă există semnificații strict culturale!) (nu există!), altele trimit la doctrine, ideologii, filozofii politice și teorii sociale. Le vom (re)discuta și noi în paginile *Observatorului cultural*, rînd pe rînd (...) Miza ultimă - dar nu de pe urmă - a proiectului nostru este nici mai mult nici mai puțin decît refacerea unei coerențe la scară națională.” Un program ambițios, cu miza mare, căruia îi dorim deplin succes. ● În sumarul primului număr ce observăm? Nume de universitari, prezente frecvent în paginile revistei noastre și ale celorlalte „bătrîne fade”, recenzii semnate de foarte tineri critici lanșați de „România literară” și care ne-au devenit colaboratori permanenți, noi contribuții la discuțiile și „scandalurile” mai vechi sau mai noi, în jurul numărului Eminescu al „Dilemei” și reacțiilor la el, al cărții lui Mircea Cărtărescu despre postmodernismul românesc, al articolului lui George Voicu rezumat de Edgar Reichmann în „Le Monde”...

Strategia și girofarul

Ziaristul român nici n-apucă să se plictisească de o criză în lumea politică autohtonă, că se trezește că trebuie să scrie despre alta. Și dacă mai punem la socoteală că o criză poate da în alta, și mai și, avem o imagine a țintelor în care trebuie să tragă juma-

LA MICROSCOP

GAFĂ SAU STRATEGIE?

DISCURSUL președintelui Constantinescu de la adunarea medicilor țăraniști a fost comentat pe toate fețele și, dacă lăsăm deoparte detaliile, ideea generală a fost că dl Constantinescu se plînge cam tîrziu de securității și activității de partid grupați în anumite partide ori de făcători de opinie „analfabeți” sau ignoranți care dau tonul discuțiilor publice ori de persoane aflate în rîndurile puterii. Despre toți aceștia, președintele Constantinescu spune că l-au învins.

Se aștepta președintele ca presa, cu care nu se află în termeni prea buni, să îl contrazică și să-l asigure că n-a fost învins? Mă îndoiesc. Spera domnia-sa ca ziaristii să-i dea dreptate și să anunțe că în sfîrșit președintele a pus degetul pe rană? Iarăși e greu de crezut. Dl Constantinescu a avut prilejul să se convingă de faptul că editorialistii și analiștii politici nu-și riscă propria credibilitate pentru a susține cauze care coboară alarmant în sondajele de opinie. Sau le susțin cu atîta rezervă, încît susținerea aproape că nu se observă.

Ceea ce însă cu siguranță că președintele Constantinescu știe e că nu i se mai acordă șanse, acum, pentru a obține un al doilea mandat. Spre deosebire de ceilalți posibili mari competitori ai săi, dnii Iliescu și Meleşcanu, el nu mai e un candidat la președinție aducător de voturi celor pentru care candidează, ci unul care are tot mai multe probleme la acest capitol. S-a dus președintele la medicii țăraniști doar ca să se plîngă, sincer, într-un cadru restrîns, mizînd pe faptul că presa nu e de față, dar că țăraniștii vor afla, din aproape în aproape, de ce crede dl Constantinescu că e cel mai prost plasat în sondaje dintre candidații la președinție? Pentru asta ar trebui să acceptăm un lucru imposibil, ca președintele Constantinescu să se poată deplasa incognito într-un moment în care presa era pe urmele lui din cauza ciorovăielilor din coaliție provocate de problema Babiuc. Sau că o intrunire a țăraniștilor

la care a luat parte secretarul general al acestui partid, Remus Opriș, medic și el, va fi ignorată de presă. Ceea ce ramîne în picioare e așadar faptul că președintele s-a dus la o intrunire de mică amploare, a unei categorii profesionale din PNȚCD, unde a declarat că a fost învins, știînd că presa va prelua dacă nu tot discursul său, cel puțin esența acestuia. Asta s-a și întîmplat. Televiziunile, radiourile, ziarele l-au prezentat ca atare pe președintele în exercițiu al României. O persoană care se declară învinsă. De obicei, declarațiile de criză ale președintelui sînt taxate drept gafe în presă. Presupun că acest lucru nu i-a scăpat nici dlui Constantinescu. Încît îmi pun întrebarea dacă această ultimă așa-zisă gafă n-a fost programată ca atare.

Spre deosebire de competitorii săi la președinție, care își pot alcațui discursul facînd promisiuni, Emil Constantinescu nu poate porni de la promisiuni, deoarece s-ar trezi în fața unei neîncredere existente. Atunci, cred, actualul președinte decide să marcheze începutul campaniei sale electorale printr-un discurs cu desăvîrșire negativ. Un discurs care ar fi putut fi rostit la fel de bine după pierderea alegerilor. Scenariul dlui Constantinescu pornește de la asumarea handicapului pe care îl are, acela de învins în sondaje pînă la această oră. Dacă această interpretare e corectă, dl Constantinescu e primul candidat la președinția României care pornește în cursă cu un discurs de tip negativ în ceea ce îl privește. Președintele a obținut din mass-media maximum de efect posibil din acest început negativ de campanie. S-a ales numai cu reproșuri sau chair cu contestări.

Va avea dl Constantinescu tîria de a-și face în continuare o campanie negativă încercînd să ajungă astfel într-o postură de candidat cu șanse sau, pur și simplu, președintele a gafat la adunarea medicilor țăraniști? Încă nu se știe.

Cristian Teodorescu

listul pentru a se ocupa de tot ceea ce e criză politică în România. Sau criză de timp, cum e aceea în care se află guvernul care trebuie să ajungă la înțelegere cu tot ce e punct de vedere reprezentativ în România, înainte de a trimite Uniunii Europene Strategia de dezvoltare economică pe termen mediu. În timp ce toată suflarea politică afirmă că vrea integrare în Europa, în privința strategiei lucrurile nu stau chiar așa. Vechea deprindere politică autohtonă că în România politica se face cum vrei, nu cum ai convenit, îi face pe diverși conlocutori ai premierului Isărescu să îi spună că asta e strategia lui, nu cea pe care ar aplica-o ei. Se pare că miza uriașă de la capătul adoptării Strategiei, aceea ca România să poată intra astfel în Uniunea Europeană, nu e prea importantă pentru anumite forțe din România. Unele dintre aceste forțe se plîng de faptul că au căpătat o imagine cripto-comunistă din pricina altor forțe politice, care le-au făcut anti-reclamă în Occident. A se vedea supărarea PDSR față de PNȚCD, consistent prezentată în presă. Dar și replica partidului lui Ion Diaconescu față de aceste acuzații. ● Asta e o criză de-a dreptul mică față de scandalul Babiuc, metamorfozat în problema scuzelor lui Traian Bănescu, istorie care a ocupat mai multe zile capul de afiș al ziarelor, ca și cum în România ar fi urmat să se producă vreo ruptură ontologică din cauză că PD-ul nu l-a mai vrut pe dl Babiuc la Apărare, iar negocierea acestei chestiuni de algoritm, devenită discutabilă, afirmă de scuzele pe care dl Traian Bănescu trebuia să le ceară liberalilor. ● Tot zierele spun însă că de fapt țăraniștii nu mai vor scuze ca să-i lase pe liberali în ofsaid și că liberalii se încăpăținează să le ceară pentru că ar avea o simpatie excesivă față de dl Babiuc. ● Dar pînă să se limpezească această chestiune, iată că președintele României se declară învins de se-

curiști, activiști de partid, făcători de opinie și chair de reprezentanți ai puterii. Președintele întinde arătătorul spre PDSR și PRM, dar nu limpezește problema oamenilor care l-au învins chiar din rîndul puterii actuale. ● După disputa provocată de cazul Babiuc-Bănescu, pe care o lasă deschisă și oarecum pe planul doi, zierele se afundă în criza Constantinescu - opoziție, cu tot cu supărarea președintelui pe făcătorii de opinie și cu impresia sa că un partid la putere poate face, dacă vrea, un „amărît de ziar” care să susțină puterea. Pentru o persoană care a apucat să vadă, în opoziție, ce soartă poate avea un asemenea ziar, de tipul experimentului *Vocea României*, ziarul care n-a făcut altceva decît să întărească presa împotriva comandanului, puterea de pe vremea dlui Văcăroiu, ideea dlui Constantinescu pare a garanta că eșecurile altora nu mai par eșecuri în vreme de criză. Dar, la rîndul său, dl Constantinescu descoperă în calitate de președinte al României că nici măcar atunci cînd își pune cenușa în cap vorbind despre propria sa înfrîngere nu obține o reacție de presă care să-l ajute să facă din această recunoaștere un cap de pod pentru o eventuală recîstigare a simpatiei pierdute. ● Dacă examinăm presa, dezbateră cazul Babiuc s-a terminat în coadă de pește, cam același lucru s-a întîmplat și cu „înfrîngerea” președintelui în exercițiu. Așa că nu s-a prea mai bagat de seamă că România are de terminat un buget de care atîna chestiuni mai importante decît scuzele cuiva sau înfrîngerea altcuiva. Și nici problema Strategiei n-a mai fost luată în serios, de presă, macar de ea, cită vreme această problema seamănă cu povestea girofarului privit de un milițian conștiincios - funcționează, nu funcționează!

Cronicar

**România
literară**

Calea Victoriei 133, București, sector 1. Telefoane: 650.62.86; 650.33.69.
Fax: 650.33.69. Luni, marti, miercuri, joi: 13-19; vineri: 9,30-13.
Abonamente în 2000: 3 luni - 65.000 lei; 6 luni - 130.000 lei;
1 an - 260.000 lei. ISSN 1220-6318

Tipărit la
IMPRIMERIILE MEDIAPRO

24 pag - 5.000 lei
La redacție: 4.000 lei